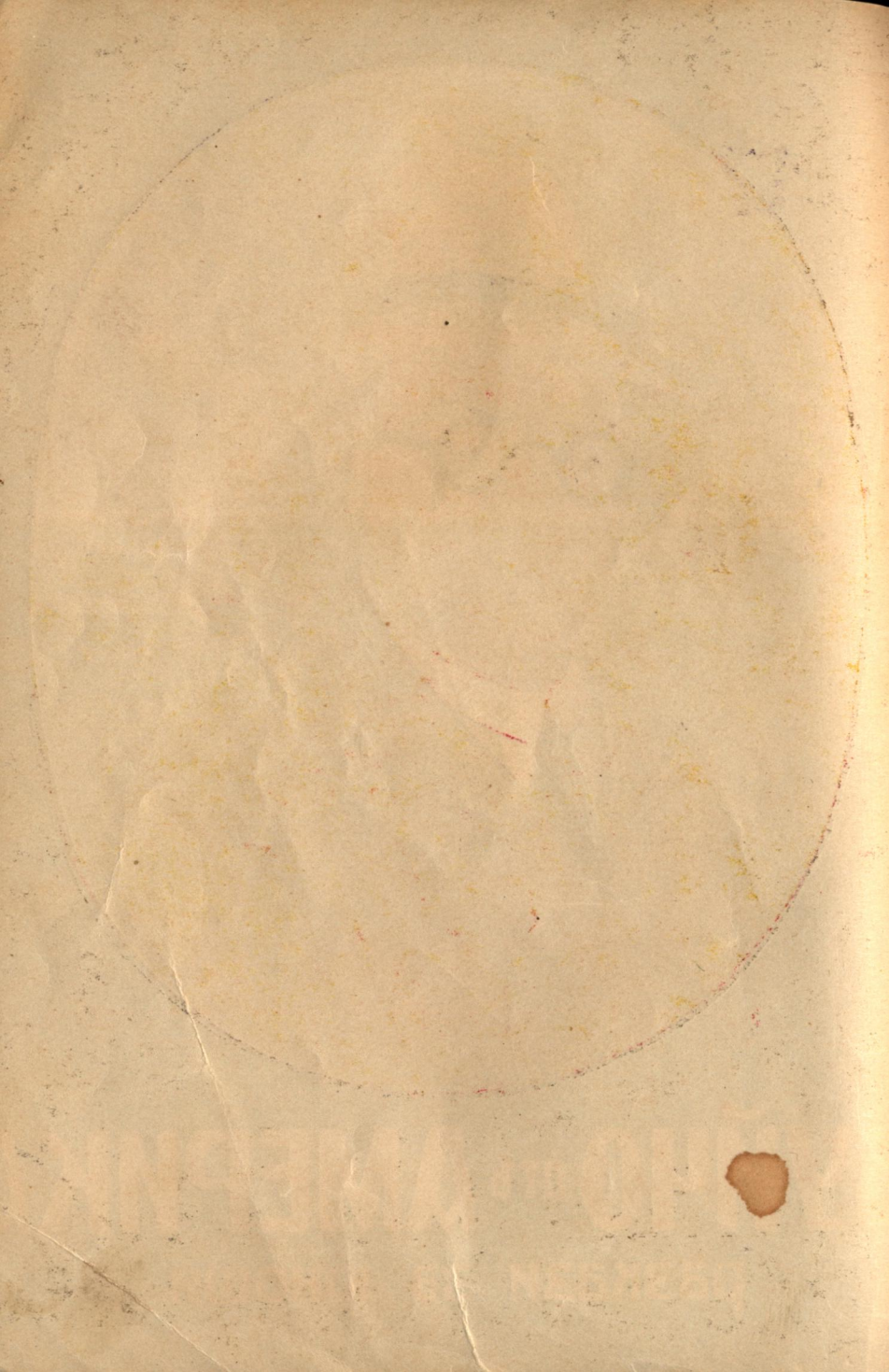

ВУЙЧО ОТЪ **АМЕРИКА**
разкази за юноши

Издава Ст. Амурскава София

ЕМИЛЪ СУВЕСТРЪ

17

ВУЙЧО
ОТЪ
АМЕРИКА
== РАЗКАЗИ ЗА ЮНОШИ ==

ПРЕВОДЪ ПОДЪ РЕДАКЦИЯТА НА
НИКОЛАЙ РАЙНОВЪ

ИЗДАВА СТ. АТАНАСОВЪ
София, Неофитъ Рилски, 36

EMANUEL SWENSON

17

ВЪНРО

отъ

АМЕРИКА

— РАКАЗИ ЗА ЮНОШИ —

ПРИКАЗЪ ПОДЪ РЕДАКЦИЈА НА
НИКОЛА РАДОНОВЪ

Печатница С. М. Стайковъ — София

Вуйчо отъ Америка

— Той е, Триберъ! — извика госпожа Фуркаръ, като съзрѣ на улицата пѣтникъ, последванъ отъ носачъ, който носѣше вещитѣ му.

Тя припна и отвори бързо вратата—тъкмо въ минутата, когато капитанътъ посѣгаше да позвъни.

Госпожа Фуркаръ прегърна стария морякъ съ радостни възклицания и сълзи.

Като не го бѣше видѣла отъ десетъ години, тя търсѣше безпокойно промѣнитѣ, станали у него. Челото му се бѣше малко сбръчкало, коситѣ му бѣха малко побѣлѣли; но, макаръ и пострадалъ въ бурния си животъ, очитѣ му оставаха все свѣтли, устата — засмѣни, чертитѣ на лицето — свежи. Щомъ го види човѣкъ, обикваше го, безъ да ще. Той имаше едно отъ онѣзи лица, които човѣкъ приема, като зимното слънце, съ удоволствие.

Колкото за госпожа Фуркаръ, тѣзи десетъ години бѣха за нея много по-тежки. Мжкитѣ на вдовството и безпокойствията по отгледването на детето бѣха съсипали тази майка. Напраздно би търсилъ човѣкъ по лицето ѝ следи отъ блестящата едно време хубость.

Претеглила много изпитания, тя бѣше остарѣла.

Следъ първитѣ вълнения отъ едно толкова отлагано и толкова неочаквано връщане, госпожа Фуркаръ, която бѣше завела своя братъ въ нарочно приготвената за него стая, поиска да го остави да си почине, но морякътъ я попита за детето, и майката се спрѣ, безъ да ще, и седна, за да му отговори.

Мжжътъ ѝ бѣ отнетъ внезапно и, останала сама съ едно малко дете, сестрата на Трибера бѣше съсрѣдоточила всичкитѣ си надежди върху момченцето си. Като намираше въ възпитанието на сина си единствена своя утеха, при всичката скръбъ по мжжа си, тя реши никога да не се отдѣля отъ сина си и да му посвети живота си. Госпожа Фуркаръ не бѣше по-благоразумна отъ другитѣ; тя реши, че нейниятъ синъ Огюстъ ще бжде

между избраницитѣ на обществото, които сж прѣснати всрѣдъ тѣлпата, като звездитѣ на небето; и, за да добие по-сигурно този резултатъ, тя направи възпитанието на своя синъ цель на живота си. Като бѣше станалъ цель въ живота ѝ, Огюстъ навижна да вижда, че всичко се стреми да му угоди.

Всички, които заобикаляха майката, се стремѣха наистина да угодятъ нему; уважението и обичьта, които се отдаваха на майката, се обърнаха въ любезности и услужливости къмъ сина.

Той навикна да получава най-скъпоценнитѣ добрини въ живота, като обикновени любезности. Въ своето заслѣпение, госпожа Фуркарътичаше предъ него, отстраняваше всички камъни, които биха могли да го спънатъ и да падне, изтрѣгваше съ ржцетѣ си трѣнитѣ, на които би могълъ да остави кжсъ отъ дрехата си, и дори правѣше отъ тѣлото си мостъ презъ пропаститѣ; и младиятъ човѣкъ, незабелязвайки никакъ тази преданостъ, станала вече навикъ, продължаваше пжтя си, като не съзираше туй, което бѣше направено, за да стане този пжтъ лесенъ за минаване.

Майка му искаше да играе ролята на божествена промисълъ, но получи, като отплата отъ негова страна, само невнимание и забравяне на грижитѣ.

Тя захващаше да чувствува всичко това, безъ да посмѣе да го признае предъ другитѣ. Честьта на детето е по-силна и отъ тази на майката. Какъ да обвини Огюста за грѣшки въ характера? Хората биха ги взели за непризнателностъ отъ негова страна.

Никой не знаеше по-добре отъ нея, какво се крие подъ тѣзи недостатъци, но да ги направи достойние на свѣта, значеше да спре успѣха на сина си.

И затуй, когато братъ ѝ я попита, тя настоя само върху сериознитѣ му качества. Щастлива, че може да защити сина си, като се стараше въ сжщото време да увѣри и себе си въ туй, което говорѣше, тя забрави за умората на пжтника, който съ неволна прозявка ѝ я припомни.

— Хайде да си вървя. Азъ съмъ луда, че те задържамъ, следъ двунощно безсъние и умора, — каза тя, като ставаше; — ще имаме време да говоримъ за Огюста, тъй като ти ще останешъ при насъ. Въ всѣки случай, и ти ще сждишъ самъ за него. Спи сега, братко.

Като се събудишъ, вѣрвамъ, че нашиятъ ученикъ ще си дойде отъ училище.

Тя прегърна пакъ моряка, който се хвърли облѣченъ на леглото и заспа.

Когато се събуди, бѣше почнало да се смръква и слънчевитѣ лъчи червенѣха по завеситѣ на леглото. Освеженъ отъ съня, но все още полусъненъ, Триберъ захвана да разглежда около себе си и да изучава стаята, която му бѣха дали.

Той разглеждаше едно подиръ друго всичкитѣ подробности въ стаята, които свидетелствуваха за разумната преданостъ на сестра му, когато чу гласа на сестра си въ съседната стая; той биде прекъснатъ отъ другъ гласъ, по-младежки и по-високъ, въ който Триберъ позна лесно гласа на внука си.

Изглеждаше, че майката мѣмре сина си, на което той отговаря грубо, като човѣкъ навикналъ да намира у своя събеседникъ кротостъ и снисхождение.

— Азъ нѣма да отида! — повтаряше той съ упоритостъ, много обикновена у деца, които търпението на майката е разглезило.

— Ти не мислишъ никакъ, Огюсте, — подзе госпожа Фуркаръ съ любезно настояване; — госпожица Лоренъ се надява, че ти ще я заведешъ на тази вечеринка. Ако не бѣше дошълъ вуйчо ти, азъ нѣмаше да те отекчавамъ; но мога ли още първия день да го оставя?

— Е, добре! И мене ми се иска да го видя, — каза той грубо; — нека я заведе братовчедъ ѝ.

— Нали знаешъ, че го нѣма тука?

— Тогава нека си стои въ кѣщи!

— Туй, което казвашъ, е много грубо, Огюсте. Не знаешъ ли, че на тази госпожица само едно нѣщо ѝ е приятно — играта „бостенъ“, а въ нейната възраст навикътъ става нужда?

— Толкова ми чини, — каза младото момче, все повече и повече разсърдено; — нѣмамъ никакви задължения спрямо госпожица Лоренъ.

— Но азъ имамъ, — подзе живо госпожа Фуркаръ; — тя ме научи туй, което зная; тя ми е помагала въ всички мжчни обстоятелства съ своитѣ съвети и насърчения; тя е за мене като възрастна сестра, дори като майка. Ти знаешъ всичко туй много хубаво, Огюсте, и трѣбва да ми помогнешъ да ѝ се издължа съ признателностъ.

— Кажи по-добре, че ти е приятно да си създаваш дължности, — отвърна момчето; — нали у женитѣ сжществува манията да си налагатъ на врата веригитѣ на робството и да си заковаватъ на краката окови? Ние пъкъ още отгоре трѣбва да имъ помагаме и да ги носятъ.

— Ти забравяшъ, синко, че най-тежкитѣ отъ тѣхъ госпожица Лоренъ не ми е наложила.

— Значи, тогава съмъ азъ! — извика Огюстъ сърдито.

— Ти ме принуждавашъ да ти напомня, че никоя дължностъ не ми се е виждала тежка, когато се е отнасяло до твоитѣ интереси.

— И, види се, за да покажешъ това по-добре, ти ми натяквашъ туй, което си правила.

— Огюсте! — прекъсна го госпожа Фуркаръ съ нетърпение, — не е нито право, нито умно туй, което говоришъ.

— Тогава да не говоримъ вече! — извика той, като тръгна да излиза.

— Ти ще отидешъ да вземешъ госпожица Лоренъ.

— Не.

— Припомни си, че азъ искамъ това отъ тебе! Искамъ го!

— Азъ нѣма да ида! — извика ученикътъ съ необикновена упоритостъ.

И, като бутна силно вратата на салона, захвана да тича по стълбитѣ, като пѣеше силно, на пукъ на майка си.

Госпожа Фуркаръ седна, цѣла разтреперена, а вуйчо Триберъ видѣ презъ дупката на ключалката, че тя плаче.

Сцената, на която той бѣше невидимъ свидетелъ, му бѣше много повече разказала за отношенията между майката и сина, отколкото всички писма, писани отъ сестрата въ продължение на десетъ години.

Той знаеше, какъвъ е резултатътъ отъ тази безпредѣлна преданостъ на госпожа Фуркаръ къмъ единственото ѝ дете. Тѣй като и най-малкитѣ желания на Огюста се удовлетворяваха, той бѣше захваналъ да ги налага; доброволното робство на майката бѣше докарало непочтената тирания на сина.

Капитанътъ направи особно движение, свойствено на грубитѣ му привички; той бѣше готовъ да излѣзе,

да хване внука си за ушитѣ и да го доведе да иска извинение отъ майка си; но, за щастие, размишлението го спрѣ. Още отъ момѣкъ постъпилъ като морякъ, вуйчо Триберъ се бѣше училъ малко; но житейската опитностъ и честитѣ размишления му бѣха дали опитността на човѣшката душа. Той знаеше, че лошитѣ привычки сж като противнитѣ вѣтрове, които могатъ да се победятъ само съ заобикаляне. Ето защо той надви първоначалното си нетърпение, размисли върху най-добрия начинъ на действие и излѣзе отъ стаята си, само следъ като нареди платната, за да плува сигурно корабтъ.

Той намѣри госпожа Фуркаръ почти успокоена отъ вълнението, което ѝ причини синтъ; отъ това той заключи, че такива отношения не сж нѣщо ново за нея.

Възбудата на Огюста изглеждаше по-продължителна. Недоволенъ отъ самия себе, той превръщаше своето разкаяние въ неразположение. Когато влѣзе, за да да поздрави вуйча си, той направи това грубо и отвратително. Следъ като се размѣниха обикновенитѣ въпроси и отговори, както става при първо свиждане, той седна на едно широко канапе и започна да си гризе ноктитѣ.

Госпожа Фуркаръ, като се боеше за впечатлението, което синъ ѝ ще произведе съ подобно поведение на вуйча си, помъчи се да отмахне упоритостта на младото момче съ нѣколко весели думи; но, както обикновено става въ подобни случаи, нейната търпеливостъ още повече го разсърди. Прощата, която не сме заслужили чрезъ разкаяние, е почти обида; тя прибавя къмъ съзнанието за грѣшкитѣ и съзнанието за великодушие, което трѣбва да търпимъ. И Огюстъ прие снизхождението на майка си съ удвоено неудоволствие. Вмѣсто да отговори, той взе единъ вестникъ, който захвана да чете, като се прозѣваше...

Госпожа Фрукаръ му забележи сухо, че нейниятъ салонъ не е стая за четене.

— Азъ мисля, че този вестникъ е оставенъ тукъ, за да се чете, — отвърна младото момче съ надменна краткостъ.

— Но и ние сме тука, — подзе майката, — и обичамъ да вѣрвамъ, че нашата компания струва, колкото удоволствието, което вестникътъ ти доставя.

Огюстъ се поклони иронически.

— Азъ не знаехъ, че човѣкъ трѣбва да е самъ, за да може да избира своитѣ развлѣчения, — каза той.

— Ти докачашъ вуйча си, господине! — извика г-жа Фуркаръ силно ядосана.

Момчето трепна и изглеждаше сбъркано; но, като гледаше да се съвземе, каза:

— Вуйчо ми не иска, безъ съмнение, да живѣемъ, като въ нѣкой дворець, роби на етикета, и въ качеството си на морякъ много цени своята самостоятелность и тая на другитѣ.

— Бога ми, ти ме разбра, — извика Триберъ, който до тогава слушаше прението съ безгрижна усмивка. — Нека всѣки живѣе, както си иска, и нека недоволнитѣ отидатъ по дяволитѣ! Ето моята социална доктрина. Чети, пѣй, играй, говори или мълчи — то е твоя работа, и азъ се грижа за тѣзи работи, колкото за жрецитѣ на будиститѣ. Прави каквото щешъ, само остави и на мене сжщата свобода!

— О! Колкото за туй, не се бойте! — каза Огюстъ, като хвърли тържествуващъ погледъ къмъ майка си; — азъ не съмъ отъ онѣзи, които искатъ да върви цѣлиятъ свѣтъ по стѣпкитѣ имъ, и азъ оставямъ, както се казва, всѣки да яде съ своята лъжица.

— Тогава хайде да вечеряме, — прекъсна го капитантъ; — колата ме направи да огладнѣя, като куче.

Той хвана внука си за ржка и го заведе въ трапезарията.

Госпожа Фуркаръ ги последва толкова очудена, колкото и измжчена. Тонътъ и принципитѣ на нейния братъ бѣха за нея голѣма новостъ, която разрушаваше всичкитѣ ѝ спомени.

Но какво бѣше нейното очудване, когато го видѣ на масата да прибира най-хубавитѣ кжсове, безъ да помисли за другитѣ, — да прекъсва разговора, — да не отговаря на въпроситѣ, — да заповѣда на слугинята, — да критикува ястието, — съ една дума — да се предава всецѣло на капризитѣ си!

Като се върнаха въ салона, той избра най-удобния фотьойлъ, трѣсна своитѣ кални крака върху една плюшена възглавница и запали цигара.

Госпожа Фуркаръ, която не можеше да търпи мизмизмата на тютюна, бѣше принудена да избѣга.

Огюстъ най-напредъ се бѣше развеселилъ, загдето

вуйчо му не иска да знае, и се смѣе надъ неговитѣ капризи; обаче, наивността на този егоизъмъ, забавителенъ за минута, не закѣснѣ да му причини неразположение, което скоро се превърна въ нетърпение. Той поиска да накара стария морякъ да почувствува, че неговитѣ обноски, много добри, може би, за кабина въ корабъ, не прилѣгатъ за добре уредена кѣща. Той се надяваше, че капитанътъ го е разбралъ, но по едно време вуйчото, изтегнатъ на канапето, съ изгаснала цигара въ рѣка, изглеждаше, че слуша, а въ сѣщностъ не закѣснѣ да захърка.

Младото момче стана и си отиде въ стаята, особно разочаровано отъ вуйча си Триберъ.

На другия день, когато Огюстъ стана отъ сънь, шумътъ отъ бурно прение дойде до ушитѣ му. Той побърза да слѣзе, и намѣри моряка, че се кара съ старата Роза, която бѣше забравила да му лѣсне обувката.

Страшно ядосаниятъ капитанъ повтори цѣлия репертуаръ отъ проклетия, съ които папагалътъ Веръ-Веръ бѣ оскърбилъ калугеркитѣ, които го бѣха отгледали, и слугинята, изумѣла отъ страхъ, вдигаше рѣще къмъ небето, като викаше за помощъ.

Госпожа Фуркаръ, привлѣчена, като сина си, отъ шума на разпята, се трудѣше напраздно да посрѣднички и да укроти Трибера; този пѣкъ продължаваше своитѣ моряшки излияния съ викане и жестове, които най-напредъ изненадаха Огюста, но после го разсърдиха. Той хвана за рѣка старата Роза, която упорствуваше съ своитѣ обяснения, и я принуди полека да влѣзе въ кухнята; после се върна въ приемната.

Той намѣри тамъ майка си, която се стараше да оправдае слугинята, като разказваше за нейната ревностъ, нейната честностъ и нейнитѣ услуги, които бѣше направила на семейството.

— Е, та що? — извика Триберъ; — на мене ли е направила тя тѣзи услуги? Не ми трѣбватъ нейнитѣ качества. И най-финото платно на единъ корабъ се замѣстя съ ново, когато остарѣе. Хората иматъ слуги, за да имъ служатъ, а не за да имъ правятъ услуги.

— Но вуйчо ми не би желалъ да се изпжди една добра слугиня, която е гледала майка ми, като дете, и която е отгледала и мене! — забележи момъкътъ съ известна живость.

— Ако не искате да я изпждите на улицата, то намѣстете я въ болницата! — възрази Триберъ грубо.

Майката и синътъ се развикаха.

— По дявола нека иде! — продължи ядосано капитанътъ. — Но да не стои тукъ, кждето трѣбватъ глава и ржце. Азъ виждамъ, че сестра ми не е напуснала манията да си създава длъжности, когато би трѣбвало да има само права, но туй трѣбва да се промѣни.

Огюстъ и госпожа Фуркаръ се спогледнаха. Нетърпението на първия се увеличаваше; той изговори съ половина гласъ нѣколко думи за свободата, която всѣки има — да реди кжщата си, както ще. Но вуйчо Триберъ изглеждаше, че взема тази мисълъ за одобрение на казаното отъ него, изржкоплѣска повторно, че той знае да накара да го слушатъ, и свърши, като поиска да обѣдватъ.

Когато напомниха на Роза да бърза, той запали цигара и захвана да се разхожда по стаята, като плюеше при всѣко обикаляне, споредъ навика на нѣкои пушачи.

Госпожа Фуркаръ следѣше съ отчаянъ погледъ тази разрушителна разходка, която замѣстяше елегантната чистота, за която тя се грижеше съ любовъ, съ безредieto и нечистотията на зала за пушене. Огюстъ, който чувствуваше неразположението на майка си, почувствува отгласа на туй неразположение и съ мжка криеше яда си. Мълчането траеше вече нѣколко минути, когато морякътъ се спрѣ предъ една картина, която заемаше най-видно мѣсто.

— Това е портретътъ на Фуркаръ? — попита той, като изхвърли къмъ портрета едно кълбо димъ.

Сестра му отговори утвърдително. Триберъ погледна още веднѣжъ портрета.

— Зетъ ми е билъ много грозенъ! — лодзе той спокойно.

Вдовицата и Огюстъ потрепераха. Навикнали да заобикалятъ паметята на умрѣлия съ страстно уважение, тѣ бѣха едновременно ударени въ сърдцето отъ грубата забележка на моряка.

— Този е първиятъ пжтъ, когато чувамъ да се осжждатъ така чертитѣ на баща ми, — каза живо момчето, — а особно се очудвамъ, че сждията сте вие, който сте го познавали достатъчно, за да намѣрите душата му изразена въ кротостята на лицето му.

— Да, да, — подзе капитанътъ равнодушно; — той

бѣше, най-после, добъръ човѣкъ и не трѣбва да му се сърдимъ, ако Богъ го е турилъ въ разреда на малолуднитѣ.

— Господине! — извика Огюстъ, който бѣше станалъ съвсемъ бледъ отъ ядъ.

Госпожа Фуркаръ го хвана за ржката.

— Ела, синко! — каза тя съ печално достоинство; — понеже не разбираме, какво дължимъ на умрѣлитѣ, нека знаемъ поне, що дължимъ на себе си.

И, безъ да дочака капитана да каже нѣщо повече, тя дръпна Огюста и излѣзе съ него.

Триберъ яде самъ; но, като влизаше въ стаята си, той намѣри внука си, че го чака.

Макаръ и разтревожено, младото момче имаше решителенъ изгледъ.

— А-а! Ти ли си, вуйчовото? — каза, като се смѣеше; — ние, значи, не сме сърдити?

— По-ниско, моля ви се! — пресѣче го Огюстъ съ троснатъ гласъ; — азъ не бихъ желалъ мама да ни чуе.

— Касае се, тогава, за нѣкоя тайна? — попита морякътъ.

— Касае се за длъжностъ, — отговори сериозно Огюстъ; — вашето положение и моята възраст правятъ изпълнението ѝ мъчно, но спокойствието на майка ми трѣбва да се осигури, преди всичко.

— Да не би, случайно, тя да е недоволна отъ нѣкого? — каза Триберъ.

— Тя има да се оплаква отъ васъ! — възрази младиятъ момъкъ, чийто гласъ треперѣше; — отъ васъ, който смазахте последователно всичкитѣ ѝ вкусове и всичкитѣ ѝ привързаности.

— Азъ? — извика капитантъ; — а какъ стана туй?

— Като водѣхте въ къщата ѝ поведение, което може да се води само на нѣкой корабъ, — подзе още по-живо Огюстъ; — като излѣхте яда си върху една стара жена, която ние обичаме; като оскърбихте паметъта на баща ми. Отъ вчера вие показахте така добре своя умъ, характеръ и сърдце, че решително невъзможно е на майка ми да търпи повече вашето присѣствие.

Вуйчо Триберъ, който се разхождаше, се спрѣ изведнѣжъ и погледна момчето право въ очитѣ.

— Тогава ти идешъ да ми кажешъ, че трѣбва да си търся живѣлище другаде? — каза той.

Огюстъ помълча, което бѣше равносилно на утвърдителенъ отговоръ.

— Добре! — продължи Триберъ сериозно; — но, понеже си говоримъ истината, и азъ имамъ една малка смѣтка съ тебе. Преди всичко, съ какво моитѣ обноски сж обидили тебе, който ме прие вчера съ вестникъ въ ржка и който ржкоплѣскаше на мисълта, че всѣкой трѣбва да действува както си ще, безъ да се безпокои за другитѣ?

Огюстъ направи движение и се опита да се оправдае. Но вуйчото го спрѣ.

— Ти се оплаквашъ отъ моето поведение спрямо старата слугиня, — прибави морякътъ, чийто гласъ постепенно се издигаше; — ами какво бѣше твоето спрямо възпитателката на майка ти? Не ѝ ли отказа вчера едно просто доказателство на любезность? Не се ли изказа противъ задължението да изплащашъ дълговетѣ на признателность, направени на другитѣ? Защо да се считамъ азъ по-задълженъ къмъ Роза, отколкото ти мислишъ, че си спрямо госпожица Лоренъ?

Младиятъ човѣкъ поиска пакъ да го прекъсне.

— Чуй ме до края! — продължи Триберъ все по-сериозенъ; — ти ме обвинявашъ, че не съмъ уважавалъ умрѣлия ти баща; ами ти повече ли уважавашъ живата си майка? Откакъ съмъ тука, моитѣ дѣла и думи те възмущаватъ, а какво мислишъ тогава за своитѣ? Азъ бѣхъ неприязненъ съ равни мене, а ти се показва грубъ къмъ по-горнитѣ отъ себе си; азъ се разсърдихъ на една слугиня, която бѣше забравила своята длъжность, а ти, — на майка си която ти припомняше длъжността! Азъ се отнесохъ непочтително къмъ зетя си, а ти — къмъ тази, която те е родила! Кой, мислишъ, показва по-добре лошия си характеръ, лошото си сърдце?

Колкото повече говорѣше капитанътъ, толкова повече Огюстъ се забъркваше. Урокътъ, който искаше да даде, се обърна противъ него по непредвиденъ начинъ, и той се смая. Съвестта го гризѣше. Той изведнѣжъ разбра, какво е намѣрението на вуйчо му; той наведе глава, победенъ отъ съзнанието на собствената си грѣшка.

Стариятъ морякъ разбра промѣнитѣ, които ставатъ въ тази зле възпитана, но добра душа. Той пристѣпи къмъ внука си и му хвана ржката.

— Ти виждашъ, че и двамата имаме нужда отъ

снизхождение, — каза той добродушно: — нека забравимъ миналото, и да гледаме да се възползуваме отъ него за въ бъдаще. Защото истинската жертва бѣше майка ти и отъ нея трѣбва да искаме прошка.

— Не, не! — извика Огюстъ по-нѣжно, — само азъ трѣбва да искамъ прошка; сега всичко разбирамъ: вие съ примѣри искахте да ме поправите. Майка ми и азъ трѣбва само да ви благодаримъ.

— Благодарете по-скоро на Ликурга, — каза вуйчо Триберъ смѣешкомъ, — защото той е открилъ това срѣдство. За да отучи младитѣ спартанци да не пиятъ вино, той имъ показвалъ мъртви пияни роби: азъ му подражавахъ въ това, като ти показахъ грѣшкитѣ въ прекаленъ видъ, за да те накарамъ да ги намразишъ.

Излишни нѣща

— Парижката пощенска кола! — извика келнерътъ на кафенето, като отвори вратата на трапезарията въ хотела „Голѣмъ Пеликанъ“ въ Колмаръ.

Единъ пжтникъ на срѣдна възраст, който свършваше обѣда си, стана бързо при това известие и отиде при входа на хотела, кждето тежката кола се бѣше спрѣла.

Въ тази минута единъ младъ човѣкъ се подаде отъ вратата на купето. И двамата се познаха и извикаха отъ радостъ:

— Тате!

— Камиле!

При тѣзи едновременни възклицания вратата на купето се отвори бързо; новопристигналиятъ прескочи тротуара и се хвърли въ обятията на стария, който го притисна силно въ прегръдкитѣ си.

Бащата и синътъ се виждаха за пръвъ пжтъ следъ осемгодишна раздѣла, което време синътъ бѣше прекаралъ въ Лондонъ у единъ вуйчо на майка си. Смъртта на този роднина, когото той бѣше наследилъ, му позволяваше най-последно да се завърне въ бащината си кжща, която бѣше оставилъ още дете и сега се връщаше пълнолѣтенъ.

Следъ първитѣ нѣжности и въпроси, Изидоръ Бертонъ предложи на Камила да тръгне веднага за селото, въ което той живѣеше, при Рибовийе; синътъ, който искаше по-скоро да види кжщата, дето се е родилъ, прие предложението; впрѣгнаха конетѣ въ кабриолета и тръгнаха.

Въ свидданията, следъ дълго отсъствие, има нѣкаква си любопитна нерешителностъ, която прекжсва разговора съ неволни замълчавания.

Ненавикнали единъ съ други, хората се изучаватъ, наблюдаватъ, сиятъ се да откриятъ промѣнитѣ, които времето е направило въ идеитѣ и въ самитѣ личности: търсятъ миналото въ сегашното съ единъ видъ неспо-

койна несигурност. Бертонъ особно бързаше да опознае младия човѣкъ, който идѣше вече голѣмъ момѣкъ, а не дете, както бѣше го изпратилъ въ Лондонъ. Като докторъ, когато преглежда нѣкой боленъ, той го разпитваше и полека забелязваше всѣко негово впечатление и анализираше всѣка негова дума.

Като продължаваше да го изучава, той, най-сетне, залови разговоръ, и почна да му говори за промѣнитѣ въ вкуса му и занятията следъ заминаването му.

Бертонъ не бѣше нито ученъ, нито художникъ; но, неспособенъ да произведе нѣщо, той обичаше това, което другитѣ произвеждаха; той бѣше като огледало, което, безъ да създаде нѣщо, отразява всичко създадено. Никакъвъ умственъ стремежъ не му бѣше безразличенъ, никое вълнение — чуждо. Той се интересуваше отъ новитѣ открития, помагаше на опититѣ, насърчаваше усилията. За него — да живѣешъ не значеше само да поддържашъ искрицата, която Богъ е вложилъ у всѣкиго отъ насъ, но и да разгоришъ тази искрица, като се ползувашъ отъ силата, която по-разгорени искрици изпусчатъ. Благодарение на свободното време, съ което разполагаше, поради осигуреното си положение, неговото желание да работи се бѣше развило вънъ отъ грижитѣ за изкарване на хлѣба. Непривързанъ къмъ никаква работа, той бѣше проследилъ всички открития, заедно съ другитѣ труженици, на които помагаше морално и материално. Елзасъ го е виждалъ на чело на всички предприятия въ областта на наука, литература и изкуства; а стразбургскитѣ музеи сж се обогатили отъ подарѣцитѣ му.

И сега дори той правѣше скъпи разкопки и издирвания въ политѣ на едно бърдо, дето бидоха намѣрени стари глинени сѣдове.

Той показва, като минаваха покрай тамъ, римската могила, и разказа, какъ, за да я купи отъ нейния притежателъ, далъ, въ замѣна, единъ декаръ отъ най-хубавитѣ си ливади.

Камилъ изглеждаше изненаданъ.

— Ти намирашъ, че азъ съмъ лудъ, нали? — попита Бертонъ, който го наблюдаваше.

— Извини, тате, — каза момѣкътъ, — азъ се чудя само на размѣната.

— Защо?

— Защото мене се чини, че въ всѣко нѣщо, кое-

то човѣкъ предприеме, трѣбва да търси ползата, която ще изкара, и че тази голѣма могила не може да струва колкото хубавата ливада.

— Виждамъ, че не си археологъ.

— Вѣрно е. Азъ никога не съмъ могълъ да разбера, какъ може човѣкъ да се интересува отъ старини.

Бертонъ погледна сина си, но не отговори нищо. Въ желанието си да го опознае добре, той не искаше да прокуди у него довѣрието още отъ началото. Следъ нѣколко минути, мълчанието се наруши изведнѣжъ отъ Камила. Той бѣше забелязалъ далечъ между дърветата малката къщица, която позна по високата кула.

— А, да! това е моята обсерватория, — каза баща му, като се усмихна; — азъ не съмъ само събирачъ на старини, но и астрономъ.

— Вие ли, тате?

— Азъ преобърнахъ нашата кула въ работенъ кабинетъ и поставихъ въ него телескопъ, съ който изучавамъ, какво става по другитѣ небесни свѣтила.

— И вие намирате удоволствие да се занимавате съ нѣща, които сж вѣнъ отъ вашето разбиране, въ които нищо не можете да промѣните и отъ които не можете да се ползвате?

— Това го правя, за да си мина времето, — каза Бертонъ, който искаше да избѣгне сериозни разисквания. — Но ти ще видишъ и друго. Бившиятъ заденъ дворъ преобърнахъ на кокошарникъ, а овощната градина — на ботаническа.

— Тѣзи промѣни трѣбва да сж ви стрували доста скжпо.

— Да, но не печеля нищо отъ тѣхъ.

— Значи, вие самъ ги осжждате.

— Не отричамъ. Но, ето, че стигнахме. Да слѣземъ.

Конярътъ изприпка да хване юздитѣ на конетѣ, и двамата пжтници го оставиха да отведе кабриолета, а сами влѣзоха въ къщата.

Камилъ забележи, че стълбата е покрита съ желѣзни издѣлия, съ разни геологически предмети и цвѣтя отъ елзаската флора.

— Ти търсишъ нѣкоя закачалка за дрехата си? — каза Бертонъ, който го виждаше, че гледа около себе си нѣкакъ-си разочарованъ; — наистина, тя би била полезна отъ моитѣ старини, но да минемъ въ салона.

Салонътъ бѣше украсенъ съ корнизи, рисунки,

рѣдки картини и огледала. Притежателътъ поиска да покаже нѣкои предмети на сина си, но последниятъ се извини, че не разбиралъ.

— Наистина, то не е много важно, — каза Бертонъ добродушно; — ние сме голѣми деца и тѣзи старини ни забавяватъ; но азъ забелязвамъ съ удоволствие, че ти си научилъ живота отъ практическата страна.

— Това го дължа на вуйча си Баркеръ, — забележи Камилъ съ малка театрална скромность; — той оплакваше често изгубеното време и похарченитѣ пари за суетни чудеса на изкуството и напразно търсѣше да открие, каква печалба може да изкара човѣчеството отъ една почернѣла книга или отъ нѣкое нарисувано платно.

Разговорътъ имъ биде прекъснатъ отъ единъ слуга, който събщи, че обѣдътъ е готовъ, и предаде на Бертонъ книга, току-що пристигнала отъ пощата. Бертонъ съ нетърпение очакваше тази книга, написана отъ неговия любимъ поетъ. Той я прегледа отгоре-отгоре, спрѣ се изведнѣжъ и затвори книгата.

— Хайде, — каза той, — не искамъ да закѣснявамъ съ обѣда, за да чета стихове. Вуйчо ти Баркеръ не вѣрвамъ да ми прости това.

— Страхувамъ се, — отговори Камилъ, като се усмихна, — защото той обичаше да запитва: „За какво служатъ поетитѣ?“

Бащата и синътъ седнаха да обѣдватъ и разговорътъ се продължи на сжщата тема.

Камилъ изложи свободно мнението на вуйча си Баркеръ. Последниятъ го бѣше научилъ да бжде искренъ, само че тази искреность у стария економистъ произхождаше по-малко отъ любовъ къмъ искреното, отколкото отъ любовъ къмъ полезното. Той обичаше правата линия, не защото е права, а защото е кжса. За него лъжата бѣше лъжлива смѣтка, порокътъ — не-обмислено залагане, страстьта — прекалено харчене. Въ всичко полезното оставаше върховенъ законъ. Поради това, не зная защо, имаше нѣкаква сухость дори и въ добритѣ действия на стареца; добродетелитѣ му изглеждаха като добре разрешени задачи. Камилъ бѣше усвоилъ теориитѣ на своя вуйчо съ голѣма ревность. Полека-лака, като свеждаше всичко къмъ този въпросъ: „за какво може да послужи?“ — неговитѣ разсужде-

ния бѣха обърнали общественитѣ длѣжности въ математически теореми. Изцѣренъ, както казваше, *отъ умственото полудяване, наречено поезия*, той се отнасяше къмъ живота, като оня евреинъ, който изтрилъ една Тицианова картина, за да има чисто платно, което да му послужи за нѣщо.

Бертонъ изслуша сина си, безъ да покаже нито незадоволство, нито нетърпение. Той направи нѣкои възражения, които момъкътъ отблъсна победоносно, показва се като поразенъ отъ неговитѣ доводи и се раздѣли съ него, като му заяви че ще си поговорятъ пакъ.

Презъ следнитѣ дни Бертонъ наистина докара разговора на сжщата тема, като отстъпваше все повече и повече, като човѣкъ, който се убеждава. Камилъ, щомъ стана учителъ на баща си, взе да се въодушевява отъ тази особна роль и, като чувствуваше, че надвива, красноречието му се угодляваше. Най-сетне, като бѣше принуденъ да отиде да посети нѣкои свои роднини въ близкото село, той остави баща си съ свършено други понятия.

Отсутствието му трая осемъ деня; презъ това време цвѣнаха дървесата. Когато се завърна, пролѣтъта се бѣше пукнала. Ластовичкитѣ летѣха въ небесната синева, като издаваха радостни викове, и пѣснитѣ на селенкитѣ се разнасяха по полето. Прохладниятъ вѣтрецъ, който люлъеше зеленитѣ жита, разпрѣскваше навсѣкжде мириса на теменужкитѣ.

Въпрѣки систематическата си безчувственостъ къмъ каквато и да било поезия, Камилъ не можа да не усѣти поезията на пробудилата се природа. Неволно той се увлѣче отъ сладостнитѣ пѣсни и приятния мирисъ; особно възлнение го обвзе и той стигна въ кжщи нѣкакъ си опияненъ. . .

Той срещна баща си при вратата. Бертонъ бѣше обиколенъ отъ работници, които караше да кжсатъ цвѣтята и да рѣжатъ храститѣ. Два люлека, които правѣха сѣнка на прозорцитѣ на долния катъ, току-що бѣха начупени на пржчки.

Младиятъ момъкъ не можа да скрие очудването си.

— А! Ти си дошелъ! — каза Бертонъ, като го съглежда; — дошелъ си на време; ела да се порадвашь на своя успѣхъ!

— Мой успѣхъ ли? — викна Камилъ, който не разбираше, какво става.

— Не видиш ли, че станахъ твой ученикъ? —
— поде Бертонъ; — много мислихъ по това, каквото ми
каза, синко, и разбрахъ, че вуйчо ти Баркеръ и ти
имате право; трѣбва да изчезнатъ всички излишни нѣща.
А цвѣтята и дърветата въ една градина сж, каквото сж
поемитѣ въ библиотеката. Ти ме питаше много добре:
за какво може да послужи една поема . . . ако не да
си запали човѣкъ огънь, както съ моитѣ люлеци? Но
ела, ела! Ще видишъ много други промѣни; азъ се въз-
ползувахъ отъ твоето отсъствие и вѣрвамъ, че ще бж-
дешъ доволенъ отъ мене.

При тѣзи думи, Бертонъ хвана любезно подъ ржка
Камила и го въведе въ кѣщи.

По стълбата вече не се виждаха старинитѣ, съ
които бѣше покрита тя преди време. По нея бѣха по-
ставени сега закачалки и плювалници. Въ салона всички
рисулки бѣха вдигнати, а оголенитѣ стени бѣха изма-
зани съ варъ. Нови столове замѣстваха старовремскитѣ
канапета, готическитѣ украшения и старитѣ етажерки,
които се забелязваха по-рано.

Бертонъ хвърли къмъ сина си сияющъ погледъ.

— Е! — каза той, — сега не вѣрвамъ да ме обви-
нишъ, че съмъ жертвувалъ нѣщо за безсмисленитѣ чу-
деса на изкуството; нашиятъ салонъ има сега само че-
тири стени, чиято полезность никой не може да оспори.
Той сега ще ни послужи за мѣсто, гдето ще си сушимъ
житата, ще си закачаме пушкитѣ, или ще оставяме обув-
китѣ си.

Камилъ искаше да направи нѣкои възражения, но
Бертонъ му запуши устата, като му припомни анатемата,
която хвърли върху „почернѣлата книга и нарисуванитѣ
платна, които никога за нищо не сж послужили на чо-
вѣчеството“.

Обаче, промѣнитѣ не бѣха само въ салона: цѣлата
кѣща се бѣше промѣнила. Всичко, което служеше за
украса, бѣше немилостиво пожертвувано. Бѣше оста-
вено само това, което е отъ дневна наложителна нужда.
Приятното бѣше отстъпило предъ необходимото.

Бертонъ, който показваше тѣзи нови промѣни съ
известна гордостъ, предупреди Камила, че нѣма да спре
и тука. Долниятъ разрушенъ катъ щѣлъ да преобърне
на кокошарникъ, а ботаническата градина — на мѣсто за
събиране торъ. Още не бѣше решилъ, какво да направи

съ обсерваторията; двоумѣше се, дали да я преобърне на вѣтрна мелница, или на гължбарникъ.

Камилъ, стрѣснатъ отъ прекаленитѣ реформи, но, като не можеше да отиде противъ проповѣдванитѣ отъ самия него начала, не искаше нито да ги укори, нито да ги похвали.

Най-сетне, като искаше да излѣзе отъ трудното положение, той запита, дали не му е дошло нѣкое писмо отъ Англия.

— Възможно е да сж донесли нѣкое, — каза баща му, — но, понеже ти вече нѣмашъ никаква работа тамъ, заповѣдахъ да ги връщатъ.

— Какво говоришъ? — извика Камилъ; — азъ очаквахъ новини отъ единъ свой приятель, който ми бѣше обещалъ да ме държи въ течение на ирландския въпросъ.

— Ба! — подзе Бертонъ равнодушно; — какво удоволствие намирашъ да се занимавашъ съ нѣща, които сж вънъ отъ твоето разбиране? Ирландия не е ли за тебе сжщото, което бѣха за мене звездитѣ? Отъ нейнитѣ революции ти не разбирашъ нищо, а и не можешъ да измѣнишъ въ тѣхъ нищо.

— Но азъ мога да имамъ симпатии къмъ нея, — възрази момъкътъ.

— Тѣ могатъ ли да послужатъ за нѣщо на тебе или на Ирландия? — попита спокойно Бертонъ; — мислишъ ли, че твоитѣ предвиждания могатъ да повлияятъ върху сждбата ѝ, че твоитѣ желанія могатъ да ѝ помогнатъ?

— Азъ не казахъ подобно нѣщо.

— Освенъ това, разносикитѣ за марки по писмата не ползуватъ никого.

Камилъ си прехапа бърнитѣ. Бѣха го победили съ собственитѣ му оржжия и затова бѣше силно ядосанъ. Това строго прилагане на неговитѣ теории изглеждаше като наказание. Той се ободри и, безъ да напада проповѣдванитѣ по-рано отъ него начала, започна да критикува подробно проектиранитѣ и извършени промѣни; но Бертонъ бѣше предвидѣлъ всичко; най-сетне, следъ другитѣ възражения, синътъ прибави, че долниятъ катъ нѣма да бжде годенъ за новото си назначение, защото кокошарникътъ трѣбвало да бжде постланъ съ камъни.

Баща му се удари по челото.

— Наистина! Имашъ право, — извика той; — азъ имамъ и камъни, широки мраморни плочи.

— Где сж? — попита момъкътъ.

— Въ гробищата, при черквата, има надгробни камъни на гробоветъ на нашитъ роднини. Тъ не служатъ за нищо.

— А! Това е невъзможно, — извика Камилъ; — вие не говорите сериозно, тате; не вѣрвамъ, че можете да жертвувате вкуса, чувството, предъ грубата смѣтка на интереса. Азъ разбирамъ всичко сега, това ще ми послужи за урокъ.

— Или, по-скоро, за примѣръ, — каза Бертонъ, като хвана ржката на сина си. — Азъ искахъ да ти покажа, кжде водятъ теориитъ на вуйчо ти Баркеръ, и колко издребнява човѣкъ, когато се окржи само съ полезни нѣща. Незабравяй никога свещенитъ думи, които често съмъ ти казвалъ въ детинството ти: *човѣкъ не може да живѣе само съ хлѣбъ*, сиречъ, само съ това, което е необходимо за материалния животъ. Потрѣбна му е още и духовна храна; той има нужда отъ наука, изкуство, поезия. Това, което вие наричате излишни нѣща, тѣ сж именно, които даватъ цена на полезнитъ нѣща. Последнитъ поддържатъ живота, а другитъ ни правятъ да го обичаме. Безъ тѣхъ, свѣтътъ би приличалъ на поле безъ зеленина, безъ цвѣтя и безъ птици. Едно отъ сериознитъ различия между човѣка и животното е именно тази потрѣба отъ безплътни желаня. Съ нея се обясняватъ нашитъ най-възвишени стремежи, нашата наклонность къмъ безкрайното и сжествуването на тази частъ отъ самитъ насъ, която търси своето удовлетворение задъ видимия свѣтъ, въ възвишенитъ идеали.

Тайната на единъ лѣкаръ

Като всички версайски улици, улицата на Резервуаритѣ вечеръ много рано утихва и опустява. Щомъ почне да се спуща вечерниятъ мракъ, вратитѣ се затварятъ, завеситѣ се спущатъ и скоро по широкия пѣтъ, дето толкова много каляски се движатъ презъ деня, ще срещнете само закѣснѣли пѣтници.

Такъвъ пѣтникъ току-що бѣ влѣзълъ въ единъ скромень павильонъ на края на една улица. Той си отключи вратата самъ, и отвѣнъ се виждаше, че се разхожда съ свѣщъ и преглежда стайтѣ, преди да си легне.

Ако го проследѣше, човѣкъ би забелязалъ, че приемната, въ която влѣзе най-напредъ, бѣше наредена съ фалшивъ луксъ, който издаваше, че сж правени жертви, изисквани отъ положението; а и кабинетътъ съ лѣскави кожени мобили и чисти папки показваше, че е излишенъ. Най-после човѣкътъ се спрѣ въ спалнята си. Тукъ явна бедность замѣстяше скромната елѣгантность на долния катъ. Леглото бѣше низко, безъ завеси, покрито съ избѣлѣло платно; нѣколко сламени стола, една маса и едно старомодно бюро допълвахъ мобилировката, чиято бедность показваше, какво налага нуждата на начевацитѣ. Лишение отъ необходимото, за да се достави излишното.

Такова именно бѣше положението на Огюстъ Фурние, квартирантъ на павильона въ улицата на Резервуаритѣ. Станалъ докторъ по медицина, следъ сериозни занятия и голѣми разноски, които погълнаха отъ голѣмата часть отъ малкото му наследство, получено отъ баща му, той трѣбваше да похарчи и остатъка отъ наследството си, за да привлѣче довѣрието на хората. Осжденъ да тѣрпи това видимо охолство, което прикриваше горчиви лишения, той чакаше успѣха, задъ маската на богатство и луксъ.

Но отъ една година, откакъ живѣеше въ Версай, съ очи вперени въ хоризонта, той виждаше праха на настоящето и примамливитѣ надежди на бждещето. Срѣдствата му се изчерпвахъ, а още не му идѣше клиента: тя оставаше все мечтана и невидима.

Обаче, нуждата отъ успѣхъ ставаше отъ день на день все по-наложителна. Страхътъ отъ бждещето ка-

раше младия лѣкаръ да подири закрила, но видѣ, че всѣки се занимава съ себе си и малко се грижи за другитѣ. Хвалѣха знанията му, старанието му, нѣжнитѣ му обноси съ болнитѣ; но тамъ се и спираха: като го оценяваха, тѣ считаха, че достатъчно му услужватъ. Накрай той помоли настоятелно за служба при една болница, издигната наскоро въ квартала отъ приходитѣ, оставени отъ богатъ благодетель; за жалость, тѣзи, които можеха да му помогнатъ, се стараеха да натъкмятъ себе си; но при все това, тѣ го обнадеждиха известно време, а после се оттеглиха и младиятъ докторъ наскоро узна, че другъ, по-закрилянъ кандидатъ, се бѣше натъкмилъ!

Това ново разочарование удвои тжгата, която го бѣ обзела отъ нѣколко време. Следъ като хвърли отчаянъ погледъ върху бедната обстановка на спалнята си и следъ като се погрижи за нѣкои и други домакински нужди, които особно отегчаватъ хората на науката, той се приближи до единъ прозорецъ и допрѣ умисленото си чело до мокрото стъкло.

На тази страна се простираше общъ дворъ, въ който гледаха прозорцитѣ на докторовия павильонъ и тѣзи на една полусрутена сграда, въ която живѣеше бившиятъ сждебенъ приставъ Дюре. Той притежаваше дветѣ кжци и една запусѣла градина, отдѣлена отъ двора съ полусрутена ограда, и бѣше известенъ по цѣлия кварталъ съ скжперничеството си. Едно бедно момиче, негово кръщелниче, се грижеше за домакинството. По този начинъ си осигуряваше прислуга безплатно и то подъ маската на благодеянието, а тази мома сподѣляше охотно неговата неволя.

Обаче, Роза не бѣше огрубѣла, макаръ да живѣеше при такива мжчни условия; напротивъ, нейната душа като че ли бѣгаше отъ действителността, която я оскъряваше, и летѣше къмъ областъта на идеала. Като седѣше постоянно сама, тя другаруваше съ мислитѣ си. Лишена отъ възможность да се развива, тя препрочиташе хиляди пжти книжкитѣ, които попадаха случайно въ ржцетѣ ѝ, и изсмукваше отъ тѣхъ всичкия имъ сокъ и благоухание.

Откакъ дойде Огюстъ Фурниѣ, обаче, кржгътъ на нейното четиво се разшири. Младиятъ господинъ ѝ бѣ заелъ нѣколко съчинения на класицитѣ, намѣрени въ неговата медицинска библиотека, и тѣзи заемания ста-

наха причина да се завържатъ съседски сношения и да се размънятъ нѣколко думи.

Личнитѣ несгоди караха доктора да забрави Роза и той се изнедада, като я видѣ, че минава двора и иде къмъ павильона. Като стигна до задната вратичка, тя повдигна глава, видѣ Фурние на прозореца, направи му знакъ и промълви нѣколко думи, които докторътъ не чу.

Момъкътъ побърза да слѣзе, за да отвори.

Роза, чието уморено и изнурено лице противоречеше на името ѝ, бѣше по-бледа отъ всѣкога, а бедността на облѣклото ѝ личеше по-силно, поради явната немарливостъ, която порази момъка.

— Какво има? Какво ви е? — попита той.

Тя изглеждаше развълнувана, забъркана и едва отговори.

— Извинете . . . Бихъ желала . . . Ида да ви моля за нѣщо . . . Една голѣма услуга.

— Говорете! — каза Фурние; — съ какво мога да ви услужа?

— Не за себе си ви моля, а за кръстника си. Отъ осемъ деня е боленъ, слабѣе . . . Тая заранъ стана, но преди малко пакъ легна и му стана зле.

— Ще дойда да го видя, — каза младиятъ докторъ и тръгна къмъ вратата.

Роза го спрѣ.

— Извинете, — каза тя заеквайки, — но кръстникътъ ми не иска докторъ.

— Азъ ще дойда като съседъ.

— И подъ нѣкакъвъ предлогъ, нали? . . . Господинъ докторътъ може да пита, напримѣръ, за наема на обора и стрѣхата: тѣ ще му потрѣбватъ, когато си купи кабриолетъ.

Горчива тжга прострели сърдцето на младия човѣкъ. Нѣкога, въ първитѣ измами, той бѣ мечталъ такова нѣщо.

— Добре, — каза той кротко.

И, като затвори вратата на павильона, той тръгна следъ младото момиче и отиде въ полусрутената кжща на дѣдо Дюре.

Роза го помоли да почака малко на вратата и да влѣзе следъ нея, за да не подозре кръстникътъ ѝ, че го е викала.

Той се спрѣ на прага, чу, че старецътъ пита Роза, дали е добре затворена вратата на градината, дали е

изгасила огъня, дали не е забравила кофата при кладенеца, — безпокойства на всеки скъперникъ, на които момичето отговори успокоително. Обаче, прекъснатиятъ дрезгавъ гласъ на болника порази доктора. Той реши да прекрачи прага и влѣзе шумно, като човѣкъ, който иска да предупреди домашнитѣ, че нѣкой иде; но тъмнината го спрѣ.

Кжщата на стареца се състоеше само отъ една стая, която се освѣтяваше отъ уличната електрическа лампа, а тази отдалечена свѣтлина обръщаше тъмнината на нощта въ пълень мракъ, на който мъчно се навиква. Болниятъ, обаче, веднага позна младия си квартирантъ и се повдигна отъ леглото.

— Докторе! — едва прошепна той; — надявамъ се, че не идете за мен!

— Азъ не ида като докторъ, а като наемателъ, — отговори Фурниеръ, който се приближаваше тихо до леглото.

— Като наемателъ! — повтори старецътъ; — наемали носите? Струва ми се, че е още рано . . . Пари носите, значи . . . Запали свѣщъ, Розо, запали скоро!

— Извинете, — възрази момъкътъ, който едва успѣ да стигне до леглото на дѣдо Дюре, — месецътъ сега почва, не ви нося пари; дойдохъ да ви попитамъ, ще ли намѣрите, въ случай на нужда, мѣсто за кола и конь, ако си купя.

— А-ха, за обора питате, — подзе старецътъ; — хубаво, хубаво. Заповѣдайте, седнете, съседо . . . Нѣма нужда да палишъ свѣщъ, Розо, лампата свѣти; по-хубаво се приказва въ мрачина. Дай ми само чая.

Младото момиче му подаде груба чаша съ чай, и той я изпи на една глѣтка, защото го бѣше втресло.

— Този е моятъ цѣръ, докторе, — каза болниятъ, — чай отъ *лай кучка*; много по-хубавъ е отъ всички ваши цѣрове, а нищо не струва, стига да не ви мързи да си наберете.

— И го пиете студенъ, както виждамъ.

— За да не горятъ дървата; неприятно ми е да гледамъ огънь въ печка . . . Пъкъ и дървата сж толкова скъпи . . . Когато човѣкъ иска да свърже двата края, трѣбва да бжде пестеливъ. Не искамъ да правя като този разбойникъ Мартуа, който ме опропасти.

Мартуа бѣше единъ отъ длъжницитѣ му и бѣше фалиралъ. На дѣдо Дюре бѣше всичко платено; но това

не му прѣчеше да повтаря постоянно, че Мартуа го разсипалъ. Тази тема стана за него неизчерпаема, както е едрата шарка за старитѣ грозни жени, и революцията за беднитѣ благородници.

Фурние се показваше, че много се интересува, и се приближи до стареца. Очитѣ му привикнаха къмъ тъмнината и почнаха да разпознаватъ лицето на болния, по което треската отпечатваше червени петна. Говорейки, той взе горещата ржка на стареца, чу прекжснатото му дишане и се убеди, че положението му е много по-лошо, отколкото предполагаше въ началото. Той помисли да стресне дѣдо Дюре, та да го накара да вземе нѣкои цѣрове; но оня се бѣше така унесълъ да разправя, какви изгоди представя неговиятъ оборъ, че нищо друго не се чуеше.

Обаче, гласътъ му почна изведнѣжъ да се измѣня и той млъкна. Младиятъ докторъ се наведе бързо надъ него и извика на момата да донесе свѣщъ. Докато тя бързаше да запали свѣщъ, той повдигна главата на стареца, комуто бѣше призлѣло, и му даде да помирише една соль, която винаги носѣше съ себе си; дѣдо Дюре се свѣсти.

Роза дойде тогава. Дѣдо Дюре отвори очи, протрѣ ржката си, поиска да говори, но се чуа нѣколко прекжснати гълголениа; и когато момичето се приближи за да свѣтне, той направи отчаяно усилие, вдигна глава и духна свѣщъта.

Обаче, докторътъ бѣше вече видѣлъ, че бърза помощ е необходима. Той каза сбогомъ на домакина, като му препоржча спокойствие и обеща да дойде втори пжтъ да поговорятъ за въпросния оборъ. Роза го изпрати до външната врата.

— Е какво? — попита тя безпокойно.

— Признацитѣ сж доста сериозни, — отговори Фурние; — ще ви предпиша цѣрове и вие гледайте да изпълните точно предписанието.

— Ще трѣбватъ ли цѣрове? — запита печално момата.

— Ще трѣбватъ: като представите това билетче на аптекаря, той ще ви ги даде.

Роза се стѣсняваше; младиятъ момъкъ разбра, че невъзможността да плати я мжчи.

— Не се безпокойте за паритѣ! — каза ѝ той; — азъ ще доставя всичко и ще си уредя смѣтката съ дѣдо Дюре, когато му плащамъ.

— О, благодаря, господине, — отвърна момата, и погледът ѝ заблестѣ отъ признателностъ, — но кръстникътъ ще разбере, че тѣзи цѣрлове ще се плащатъ кога да е, и вѣрвамъ, че ще откаже да ги взема. Да ще господинъ докторътъ да позволи да му кажа, че той му ги доставя . . . безъ пари! Азъ ще намѣря по-късно пари, за да се разплатя . . . отъ заплатата си! . . .

— Добре! — каза Фурние, който се мъчеше, като виждаше момата толкова измъчена и смутена; — правете както знаете; азъ ще ви помагамъ.

Той дори изпрати момата при болния, а самъ отиде да купи цѣрловѣтъ, за да бжде по-правдоподобенъ скроениятъ заговоръ.

Съ голѣма мъжа убедиха стареца да вземе цѣрловѣтъ, като му казаха, че сж даръ, и той ги взе само когато се увѣри, че цѣренето нѣма да му струва нищо.

Болестъта бѣше напреднала дотолкова, че усилията на науката оставаха безплодни. Отъ постояннитѣ призьвания старецътъ отпадна съвсемъ и скоро Фурние се убеди, че всѣка надежда е изгубена. Той престана да дава цѣрлове, като виждаше, че сж безполезни, и остави дѣдо Дюре да прави каквото ще. Болниятъ изрази хиляди желаня и направи хиляди проекти; но когато трѣбваше да ги изпълни, скжперничеството угаси желанята и спрѣ проектитѣ. Като чувствуваше, че изворътъ на живота се пресушава у него, той преувеличаваше нуждата отъ мислене за бждещето и искаше да си внуши, че ще живѣе много.

Петнадесетъ деня се минаха така Роза продължаваше търпеливо да се грижи за болния. Превита отрано подъ това иго на доброволно робство, тя го понасяше безропотно; тя съжаляваше кръстника си, вмѣсто да го укорява, и желаше богатство, не за себе си, а за него. Младиятъ докторъ откриваше при всѣка визита нѣкое ново качество въ тази душа, която черпѣше сила само въ себе си, а отъ другитѣ искаше само да ѝ позволятъ да се грижи за тѣхъ.

Колкото повече се интересуваше отъ младото момиче, толкова повече се грижеше за болния домакинъ, единствениятъ му приятель въ свѣта. Колкото и да бѣше тежко покровителството на стареца, все пакъ той съставяше единъ видъ семейство за Роза. И, макаръ че той ѝ бѣше господаръ, а не баща, тя все се чувствуваше, че има подкрепа, но какво ще стане съ нея, ако старе-

цътъ умре? Тя не можеше да чака нищо отъ наследството на кръстника си, защото той имаше братовчедъ, Етиенъ Трико, богатъ чифликчия, живущъ въ околността; съ него той винаги се държеше много интимно. Трико, който дохождаше отъ време на време, за да види, какво разстояние го дѣли отъ наследството, бѣше тъкмо пристигналъ съ жена си въ края на болестъта. Той бѣше единъ отъ тѣзи хитри селяни, които се преструватъ на груби, за да изглеждатъ искрени, и говорятъ високо, за да накаратъ хората да повѣрватъ това, което казватъ.

Като видѣ болника, Трико се разплака силно, а дѣдо Дюре го спрѣ изведнѣжъ, като му каза, че не му е нищо, и че всичко ще мине скоро. Трико го погледна подозрително и го попита безпокойно:

— Наистина ли? Бога ми, радвамъ се . . . Добре се чувствувашъ, значи.

— Много добре, много добре, — промърмори Дюре.

— Дано, — подзе селянинътъ, който продължаваше да гледа подозрително къмъ болния, — бива ли да боледува човѣкъ като тебе? . . . Дохожда ли докторътъ?

— Дохожда всѣки день.

— И какво казва?

— Че всичко ще мине и че нѣма нужда отъ цѣрове.

— А-ха! Така, а? — подзе Трико изненаданъ; — наистина ти си отъ варъ и пѣсѣкъ, братовчедо; нѣщо си се простудилъ; но вътре си здравъ.

— Да, да, — каза Дюре, който искаше да увѣри всички, че болестъта му не е сериозна, та дано и самъ повѣрва; — само се чувствувамъ малко слабъ, но и то ще мине.

— Ще се усилишъ: ето, и ние ти носимъ тлъста гжска и хубаво вино, та да станешъ по-скоро отъ леглото. Гжската огоихме нарочно за тебе, братовчедо... И винцето е хубаво; пийни си, ще ти стане още по-добре.

Дюре погледна гжската и виното и, понеже мисълта да вечеря безъ пари го силно изкуси, той повика Роза и ѝ заповѣда да нареди масата за вечеря. Младото момиче се покори безъ възражения, тъй като бѣше привикнало слѣпо да се покорява, пѣкъ и докторъ Фурни не бѣше запретилъ да се дава храна на болния.

Скоро стаята се напълни съ миризма на печена гжска и на болния се прияде. Той се оживи, като знаеше, че ще вечеря безъ пари, — поиска да донесатъ масата по-близо до леглото и почна да яде съ охота. Трико налѣ чашата му, той веднага я изпи и поиска друга. Виното и храната не му повредиха въ първия мигъ; той почна да говори по-високо, очитѣ му засвѣт-каха, като на пиянъ човѣкъ, и той почна да стиска рж-цетѣ на братовчеда и братовчедката, като повтаряше, че тѣ сж единственитѣ му роднини, и че на тѣхъ ще остави той *скромното си наследство*. Трико и жена му плачеха отъ умиление. Най-после тѣ си взеха сбо-гомъ отъ стария братовчедъ, за да отидатъ да направятъ нѣкои покупки, като обещаха, че ще наминатъ да кажатъ сбогомъ, преди да си отидатъ.

Фурние дойде, когато тѣ си отиваха. Той видѣ, че болниятъ изпраща съ веселъ погледъ гоститѣ и че се засмѣ на ума си.

— Е, съседе, добре сте, нали? — запита докторътъ.

— Добре съмъ . . . — изфѣфла Дюре, който чувствуваше, че виното го прихваща; — добре съмъ, много добре, благодарение на хубавата гостба . . . Ахъ! ахъ! ахъ! За да получатъ отъ мене наследство тѣ ми носятъ гжска . . . и вино! . . . Приемамъ всичко, разбира се . . . Нали човѣкъ трѣбва да е учтивъ?

— Значи, вие мислите, че тѣхната любезность не е друго, освенъ добре обмисленъ планъ за добиване наследство? — попита Фурние весело.

— Даватъ паритѣ си съ лихва, хиляда на сто . . . Мислятъ, че ще ме измамятъ, като гледатъ, че пия отъ виното и ямъ отъ гжската . . . която тѣ огоили за мене, както увѣрява братовчедката . . . Ха! ха! ха! Ще видимъ, кой ще се смѣ последенъ!

— Да нѣмате намѣрение да излѣжете надеждитѣ имъ?

— Защо не? . . . Съ малкото пари, които имамъ . . . струва ми се, че мога да разполагамъ както си ща; може да облагодетелствувамъ едно момиче . . .

— Госпожица Роза ли? — пресѣче го живо момъ-кътъ. — Ахъ, ако направите това, господинъ Дюре, всички честни хора ще ви изржкоплѣскатъ!

Болниятъ сви рамене.

— Ба! Честни хора, — промълви той, — то не е важно! Най-приятно е, че ще излѣжа дебелия . . . и жена му.

При тази мисъл Дюре прихна да се смѣе: но тази веселостъ се обърна въ задуха и той падна на леглото. Фурние побърза да му помогне да дойде на себе си и действително болниятъ се свѣсти, почна да говори, но веднага падна наново въ несвѣстъ и то много по-лошо. Крайното раздражение, на което се изложи самъ, довърши живота му и доведе по-скоро края. Младиятъ докторъ забележи, че задухътъ се обръща въ агония и се ужаси, а пъкъ предчувствието, че ще умре, накара Дюре да изтрезнѣе и да се уплаши.

— Ахъ, господинъ Фурние, зле съмъ... много зле, — каза той едва чуто. — Има ли опасностъ?... Кажете ми, ако има опасностъ... Преди да умра... ще ви кажа една тайна...

— Кажете я въ всѣки случай, — рече младиятъ докторъ.

— Вѣрно е, значи! — подзе Дюре, обезумѣлъ отъ ужасъ. — Нѣма никаква надежда, никаква... Господи, да се откажа отъ всичко, което съмъ натрупалъ... и то съ каква мъка!... Да остава всичко на хората... всичко... всичко!

Скъперникътъ си кършеше бѣсно ржцетъ.

Фурние почна да го успокоява, да му говори за Роза, която въ това време бѣше излѣзла по пазаря, и да го увѣрява, че тя скоро ще се върне.

— Да, искамъ да я видя, — промълви Дюре (той се залавяше, като всички умиращи, за животъ, мислейки, че се залавя за живота); — клетото момиче!... Тѣ ще искатъ да я ограбятъ, но азъ ѝ оставихъ каквото ѝ се пада... само нека потърси...

Той спрѣ да говори.

— Де да търси? — попита Фурние, наведенъ надъ леглото.

— Ахъ! Има... още... надежда... — изпъшка Дюре. — Кажете... това е... припадъкъ...?

— Де да търси кръщелницата ви? — повтори момъкътъ, който забележи, че очитъ на умиращия се затварятъ.

— Отворете... прозоръца...! — изпъшка сѣдебниятъ приставъ; — искамъ да живѣя... — Идете въ градина-та... тамъ... задъ кладенеца... плочата...

Гласътъ угасна... Младиятъ докторъ гледаше, какъ се движатъ бърнитъ на болния, който се мъчеше да говори и не можеше; силно потрепване сгърчи лицето

му за последенъ път и веднага следъ туй чертитъ на лицето му останаха неподвижни. Дюре предаде Богу духъ.

Следъ малко Роза се завърна. Тя прие мълчаливо печалното известие и отъ сърдце си поплака. Той бѣше единствениятъ човѣкъ, който се грижеше за нейното съществуване; и тъй като отъ този човѣкъ най-напредъ бѣше видѣла тя милостъ, него бѣше и обикнала.

Братовчедътъ Трико и жена му я намѣриха паднала на колѣне предъ умрѣлия и обливаща съ сълзи ржката му. Тѣ идѣха не за да оплачатъ мъртвеца, а за да заграбятъ наследството. Веднага взеха ключоветъ изъ подъ възглавницата на умрѣлия, за да осигурятъ притежанието на кжщата; после Трико остави жена си да пази наследството и отиде да изпълни необходимитъ формалности за погребението. Роза не получи ни една дума за утеха и остана плачеща до умрѣлия, докато дойдоха да вдигнатъ носилото.

Младото момиче съпроводи умрѣлия до гробищата, но следъ това вече силитъ я напуснаха, отчаянието я обзе. Като стигна до кжщи, тя се поколеба, дали да влѣзе. Трико и жена му правѣха списъкъ на вещитъ: скриноветъ бѣха отворени, мобилитъ — въ безредица... Роза почувствува, че ѝ става зле, и седна на камъка при вратата.

Тамъ тя плака тихо дълго време, съ ржце склучени на колѣнетъ. Единъ познатъ гласъ я извика и тя позна Фурние.

Той бѣше я забелязалъ при влизането си въ кжщи и идѣше да я утеша.

Въ началото Роза му отговори съ сълзи. Младиятъ човѣкъ я запита, защо не си влѣзе, и я насърди малко.

— Скръбъта прилича на горчивъ цѣръ, — каза той: — най-добре е да се изпие на една глътка, отлаганията увеличаватъ скръбъта, като я раздѣлятъ на части.

— Извинете, господине, — каза Роза, — не отъ вълнения се боя азъ, та не влизамъ: боя се да не обезпокоя роднинитъ.

— Тѣ тукъ ли сж? — попита докторътъ.

— Съ господинъ Лъобланъ.

— Стариятъ нотариусъ, сжденъ за мошеничество ли?

— Внимавайте: може да ви чуе!

Фурние погледна въ двора и видѣ, че Трико и жена му изнасятъ всичко отъ скриноветѣ.

— Господь да ме прости! Ама тѣ всичко ще обертатъ! — извика той.

— И иматъ право, — възрази спокойно Роза.

— Не се знае, иматъ ли право, — каза докторътъ и влѣзе въ кѣщи.

Бившиятъ нотариусъ ровѣше книгата на господинъ Дюре, намѣрени въ единъ скринь. Като видѣ момъка, той се обърна.

— Спрете, господине! — извика докторътъ, — не е ваша работа да преглеждате книгата.

— Защо ли пѣкъ? — попита Лъобланъ.

— Защото тѣ ще трѣбватъ, когато се открие завещанието на покойния.

— Е та що? Ние сме наследниците, — извика Трико.

— Де да знамъ? — възрази Фурние, — господинъ Дюре може да е оставилъ писмено завещание.

— Писмено завещание! — повториха селянинътъ и жена му, като се спогледнаха ужасени.

— Да не би завещанието да е у господина? — попита подигравателно Лъобланъ.

— Не казвамъ, че е у мене, — додаде докторътъ, — но умрѣлиятъ изрази предъ мене желанята си.

— Господинътъ е сигурно наследникъ? — попита съсщата иронична усмивка Лъобланъ.

Докторътъ се зачерви.

— Не, не съмъ азъ наследникъ, — възрази той нетърпеливо; — наследница е кръщелницата на господинъ Дюре.

— Ахъ! Роза ли? — извика Перина Трико: — господинътъ трѣбва да ѝ е роднина, та я защитава така страстно.

— Приятель ѝ съмъ, госпожо.

— Тогава господинътъ има, може-би, пълномощно, — забележи Лъобланъ.

— Нѣмамъ пълномощно, но съмъ решенъ да ви накарамъ да уважавате правата ѝ; при всичко, че не познавамъ добре законитѣ, зная, че въ случая тѣ предписватъ известни формалности въ защита правата на по-слабитѣ. Преди да приемете наследството на покойния, трѣбва да се опредѣли, кому принадлежи то.

— Ами ако го вземемъ безъ тѣзи подробности?

— рече Лъобланъ, който продължаваше да рови книгата въ портфейла.

— Ще отговаряте за нарушение на закона.

— Предъ съда ли? Процеситѣ скъпо коштуватъ, господине докторе, и вашата покровителствуванa едва ли ще плати разноснитѣ за марки, водене дѣло и за-регистриранe!

— Искате да кажете, че се ползвате отъ обстоятелството, че е бедна, за да я ограбите? — извика Фурние възмутенъ.

— Стараемъ се за да запазимъ интереситѣ си, — отговори спокойно Лъобланъ.

— Добре тогава. Азъ ще ви накарамъ да изпълните закона! — рече енергично младиятъ докторъ. — Покойниятъ ми длъжи за грижитѣ, цѣроветѣ и разни услуги; като кредиторъ, азъ искамъ да осигуря взиманията си и ще искамъ да се наложи запоръ на наследството.

При тѣзи думи съпрузитѣ Трико, които на нѣколко пѣти искаха да се намѣсятъ въ спора, почнаха да викатъ колкото имъ гласъ държи. . . Господинъ Лъобланъ ги успокои съ едно ржкомахане.

— Добре, каза той, като се обърна весело къмъ доктора; господинъ докторътъ въ състояние ли е да докаже, че има да взема? Ще ни покаже ли на книга, колко визити е направилъ, колко рецепти е платилъ и колко пари е заелъ?

— Господине, — възрази Фурние смутенъ, — докторътъ не взема такива разписки отъ болнитѣ; но попитайте госпожица Роза. . .

— Ахъ да, — подзе иронично Лъобланъ, — вие свидетелствувате за нея и тя ще свидетелствува за васъ: право е, услугата става взаимна. Само че, за съжаление, сждилищата не се водятъ отъ подобни изрази на симпатия или признателностъ, та докато господинъ докторътъ установи правата си, нека позволи да упражнимъ и ние правата, които роднинството ни дава.

— Да, — извика Трико, който едва се въздържаше; — щомъ господство му обича процеситѣ, ние ще му заведемъ нѣколко!

— Нему и на покровителствуваната отъ него! — додаде Перина.

— Ще трѣбва да отговарятъ, напимѣръ, де сж економисанитѣ пари на дѣдо Дюре. . .

— Де сж сребърнитѣ прибори? Защото зная, че имаше такива.

— А пъкъ тѣ бѣха сами въ кѣщи, когато той издѣхна.

— Трѣбва да върнатъ до косъмъ всичко, що липсва.

— Проклетници! — извика Фурние, вѣнъ отъ себе си отъ това оскръбление, и се хвърли върху имъ да ги удари.

Въ това време влѣзе Роза и спрѣ удара.

— Остави го, остави го! — извика Трико, който бѣше грабналъ една маша; — чакай да му нашаря малко месата и да му изтърся праха; не го спирай!

— Пази се и ти, интригантко! — прибави Перина, като понечи да удари момичето; — гледай да не ми паднешъ подъ ржката, че дълго ще носишъ после следитѣ.

— Охъ! Елате, моля ви се! — промълви Роза, като се мжчеше да извлѣче доктора вѣнъ.

Той се поколеба известно време, но после хвърли презрителенъ погледъ къмъ присѣтстващитѣ и излѣзе следъ момичето.

Едва на кѣщния прагъ тѣ се спрѣха, Роза склучи ржце и издигна зачервенитѣ си отъ плачъ очи къмъ доктора.

— Охъ! Извинете, господине, за всичко, което изтърпѣхте за мене; простете ми! Каквато съмъ бедна азъ нѣма какъ да ви се отплатя, но знайте, че докато съмъ жива, нѣма да забравя.

— Де ще отидете сега, госпожица Роза? — попита разнѣжено момъкътъ.

— Не зная още, господине, — отговори тя: — днесъ за нищо не мога да мисля. До утре ще реша, тази нощъ ще прекарамъ у бакалката... а после... Богъ ще ме води!

Фурние ѝ стисна мълчаливо ржка; тя му каза тихо „сбогомъ“ и си излѣзе.

Сърдцето на момъка се стисна отъ възмущение. Като отиде въ стаята си, той дълго време не можа да се успокои и се разхожда развълнуванъ. Той се питаше, какъ да помогне на тази бедна, изоставена мома. И да е оставилъ дѣдо Дюре завещание, съпружитѣ Трико и Лъобланъ сж го сигурно унищожили. Но какъ да се докаже това? Може пъкъ завещанието да

не е попаднало още въ ржцетѣ на заинтересованитѣ, защото отъ думитѣ на дѣдо Дюре излизаше, че той го крие нѣкъде. Той се хвалѣше, че е помислил и за Роза, и казваше да търсятъ. . . Но тамъ се свършиха неговитѣ разкрития: смъртта не му позволи да каже повече.

Пламналъ, като отъ треска, момъкътъ се чудѣше, какво да предполага. Нощта настъпи, а той продължаваше да стои съ лице долепено до прозореца, като въ първия день, когато почва разказътъ ни, и видѣ, какъ излѣзоха отъ кѣщи братовчедътъ и Любланъ, като носѣха съ себе си всички книжа и скъпоценни вещи. Той гледаше празната кѣща, запустѣлия дворъ и изоставената градина, и изведнѣжъ съзрѣ единъ срутень кладенецъ въ дъното на градината. Надъ кладенеца, който бѣше долепенъ до стената, той видѣ една плоча и веднага се сѣти за последнитѣ думи на стареца: „*Въ градината . . . задъ кладенеца . . . плочата . . .*“ Това бѣ за него цѣло откровение. Тукъ ще се крие, навѣрно, тайната на покойния.

Въодушевенъ отъ внезапна вѣра, той слѣзе бързо, мина двора, отвори една врата на градината и стигна до кладенеца.

Оградата на кладенеца бѣше полуразрушена и цѣла разпукната; лесно се виждаше, че нѣма друго, освенъ варъ и пѣсъкъ. Задъ кладенеца една плоча поддържаше корнизата и изглеждаше много яко изградена. Следъ като обиколи нѣколко пѣти кладенеца, следъ като гледа и вжтре и вънъ, докторътъ се засрами, че е могълъ да повѣрва такава нѣщо. Какъ може да му дойде такава фантастична мисълъ и какъ се довѣри той на последнитѣ думи на единъ умиращъ? Той сви рамене, погледна отчаяно кладенеца и си отиде.

Въпрѣки всичко това, обаче, той продължаваше да се съмнява. Преди да излѣзе отъ градината, той пакъ се обърна и погледна още веднѣжъ кладенеца, стената, плочата.

— Ама все пакъ това мѣсто ми показваше дѣдо Дюре! Само че до стената нѣма нищо, а камънитѣ на кладенеца сж много малки, за да криятъ нѣщо.

Тукъ той се спрѣ внезапно.

— Защо ли пѣкъ тази плоча е така яко зазидана? — си помисли той.

Това размишление го накара да се върне. Той разгледа наново плочата и забележи, че тя скоро е за-

зидана; опита се да я извади, като разкърти дребнитѣ камъчета наоколо и, следъ малко усилия, успѣ. Задъ плочата намѣри долапче, отъ което съ голѣми усилия измъкна едно сандъче, оковано съ желѣзо.

Тъкмо когато го измъкна, сандъчето падна и издрънка силно. Главата на Фурни се завъртѣ, той затрупа съ прѣстъ и камъни празното мѣсто и постави плочата пакъ, както си бѣше. — Съ голѣма мъжа пренесе той скъпоценната находка до дома си.

Като стигна въ стаята си, сложи касата на земята и се опита да я отвори; но ключалката излѣзе много здрава, а ключъ нѣмаше. Следъ нѣколко безплодни опита, той седна, съ погледъ впитъ въ сандъчето, и се замисли.

Какво трѣбва да прави съ това случайно попаднало въ ржцетѣ му съкровище? Мисълта да го присвои не мина дори презъ главата му; но кому да го предаде? Чувството на справедливостъ му напомняше съпрузитѣ Трико, чувството на симпатия — Роза. Това е сигурно частъта, опредѣлена за нея, както дѣдо Дюре самъ каза, преди да умре. Последното му желание бѣше да излѣже очакванията на братовчедата, за да облагодетелствува кръщелницата си, която го гледаше като негова дъщеря. Това желание той щѣше да оформи, ако не го бѣ изненадала смъртъта; а може и да го е оформилъ: защото не се знае, какво сж направили съпрузитѣ Трико и Любланъ. Възможно е да се е намѣрило завещанието на дѣдо Дюре и да сж го унищожили. Това нарушение на законитѣ не заслужава ли отмъщение? Щомъ тѣ сж нарушили закона, за да ограбятъ Роза, защо и Роза да не се защити съ сжщото оръжие? Предъ правилното и законно раздѣляне на имотитѣ, тѣ предпочитатъ ограбването на кой каквото може; не остава тогава друго, освенъ да се последва примѣрътъ имъ.

Колкото и убедителни да се показваха тѣзи доводи на младия докторъ, той реши да почака. Нѣщо му шѣпнѣше, че не е съвсемъ правъ, и той чувствуваше, че предпочита своитѣ заключения предъ законитѣ, благодарение на симпатията, която Роза му вдъхва. Той разбираше, че нѣма право да измѣня дълга си по прищевкитѣ си; да грѣши, защото и другитѣ грѣшатъ; и да извърща създаденитѣ отъ обществото закони за своя угода.

Цялата нощ той прекара въ съмнения и мисли и не можа да заспи.

На заранята Фурние продължаваше да мисли, какво да прави, когато нѣкой почука на вратата; той отиде да отвори и се срещна лице съ лице съ младото момиче.

Тя се извини боязливо, че го безпокои толкова рано; Фурние я помоли да влѣзе и ѝ подаде столъ да седне.

— Извинете, господине, — промѣлви тя: — дойдохъ само да ви кажа „сбогомъ“.

— Заминавате ли? — попита Фурние.

— Заминавамъ за Парижъ, дето обещаха да ми намѣрятъ работа.

— Вамъ?

— Трѣбва. Само така азъ нѣма да тежа никому, а сигурна съмъ, че господаритѣ ще бждатъ доволни отъ мене. Не искамъ, обаче, да замина, безъ да благодаря на господинъ доктора и безъ да му отправя една молба.

— Каква молба?

— Наследницитѣ на кръстника не ви платиха длѣжимото. Мене ми е много мъчно, защото азъ ви молихъ да се погрижите за него. . . . и ако мога нѣкога да ви се отплатя. . .

— Ахъ! Не говорете, моля ви се, това! — извиква живо Фурние.

— За сега не мога нищо да направя; но на тръгване. . . искамъ. . . вѣрвамъ, че господинъ докторътъ нѣма да откаже да приеме единъ скроменъ даръ. . .

Като мѣлвѣше тѣзи думи засрамено и развълнувано, момичето извади отъ джеба на престилката си едно пакетче; то разви треперящо книгата и подаде на доктора сребърна чашка, каквато подаряватъ на новороденитѣ при кръщението.

— Отъ кръстника ми е, — каза тя тихо; — колѣнопреклонно ви моля, господине, колкото и да е скроменъ подарѣк, не ми отказвайте. . . Това е единственото нѣщо, което притежавамъ, откакъ съмъ родена.

Гласътъ ѝ, движенията ѝ, самиятъ подарѣкъ трогнаха до сълзи доктора. Той грабна и дветѣ рѣце на момата.

— Ами какво ще кажете, ако ви направя изведнѣжъ много богата?

— Мене! — възрази очудено момичето.

— Ако имамъ тукъ едно съкровище, което ви принадлежи?

— Съкровище ли?

— Погледнете!

Той я заведе въ стаята си и ѝ показа сандъчето, като ѝ разказа всичко, което се бѣ случило.

Роза не можеше да повѣрва въ началото, но после не можа да издържи силната радостъ, която изпита, и падна плачешкомъ на земята.

Напраздно се опитваше Фурние да я утеши; вълнението ѝ бѣше много силно, момата почна да бълнува; тя не отдѣляше погледъ отъ касата и ту плачеше, ту се смѣеше. Но, като погледна случайно момъка, тя скръсти ржце и извика отъ сърдце:

— Ахъ! Ще станете, най-после, щастливъ и вие!

— Азъ ли? — каза Фурние поразенъ.

— Да, вие! — повтори Роза развълнувана. — Да не мислите, че се не същамъ, че много работи ви липсватъ тука? . . . Че не разбирамъ вашитѣ безпокойства? Моята бедность не ми тежеше толкова, колкото вашата, защото вие грѣбва да заемете, най-после, мѣстото, което ви се пада: вземете всичко, господине; всичко е ваше, всичко е за васъ!

И бедното момиче, развълнувано отъ любовъ и радостъ, плачеше и се мжчеше да повдигне сандъчето, за да го вржчи на доктора.

Зачуденъ и разтревоженъ, младиятъ докторъ я спрѣ.

— Ахъ! Недейте ми отказвал — продължи тя живо. — Нали вамъ дължа това богатство? Цѣлиятъ свѣтъ нека разбере това, а най-вече тѣзи, които не искаха да ви платятъ труда.

Фурние почна да обяснява, че не трѣбва да му се плаща, но Роза не го слушаше. Тя забележи, че влизатъ въ двора съпрузитѣ Трико и се втурна да ги повика. Изплашенъ силно, докторътъ я спрѣ.

— Нима искате да изгубите богатството, което щастливиятъ случай ви дава? — извика той.

— Да го изгубя ли? — повтори думитѣ му момичето, безъ да ги разбира.

— Не мислите ли, че тѣзи хора ще поискатъ да имъ дадете сандъчето?

— Какъ?

— Вие нѣмате документъ, че го притежавате.

— Тогава то не е мое? — каза тя.

— Всичко показва, че кръстникът го е оставил вамъ, но трѣбва и други доказателства предъ закона.

— Предъ закона ли? Ами ние сме длѣжни да му се покоряваме!

— Да, но можемъ да му противопоставимъ решението на своята съвестъ...

— Не, не! — подзе живо Роза. — Съвестъта може да ни накара да не използваме всичкитѣ си права, но не и да не изпълнимъ длѣжността си; тя трѣбва да бжде по-строга отъ законитѣ, но не и по-снизходителна. Ахъ! Азъ зле разбрахъ; това богатство не е мое, мечтитѣ ми отидоха напраздно.

Тя силно пребледнѣ, но никакво колебание не се четѣше по лицето ѝ и въ гласа ѝ. Чистото сърдце не измѣни на правия ѝ характеръ, при всичко, че надеждитѣ ѝ останаха излѣгани; само че ударътъ бѣше много силенъ, та младото момиче се залюлѣ и падна на единъ столъ.

И у Фурние настѣпи реакция; той се възхити отъ момата. Всички измислени отъ него порадокси паднаха предъ нейната наивна правота, и благородни съмнения изникнаха наново въ душата му.

Безъ да отговори на момата, той отиде при наследниците, извика нотариуса и му предаде скъпоценната каса.

Съпрузитѣ Трико бѣха намѣрили едно ключе на шията на умрѣлия и веднага отвориха касата. Въ нея имаше разни сребърни вещи и много злато.

Селянинътъ и жената му почнаха да плачатъ отъ радостъ. Роза и Фурние бѣха спокойни.

Нотариусътъ преброи най-напредъ паритѣ, подъ които намѣри една връзка банкноти. Като изчислиха всичко, намѣриха, че сумата възлиза на триста хиляди лева.

Трико, забърканъ отъ радостъ, се приближи зали-тащъ до масата, взе сандѣчето и го изтърси: една книжка падна отъ вжтре.

— Още едно нѣщо! — каза селянинътъ, като вдигна книжката и я подаде на нотариуса.

Последниятъ я отвори, погледна и се зачуди.

— Завещание, — каза той.

— Завещание ли? — извикаха всички.

—Чрезъ което господинъ Дюре опредѣля за единствена наследница кръщелницата си, госожица Роза Фльорио.

Всички извикаха тогава, едни отъ радостъ, други отъ ядъ. Трико се спусна да грабне книжката; но нотариусътъ го спрѣ. Потрѣбва да се употрѣби сила, за да се вразумятъ разбѣснѣлитѣ съпрузи Трико, които най-после си заминаха, като заплашваха и проклинаха присѣтстваващитѣ.

Господинъ Лъобланъ, къмъ когото тѣ прибѣгнаха, съ голѣма мъжа успѣ да ги увѣри, че злото нѣма цѣръ; и че никакъвъ процесъ нѣма да имъ даде право на наследството на дѣдо Дюре.

Фурние се ожени наскоро за Роза, която стана негова щастлива другарка, съветница и подпора. Като разбираше, че обществото оставя на жената да съхранява най-милитѣ и нѣжни нагони на човѣшката душа, защото грубиятъ трудъ закоравява съ време душата на мъжа, младата съпруга продължаваше да бжде невидима съвестъ за мъжа си, като се стараете да отстранява отъ сърдцето му всѣка слабостъ и съмнение.

Историята на единъ художникъ

Човѣкъ не може да пропжтува баденското херцогство, безъ да остане поразенъ отъ тихия и дивъ характеръ на тази страна. Никжде не ще намѣрите по-чудни контрасти. Тукъ всичко е ефектно и хармонично; цѣлата страна прилича на обширенъ паркъ, планътъ на който е направилъ самъ Богъ и, следъ това, е събралъ въ него всички земни прелести.

На излизане отъ Шварцвалдъ изгледътъ на мѣстността прави силно впечатление. Долинитѣ, що се простиратъ до Рейнъ, се стѣсняватъ изведнѣжъ и се съединяватъ чрезъ тѣсна пжтечка, по която едва се движатъ конетѣ на фабрикантитѣ на вишновка. Ако погледнете тѣзи долини отъ високо, ще видите, че тѣ представяватъ тригълникъ, на който основа е рѣката, а върхътъ допира до планината само съ тѣсната пжтечка.

Трѣвата въ тѣзи долини се оросява отъ минерални води, затова става висока като житото. Тя е вѣчно зелена и изпъстрена съ множество цвѣтя, които ботаникътъ едва ще успѣе да класифицира въ единъ день.

На човѣка се струва, че вижда пѣстра кадифена постелка, хвърлена предъ обширната гора.

Гората пѣкъ се зеленѣе на кржгове около могилитѣ и се спира до тамъ, отдето почватъ голитѣ чуки и снѣжнитѣ върхове.

Между такива два хълма, въ дъното на тѣсенъ проходъ, живѣеше преди години младежъ на име Херманъ Клоферъ, за когото старцитѣ често разправятъ на внуцитѣ си. Ние ще предадемъ неговия животъ, но не както го разправя преданието, а както го чухме отъ устата на баденвилерския пасторъ, който още отъ дете обичалъ много Хермана и го изповѣдалъ на смъртното му легло.

Херманъ бѣше синъ на учитель; той получи отъ баща си добро образование: знаеше малко латински, свирѣше на цигулка и говорѣше доста свободно французки; въ страната го наричаха *майсторъ Клоферъ*.

Още отъ дете той обичаше да си дѣлка играчки отъ борово дърво, и така обикна тази работа, че почна

да прави издѣлията много хубави. При едно пътуване до Базелъ му се удаде случай да види нѣколко скулптурни работи въ готически стилъ, и той остана поразенъ, като предъ нѣкое небесно откровение. Той разбра, що е изкуство и къмъ що трѣбва да се стреми художникътъ; остави играчките и почна да работи неуморно на дърво отъ природа. Като позна призванието си, Клоферъ се предаде съ всичкия жаръ на младежката си душа на изкуството и почна да го изучава.

Това прилежание доведе много скоро момъка до отлични резултати. Първитѣ неясни опити станаха скоро по чисти, по вѣрни и по-смѣли; мжчнотиитѣ въ изпълнението се замѣстиха съ мжчнотиите, които само строгото изкуство създава на художника; Херманъ не търсѣше вече да схване формата, а гледаше да даде животъ на произведенията си; той придоби знания и сръчностъ; оставаше да покаже гения си.

Тогава за младежа започна борба между чувството, що иска да получи изразъ, и веществото, що се противи; борба — пълна съ радости, която се свърши съ победа надъ веществото.

Дървото почна да се подчинява на Хермановитѣ приумици. Заеъ изключително съ работата си, той се стараше да даде вѣренъ изразъ на блѣноветѣ си, и се слѣ, така да се каже, съ изкуството, което личеше по вълнениято, що предизвикваше у него продажбата на най-дребното отъ произведенията му. Той не работѣше възъ основа на нѣкаква система; не, той предаваше впечатленията си: изкуството той схващаше като вещественъ изразъ на вълненията на душата предъ хубоститѣ на вселенната.

Купувачитѣ почнаха да различаватъ неговитѣ художествени работи отъ грубитѣ издѣлия на горскитѣ пастири. Почнаха да идатъ поржчки най-напредъ отъ Баденъ, а после отъ Мюнхенъ, Виена и Берлинъ. Единъ търговецъ на художествени произведения купи първитѣ издѣлия евтино въ Баденвилеръ, но, като видѣ, че се харчатъ, — поржча още много нови и обеща да ги плати по-скжпо.

Херманъ поддържаше майка си, следъ бащината си смъртъ, и се радваше, че ще осигури старинитѣ ѝ. И наистина, благосъстоянието почна вече да се чувствува въ кжщи: купиха се нѣколко стола, подновиха се празничнитѣ дрехи и можеше вече да се канятъ съ-

седитѣ на чашка вино подиръ вечеря. Хермановата майка пѣеше още доста хубаво разни балади отъ Шилера, а момъкътъ ѝ пригласяше на цигулка.

Клоферъ дѣлѣше времето си между работата и невиннитѣ забави; майка му пѣкъ се грижеше за домакинството. Свободенъ отъ всѣкаква материална грижа, животътъ му течеше въ продължително и плодовито съзерцание на природата; само развлѣченията у съседитѣ го отвличаха временно отъ идеалния свѣтъ, въ който живѣеше. Той се отдаваше цѣлъ на радоститѣ на творчеството и разговаряше надълго съ гения си. Две трети отъ времето си посвещаваше на вдъхновението и, както светията се оттегля на съзерцание въ килията си, така и той прибѣгваше къмъ изкуството, като къмъ убѣжище, далече отъ свѣтовнитѣ тревоги и грижи.

Една лѣтна вечеръ Клоферъ седѣше предъ кжщия прагъ и свирѣше тихо съ цигулката си разни нѣжни мелодии, когато единъ конникъ се спрѣ предъ него.

Пжтникътъ изглеждаше да е чужденецъ на около четиредесетъ години, а по обноситѣ — да е свѣтски човѣкъ. Той се бѣше спрѣлъ близо до Клоферовата кжща и разглеждаше съ лорнетъ мѣстността; обаче, изведнѣжъ спрѣ погледа си на младежа и каза на френски:

— А, намѣрихъ каквото търсѣхъ!

Той се приближи до момъка и попита:

— Можете ли ми каза, де ще намѣря Херманъ художника?

— Азъ съмъ, — каза Клоферъ и стана.

— Виел — извика чужденецътъ; — тогава работата трѣгна чудесно.

Той слѣзе отъ коня и подаде поводитѣ на единъ слуга, облѣченъ въ ливрея, който го настига въ този мигъ.

— Васъ търся, артисте, каза той учтиво; азъ съмъ французинъ . . . Впрочемъ, вие трѣбва да сте разбрали това вече по говора ми . . . и при това съмъ колекционеръ. Видѣхъ нѣкои ваши произведения и искамъ да си купя.

Херманъ го покани да влѣзе въ кжщи.

— Нима тукъ работите? — попита французинътъ и изгледа зачуденъ опушената стая.

— Да, тука, до прозореца, — отвърна Клоферъ.

И той показа на чужденеца нѣкои довършени и разхвърляни по масата работи. Подъ масата имаше трупове отъ борово дърво, а по стенитѣ висѣха инструментитѣ на художника.

— Ами нѣмате ли друго ателие?

— Не, господине.

Колекционерътъ загледа съ лорнета.

— Чудно! Такива хубави произведения да се създаватъ въ такава кжщурка! Ами тука всичко липсва, господинъ Хермане, — така се казвате, нали? Кое ще ви вдѣхнови тука, кой ще ви посъветва? . . .

— Подражавамъ на природата и изразявамъ изкуството, както го чувствувамъ, — отвърна скромно Клоферъ; — ето, на: кози, рисувани отъ природа, единъ волъ и едно дете . . .

— Божествени сж, — каза чужденецътъ, като пое отъ ржцетѣ на художника дветѣ скулптурни работи; — каква мекота, какво съвършенство, каква *живостъ*! . . . Ще ги купя; колко струватъ?

Херманъ каза цената.

— Прекрасно, — отвърна французинътъ и се зачуди на нискитѣ цени, — но знаете ли, артисте, че обърнахъ всичко наопаки, докато ви намѣря? Търговцитѣ, които продаватъ вашитѣ произведения, не знаятъ адреса ви, или го криятъ, а пкъкъ не можахъ да науча името на евреина, който купува направо отъ васъ скулптурнитѣ работи. Бѣхъ принуденъ да се отнеса до нашия посланикъ въ Виена и да го помоля да поиска сведения чрезъ полицията. Най-после, научихъ името ви и, на минаване презъ Баденвилеръ, дойдохъ да ви видя.

Херманъ се поклони.

— Вие като че не подозирате дори, че цѣла Германия ви познава, — подзе чужденецътъ; — вашитѣ скулптурни работи се разграбватъ, щомъ се получатъ въ магазинитѣ; отъ тѣхъ видѣхъ и въ работния кабинетъ на господинъ Метернихъ. Вие не мислите да останете още дълго време тука, нали?

— Извинете, господине, но азъ не мисля да напускамъ родното си мѣсто.

— Така ли? Искате, значи да погубите бждещето си? Тукъ вие ще стоите все на едно мѣсто, защото на таланта ви липсватъ условия да се развива.

— Азъ съмъ щастливъ, господине.

— Щастливъ ли сте? — запита чужденецътъ и

изгледа грубитѣ дрехи на артиста; — това показва, че сте философъ, драги художнико: защото тукъ вие нѣмате дори ателие. Да работите на две крачки отъ огнището, дето се вари сланина съ зеле! Само вие, германцитѣ, можете да живѣете така.

— Какво ще спечеля, ако промѣня живота си? — попита Херманъ.

— Най-напредъ слава! До сега хората познаватъ само художественитѣ ви работи, сега ще познаватъ и васъ самия, комуто и името дори не знаятъ. Заемете мѣстото, което ви се пада, любезни артисте; направете положение!

— Да направя положение ли? — повтори зачудено Клоферъ; — добре, ами какъ, съ що?

— Съ своитѣ художествени творби, — отвърна французинътъ. — Нима не знаете, че артиститѣ живѣятъ сега като богатски синове? Трѣбва да използвате напредъка на вѣка, Хермане; трѣбва да дойдете въ Парижъ. Азъ ще ви въведа въ обществото на журналиститѣ и тѣ ще ви направятъ, чрезъ вестницитѣ, малкъ Микелъ Анжело; нѣма да се минатъ и две години, и вие ще имате собствена кола и лакей.

— Нима е възможно?

— Разбира се; и, понеже имахъ щастието да се срещна съ васъ, ще ми бжде много приятно, ако мога да ви убедя. Свѣтлината не бива да стои захлупѣна; елате въ Парижъ: нѣма да се каете, увѣрявамъ ви!

— Вѣрвамъ, но не мога, — пошѣпна скулпторътъ.

— Защо да не можете?

— Защото ми е мжно да се раздѣля съ приятелитѣ си, особно съ майка си. . .

— Въ Парижъ ще намѣрите съ какво да ги замѣните.

— Не, не мога.

— Размислете, моля ви се, — подзе французинътъ, който заедно съ Клофера се стараше да убеди и себе си въ правотата на доводитѣ си; — размислете: вие живѣете тукъ като простъ селянинъ. Вие правите впечатление на князъ, който се е възпитавалъ въ нѣкое отстранено мѣсто и не подозира дори, че другаде го чака царска корона; тази корона ви предлагамъ азъ днесъ. Иска се отъ васъ да хвърлите старитѣ дрехи, да оставите стария покривъ и да добиете почести и богатство. Ако и да сте германецъ, вие все обичате, вѣр-

вамъ, театра и шампанското вино: вмѣсто бирата, ще получите хиляди нови удоволствия. Решете се и елате да ви заведе съ своята кола въ Парижъ.

Херманъ се готвѣше да отговори, но трепна и млъкна, защото видѣ, че майка му влиза въ стаята.

Доротейа бѣше влѣзла нѣколко минути по-рано въ стаята и, при всичко, че не разбираше френски, майчиното чувство отгатна по Хермановото вълнение, че става нѣщо извънредно въ кжши.

— Какво ти казва чужденецътъ? — попита тя по нѣмски,

— Говори за страната си, мамо, — отговори Херманъ.

— И ти предлага да отидешъ съ него, нали?

Херманъ призна, че му предлага такава нѣщо.

— Не забравяй, — каза живо старата, — че тукъ живѣятъ хората, които те искрено обичатъ.

— Нѣма да го забравя, — отвърна Херманъ.

— Е, какво решихте? — попита французинътъ, който напразно се стараеше да разбере, що говорятъ.

— Не искамъ да оставя майка си, — отвърна сериозно Клоферъ.

И, понеже чужденецътъ се опита да настоява, той малко грубо добави:

— Решението ми е безвъзвратно; нищо въ свѣта не би било въ състояние да ме отвърне отъ него.

Французинътъ повдигна рамене.

— Като щете, артисте; но вие жертвувате щастието си, както не искате да ме послушате . . .

А следъ това прибави:

— Въ Баденвилеръ оставихъ свои познати дами, които сжщо искаха да си купятъ отъ вашитѣ скулптурни работи, но се умориха отъ пжтя, та ме помолиха да ви заведе съ себе си, за да си купятъ по нѣщо отъ ржцетѣ на артиста. Не желаете ли да дойдете съ мене? Ще се върнете за вечеря, има време.

Клоферъ се поколеба малко, но прие.

Вечерята се върна много късно въ кжши, защото чужденцитѣ го задържаха на вечеря въ хотела. Майка му се опита да го разпита, но той ѝ отговаряше така нетърпеливо и кратко, че млъкна,

На следния день той се залови печално за работа и цѣлъ день не продума. Не бѣше мжчно да се забележи, че спокойствието и духовниятъ му миръ сж сму-

тени и че, вследствие на това, не му се говори. Неговата душа се сви, като ранено птиче, и престана да весели кжщата съ пѣсни и шумъ. Доротея се надяваше, че тази печаль нѣма да трае дълго, и се постара да я разсѣе, но не успѣ.

У младия ваятель стана цѣлъ превратъ. Докато не бѣше видѣлъ другъ свѣтъ, освенъ приятелитѣ си и роднинитѣ си, той живѣеше безъ амбиция, като тѣхъ, и не предполагаше дори, че има другъ свѣтъ на удоволствия, освенъ този, въ който се въртѣше. Сега, обаче, думитѣ и обещанията на чужденеца го преобразиха.

Отначало той слушаше французина, както би слушалъ, ако му разказваше нѣкой вълшебни приказки, и не вѣрваше; обаче, дамитѣ, които видѣ въ хотела, потвърдиха думитѣ на французина и дори една отъ тѣхъ приведе себе си за примѣръ. Съвсемъ бедна до преди нѣколко години, тя длѣжеше сегашното си благосъстояние на дарбата си да пѣе; а това благосъстояние тя изразяваше така ярко, че не можа да не поразии младия ваятель.

Главата му се завъртѣ при мисълта, че и той може да достигне таково положение. Напраздно му шѣпнѣше нѣкакъвъ мждъръ нагонъ да се пази отъ лъжливитѣ съблазни; лошитѣ страсти се разбудиха и запѣха въ хоръ, като вещици: — *„Ще станешъ богатъ, ще се прочуешъ!“*

И Херманъ почна да се упоява отъ обещанията, докато съвсемъ отстѣпи.

Всичко, което го радваше по-рано, му се виждаше банално: образътъ на Парижъ заставаше постоянно между него и околния свѣтъ и прѣчеше на радостта да стигне до него. Той работѣше разсѣяно, захващаше и не довършваше, и чувствуваше отвращение къмъ всичко.

Постояннитѣ безпокойства повлияха, най-после, на здравето му и тайна треска почна да го напада. Майка му отначало мълчеше, но като видѣ, че Херманъ линѣе, реши, че трѣбва да се действува другояче.

— Дано Богъ прости на чужденцитѣ за злото, което ни сториха, Хермане, — каза тя; тѣ дойдоха тука, като змията въ рая, и те накараха да ядешъ отъ плода на дървото за познание доброто и злото... Но злото е сторено, синко, и ти не трѣбва да стоишъ вече въ Баденвилеръ; иди, защото не можешъ да бждешъ вече щастливъ тукъ.

Клоферъ се опита да ѝ възрази; но жѣртвата бѣше

вече направена отъ Доротей и тя отстрани всички прѣчки, и то съ леснотия, каквато притежаватъ само майкитѣ, и съ себеотричане, на каквито сж способни само женитѣ. Приготовленията за пжть станаха за нѣколко деня. Доротей изпра сама дрехитѣ на Хермана; поднови горнитѣ дрехи и му нареди всичко така, че да не почувствува дълго време отсъствието на майка си. Тя му даде, освенъ това, голѣма частъ отъ економисанитѣ пари и му поржча да ги не пази, а да си купува всичко, каквото му е нужно.

— И това, което ми остава, е твое, — прибави тя; моето единствено желание е да си щастливъ.

Херманъ прие признателно всичкитѣ старания на майка си да го направи щастливъ, но не можа да скрие радостъта си, че заминава. Откакъ реши да отиде въ Парижъ, здравето му се възвърна, той почна пакъ да пѣе и да работи ревностно. Понеже не искаше да се представи въ Парижъ съ праздни ржце, той приложи всичкото си за изкуство въ една група деца, която щѣше да служи за доказателство на неговата сръчностъ.

Най-последъ дойде деньтъ на заминаванетоъ; раздѣлата съ майката бѣше трогателна. Херманъ два пжти се отказва да замине, но майката надви скръбъта си и сама го насърдчи.

Разнообразието по пжтя отвлѣче малко ума на младежа отъ скръбнитѣ спомени. Колкото се отдалечаваше отъ родната стрѣха, любопитството заемаше мѣстото на съжаленията. Пешкомъ, съ бастунъ въ ржка и кожена чанта на гърба, той пжтуваше за Парижъ и току питаше, има ли още много пжть до тамъ. Колкото и да бѣше дългъ и отегчителенъ пжтътъ, Херманъ не чувствуваше ни умора, ни досада; той не вървѣше, а хвърчеше и се разговаряше тайно съ надеждитѣ си. Минѣше ли нѣкоя елегантна кола, той си мислѣше:

— Скоро и азъ ще пжтувамъ така.

Съзрѣше ли нѣкоя хубава лѣтна кжщица, скрита въ гора отъ акаций, той си шпнѣше:

— Ще се мине малко време и азъ ще си купя такава.

Така артистътъ не забелязваше, какъ тече времето, и закупуваше за въ бждаще всичко, което му се харесаше по пжтя.

Едва следъ двадесетъ дневно пжтуване той забе-

ляза, че се очъртава на хоризонта нѣкаква неясна маса, покрита съ мъгла, и разбра, че това е Парижъ.

Французинътъ бѣше оставилъ адреса си на Хермана, преди да замине отъ Баденвилеръ, и му бѣше поръчалъ да го потърси, ако се реши нѣкога да посети Парижъ. Младиятъ ваятель побърза, щомъ стигна, да отиде въ улица Сенъ-Лазаръ, да намѣри г-нъ де Риолъ.

Като видѣ Клофера, колекционерътъ извика отъ удивление.

— Вие да дойдете въ Парижъ! — завика той, — да не се е провалила планината въ вашето село или вжглищари сж запалили къщата ви? Сигурно ви гонятъ политически противници?

— Къщата си е на мѣстото, — отвърна весело Херманъ, — и азъ съмъ най-вѣрниятъ поданикъ на херцога.

— Ами тогава? . . . Доброволно, значи, дойдохте въ Парижъ?

— Доброволно.

— И кой стори това чудо?

— Вашитѣ хубави приказки, господине.

Парижанинътъ изгледа зачудено младия германецъ, а той му разказа всичко, което се бѣ случило следъ неговото заминаване.

— Така щото, — подзе де Риолъ, следъ като изслуша внимателно артиста, — идете въ Парижъ, за да спечелите пари?

— Ида, за да се прочуя.

— Това искамъ да кажа и азъ. Не бойте се, ще ви помогнемъ.

— Разчитамъ на вашитѣ съвети и подкрепа.

— Разчитайте, имате право да разчитате; преди всичко, ще ви представя на журналиститѣ; утре ще бждатъ нѣколцина на обѣдъ у дома, елате и вие и донесете нѣкои отъ своитѣ скулптурни произведения.

— Бива.

— Значи, ще дойдете; само трѣбва да знаете, че ние обѣдваме късно, къмъ седемъ часа.

— Тогава, довиждане, утре въ седемъ часа.

— Така.

Тѣ си стиснаха сърдечно ръка и се раздѣлиха.

Презъ първия день Херманъ употрѣби голѣма частъ отъ времето си да си намѣри стая и гостилница. И до

вечерята успѣ да обиколи общественитѣ градини и да се полюбува на чуднитѣ статуи и паметници.

На другия день той се представи въ уречения часть у де Риола и завари домакина, обиколенъ отъ десетина млади хора.

Херманъ се запозна съ всички и показва групата деца, която бѣше донесълъ, по порѣка на де Риола. Гоститѣ се възхитиха и почнаха да хвалятъ артиста; единъ живописецъ заяви, че намира гениитѣ на Венвенуто Чемини и Тужонъ съединени въ това произведение; единъ ваятель сравни Хермана съ Доминикино; а единъ журналистъ му стисна сърдечно ржката и му каза, че ще го представи утре въ единъ фейлетонъ, като новъ Канова.

Започна се вечерята, но разговорътъ се въртѣше все върху живописътъ и скулптурата. Херманъ не остана очарованъ отъ това, което чу. Артиститѣ се оплакваша, че изкуството запада, че лошиятъ вкусъ на публиката ги кара да следватъ лъжливи пѣтища. Причината, по която сега не излизатъ велики артисти, трѣбвало да се търси въ разликата между старата епоха и сегашната. Сега гениятъ не може да блесне, талантътъ не може да се развива, — повтаряха всички и празнѣха една подиръ друга чашитѣ съ шампанско. Изкуството загива! Изкуството ще загине! — само тѣзи възгласи се чуваха.

Едни търсѣха причинитѣ на упадѣка въ цивилизацията, други въ управлението, трети въ печата.

— Тѣ обвиняватъ всички, — освенъ себе си, — каза ниско журналистътъ, като се наведе къмъ Хермана; забравятъ, че вкуса на публиката създаватъ самитѣ тѣ съ произведенията си, и че ако този вкусъ не е добъръ, то е, защото тѣ не сж се постарали да развиятъ по-добъръ. Вие мислите, може би, че тѣзи господа обожаватъ изкуството, като ги слушате да говорятъ така хубаво, но бждете увѣрени, че нито единъ отъ тѣхъ не би се съгласилъ да бжде Кореожио, ако трѣбва да работи и да умре беденъ, като този великъ живописецъ. Изкуството загива, защото артиститѣ не живѣятъ вече за изкуството, защото ние всички сме суетни и не умѣемъ да се възхищаваме отъ хубавото, а търсимъ само полезното.

Следъ вечерята, гоститѣ минаха въ приемната и

наново разгледаха и хвалиха художественото произведение; обаче, всички изказаха съжаление, че младият ваятель е избралъ този сюжетъ. Децата не били вече на мода, два-три такива сюжета обрали лавритъ, и сега никой вече не работѣлъ на такъвъ изчерпанъ сюжетъ. Сега били на мода сръднѣвѣковнитѣ сюжети, та всички посъветваха Хермана да скулптира нѣкоя сцена, взета отъ старитѣ шварцвалдски балади.

— Чудно ви се вижда, нали? — каза усмихнатъ журналистътъ.

— Да, — каза Клоферъ, — защото до сега съм мислилъ, че цената на художественото произведение зависи само отъ съвършенството на изработката.

— Това сж шварцвалдски идеи, Клоферъ; тукъ ние сме отишли много по-напредъ... Цената на художественото произведение зависи не отъ стойността му, а отъ навременното му появяване. Преди десетъ години единъ живописецъ се прочу, защото нарисува една шапчица надъ една скала: картината бѣше глупава, но подиграваше силнитѣ на деня и затова се хареса.

— Значи, ние трѣбва да се занимаваме повече съ каприза на публиката, отколкото съ самото изкуство?

— Така е. Живописцитѣ, ваятелитѣ и писателитѣ сж за сега продавачи на модни артикули: ако излѣзатъ на мода трудоветѣ имъ, тѣ забогатяватъ, ако не — залавятъ се за нѣщо ново.

— Ахъ, азъ така не мислѣхъ, когато тръгнахъ за Парижъ, — промълви Херманъ.

И той си отиде съсемъ отчаянъ въ хотела.

Обаче, г-нъ де Риолъ удържа думата си, и представи навредъ младия германецъ. Херманъ влѣзе въ сношение съ всички колекционери и търговци и получи множество поръчки. Артистътъ забогатѣ, но затова пъкъ изгуби свободата си. Той не можеше вече свободно да твори, защото му налагаха сюжети и го караха да работи по програма. Този начинъ на създаване измъчваше болезнено артиста, защото дотогава той бѣше работилъ подъ влиянието на своята фантазия и бѣше се старалъ само да изрази чрезъ рѣзца своя вътрешенъ свѣтъ, своитѣ впечатления. Като волно птиче, хвърчеше той по цѣлото небе. Сега, обаче, му предстоеше да се върти въ тѣсенъ кръгъ. Нѣма вече капризни опити, нѣма вече свобода, а за това нѣма и полетъ!

Старанието замѣстяше сега въодушевението. Херманъ за пръвъ пжтъ въ живота си почувствува нѣщо като отвращение отъ изкуството.

Една заранъ Клоферъ довършваше една поржчана статуя, когато при него влѣзе журналистътъ, съ когото се запозна единъ месецъ по-рано у де Риола.

Шарлъ Дюверъ носѣше списанието „Прегледъ“, въ което бѣше печатана обещаната статия за артиста.

— Не зная дали ще ви хареса, — каза той, — но статията направи сензация.

— Много се интересувамъ да зная, какво сте намѣрили да кажете за скромния рѣзбаръ, — възрази Херманъ и отвори книжката.

— Представихъ ви както трѣбва, — забележи самодоволно Дюверъ.

— Не мога да разбера, като какъ сте ме представили.

— Четете.

Клоферъ отиде при прозореца и почна да чете. Подъ предлогъ, че анализира творческия талантъ на новия артистъ, Дюверъ бѣше написалъ едно фантастическо описание на Хермановия животъ, пълно съ чудни случки и приключения, които за художника бѣха сжщо така нови, както бѣха и за публиката. Журналистътъ забележи, че младиятъ германецъ не може да повѣрва на очитѣ си, и почна да се смѣе.

— Сигуренъ бѣхъ, че ще се зачудите; вие не се надѣвахте на такъвъ очеркъ, нали? Азъ ви изкарахъ цѣлъ Хофмановски херой, милий ми.

— Действително, — каза Херманъ докачено, — и не разбирамъ, коя е причината...

— Причината, великий художнико, е хорската глупость. Какво да правимъ, като виждаме, че публиката обича вълшебнитѣ приказки? За да се възбуди нейното любопитство, артистътъ трѣбва да се представи, като необикновенъ човѣкъ. Ако излизахъ сега на сцената, увѣрявамъ ви, че бихъ се представилъ за нѣкакъвъ си Гаспаръ Хаузеръ, или за дивакъ отъ Ориноко, но никога не бихъ казалъ, че съмъ синъ на баща си. Припомнете си за Паганини; две трети отъ публиката, която се трупаше около него, не отиваше да го слуша, а отиваше да види интересния човѣкъ, за когото вестниците толкова много пишеха.

— Лъжата е, значи, важно условие, за да се прослави човѣкъ, — забележи, възмутенъ отъ думитѣ на Дювера, Херманъ.

— За да се прослави, не, — но за да се прочуе, да. Не изкараха ли, че Паганини станалъ гениаленъ, откакъ се съюзилъ съ дявола, само и само да му помогнатъ да се прочуе? Славата не обича шума; тя намира великия човѣкъ, дето и да е, дори и въ гроба. Тя щѣше да ви навести и въ Шварцвалдъ, ако не сега, следъ сто години, но тука не е въпросъ за слава, въпросътъ е за успѣхъ въ живота, за придобиване богатство. Както търговецътъ се чуди, какъвъ надписъ да постави на магазина си, за да привлече купувачитѣ, така и ние, журналиститѣ, се чудимъ, какъ да рекламираме новитѣ артисти, за да получатъ цена произведенията имъ. Ще видите, моята статия какъвъ ефектъ ще произведе.

Въ това време съобщиха, че г-нъ Ларио иска да види младия ваятель.

— Ларио! — повтори Дюверъ, — азъ нали ви казахъ! Той е прочелъ статията и иде да направи нѣкоя поржчка.

— Увѣренъ съмъ. Само дръжете се на цена, Клоферъ; колкото по-скъпо искате, толкова по-талантливъ ще ви мисли.

Влѣзе търговецътъ. Той идѣше наистина да направи една голѣма поржчка на скулптурни работи при Хермана, обаче, скромната обстановка, като че го порази, та почна да гледа отгоре-отгоре разнитѣ издѣлия, които артистътъ му показва. Дюверъ забележи това и взе думата.

— Зле правите, че показвате тѣзи хубави работи при такова лошо освѣтление, Хермане; тънкостьта на изработката се не забелязва почти. Помолете по-добре господство му да ви посети въ ателието ви...

— А! Г-нъ артистътъ си има, значи, ателие? — попита търговецътъ.

— Сега се нарежда, затова го намирате въ тази неудобна стая. Следъ нѣколко дни, обаче, той ще притежава най-хубавото ваятелско ателие въ Парижъ; цѣла италианска галерия, съ хубава градина отпредъ; три хиляди лева наемъ! Днесъ артиститѣ живѣятъ, като богаташи.

— И ние сме имъ bankerитѣ, нали? — забележи търговецътъ и се изсмѣ съ гласъ.

— Кажете по-добре, че сте тѣхни интенданти, господине, защото отъ художественитѣ имъ работи вие печелите повече, отколкото печели артистътъ. Но, извинете... Не забравяйте, че ви чакатъ, драгий артисте; не се бавете много съ господина.

Всичко това той казва така умѣло, че Клоферъ остана поразенъ. Тѣзи думи, обаче, направиха цѣлъ превратъ въ държането на търговеца. Следъ като направи поржчката, той се оттегли съ хиляди поклони и учтивости.

Щомъ се затвори вратата задъ него, Дюверъ седна и почна да се превива отъ смѣхъ.

— За Бога, кажете, каква бѣше тази шега? Защо излъгахте човѣка? — попита Клоферъ.

— Нѣма тукъ никаква шега; и да нѣмате ателието, за което му говорихъ, трѣбва да си наемете, не може...

— Ама какъ така?

— Не видѣхте ли, какво впечатление направи вашата стая на почтения търговецъ? Той почти не искаше да ви поржча нищо, следъ като разгледа обстановката.

— Какво му трѣбва да гледа обстановката? Не вижда ли работата? Не вижда ли произведенията на изкуството!

— Боже мой, артисте! Ами нали трѣбва вкусъ и умъ, за да се оцени едно художествено произведение? Де у този търговецъ толкова вкусъ? За него дори не е важно — артистътъ да е талантливъ; важно е — той да е на мода, за да се харчатъ произведенията му. Именно затова ви трѣбва богата обстановка: разкошътъ е най-добро доказателство за успѣха на артиста. Вие все забравяте, Хермане, че не сте вече въ Шварцвалдъ, а въ Парижъ, и че не работите по вкуса си, а по вкуса на другитѣ.

— Уви! Вѣрно е, — каза Клоферъ и въздѣхна.

— Ще навикнете, — подзе Дюверъ. — Вие не бива да живѣете вече самотно, трѣбва да станете свѣтски човѣкъ; присѣтствието въ известни салони ще ви помогне толкова да се прочуете, колкото и най-хубавата ви художествена работа.

— Значи, следъ като се отказахъ отъ свободата:

на вдъхновението, ще трѣбва да се откажа и отъ удоволствието да живѣя по вкуса си?

— Щомъ искате да успѣете, длѣжни сте да накарате свѣта да заговори за васъ, иначе ще заглѣхнете.

Клоферъ се помъчи да следва Дюверовитѣ съвети и видѣ, че журналистътъ има право. Той се прочу извънредно много и цената на художественитѣ му работи се удвои.

Писаното отъ Дювера мина за биографически очеркъ; името на младия германецъ почна да се повтаря изъ салонитѣ, заедно съ всевъзможни чудесии изъ живота му; Херманъ присѣтствуваше на първо мѣсто при представянето на нови пиеси въ театъра; публиката се интересуваше за неговото мнение, следѣше неговитѣ любими навици. . .

Клоферъ се остави на този приятенъ приливъ на модата и се издигна безъ никакво усилие. Гордостъта бѣше спала до сега въ душата му, но сега незабелязано се пробуди. Толкова много говорѣха за гения му, че най-после и той взе да вѣрва, че е гениаленъ и, че хората заслужено му се удивляватъ.

Като винаги, обаче, неговиятъ успѣхъ предизвика хорската завистъ. До сега той изпитваше само сладоститѣ на успѣха, а сега трѣбва да изпита и горчивинитѣ.

Появи се прегледъ на Хермановитѣ произведения въ единъ вестникъ, неприятелъ на редакцията, въ която работѣше Дюверъ, и атаката почна. „На произведенията, които той създаде въ Парижъ“, — пишеше вестникътъ, — „липсва наивността, важно преимущество на първитѣ му творения. Като се подчини на необходимостъта да печели пари, артистътъ изгуби вдъхновението и почна да работи бързо и безохоотно.“ Всичко това се изказваше съ лицемѣрното съжаление, че е могло да бжде и иначе, чри всичко, че редакторитѣ знаеха много добре, отъ що произлизатъ грѣшкитѣ.

Тѣзи обвинения поразиха Хермана право въ сърдцето; неприятелитѣ му пѣкъ узнаха сигурно, какво впечатление му е направила статията, и почнаха да му поднасятъ по една всѣки месецъ, всѣка недѣла, всѣки день. . . Въ скоро време младиятъ артистъ почна да намира епиграми за себе си въ всѣки срещнатъ листъ. Правѣха го смѣшенъ съ думи и съ дѣла, излагаха карикатурата му на присмѣхъ.

Това систематично преследване ядоса много Хермана и той пожела да си отмъсти, но Дюверъ му забележи, че трѣбва да търпи, защото следъ успѣха, който имѧ, тѣзи нападки сж неминуеми. Съ сжщитѣ срѣдства, съ които си послужиха приятелитѣ му, за да го въздигнатъ, сега си служатъ неприятелитѣ му, за да го провалятъ. Обаче, Херманъ не бѣше навикналъ да гледа, какъ хулятъ личността му и артистическото му дѣло, та не можеше и да разбере утешенията на Дювера. Още повече, че чувствувахе справедливостта на нѣкои отъ забележитѣ, които противницитѣ му отправяха. Вследствие на силна завистъ, която ги движеше, последнитѣ съзираха, като че ли, по-ясно грѣшкитѣ му и удряха често на мѣсто.

Клоферъ се опита да се отърве отъ нападкитѣ, опита се да забрави обидитѣ, но той така бѣше навикналъ на миръ и тишина, че не можа да изтрае и се отдаде на тжгата и меланхолията. Артистътъ завѣхна, заболѣ и само благодарение на грижитѣ на най-добри доктори се привдигна отъ леглото, следъ нѣколко месечно боледуване. Де Риолъ го посѣветва да прекара нѣколко време въ Италия, и наистина артистътъ се почувствува съвсемъ добре, като изпълни този приятелски съветъ.

Съ възстановени сили и енергия Клоферъ се завърна въ Парижъ, и, вследствие дългата почивка и хубавитѣ впечатления отъ пжтешествието, чувствувахе непреодолимо желание да работи. Обаче, търговцитѣ го бѣха почти забравили вече, защото на мода бѣше другъ артистъ — единъ грънчаръ.

Херманъ отиде да се види съ Дювера и му съобщи за промѣната. Журналистътъ вдигна рамене.

— Нѣма що, любезний, успѣхътъ е като богатството, трѣбва да се не изпуска; шесть месечно отсъствие е предостатъчно, за да се забрави единъ артистъ; не трѣбваше да заминавате за Италия.

— Направихъ го заради здравето си.

— На модниятъ артистъ не е позволено да боледува; обществото е войска, отъ редоветѣ на която не трѣбва да се отклонявате, ако искате да запазите мѣстото си.

— Ами не мога ли да извоювамъ наново първото си положение?

Дюверъ поклати надовѣрчиво глава.

— Хората ще си спомнят лесно за васъ, но талантътъ ви не съставя вече новостъ за тѣхъ; не можете да разчитате вече на любопитството на публиката, защото за васъ говорятъ вече, като за умрѣлъ.

— Вашитѣ думи ме плашатъ, — извика Херманъ. — Една година бѣше, значи, достатъчна, за да ми се отнеме...

— Всичко, което за една година ви се даде, — довърши Дюверъ... — Защо се чудите? Модата е промѣнлива.

— Ами тогава що да правя?

— Помислете си, любезний артисте! Вие можете да станете живописецъ, поетъ, актьоръ; промѣната може да привлече наново публиката.

Херманъ каза сбогомъ, безъ да отговори, и си отиде съ мисълта, че журналистътъ преувеличава. За съжаление, обаче, той много скоро се увѣри, че Дюверовитѣ думи отговарятъ напълно на действителността.

Следъ като бѣше навикналъ да се опива отъ успѣха си, той трѣбваше да испытва сега несгодитѣ на начеващия и да търпи хорското пренебрежение и равнодушие, къмъ личността и творенията си.

Тѣзи изпитания надминаха Хермановитѣ сили. Той се опита да въздействува на нещастieto, но следъ нѣлолко оскърбителни отказа, които нѣмá сила да издържи, той продаде набързо всичко, що имаше, взе си тоягата, която го чакаше закачена надъ вратата, и промърмори:

— Стига съмъ търпѣлъ обиди! Да си отида, отдето съмъ дошълъ.

Отъ Парижъ той излѣзе презъ сжщата бариера, презъ която влѣзе преди четири години; но, уви, каква разлика между тогава и сега! Той дойде въ Парижъ пълненъ съ хубави надежди, младъ, здравъ, а си отива отчаянъ, застарѣлъ, боленъ!

Дългиятъ пжтъ измжчи много Хермана. Изнѣжениятъ парижки животъ силно разклати неговия здравъ организъмъ; той не можеше да търпи сега палящитѣ лжчи на слънцето, не чувствуваше въ себе си тая сила, която здравенакътъ радостно хаби, и се спираше често да си почива, за да възстанови силитѣ си. Той се възползува отъ такава една почивка, за да предупреди До-

ротей за дохождането си, защото не успѣ да ѝ пише на време въ бързината отъ Парижъ.

Можете да си представите, колко се зарадва майка му, като получи известие, че синътъ ѝ се завръща. Обаче, радостта ѝ бърже изчезна, като го видѣ такъвъ отпадналъ. Тя разбра веднага по бледността и меланхолията, що се четеха ясно по лицето му, че той се връща при нея не толкова, защото я обича, колкото, че е отчаянъ отъ свѣта. При все това, тя не го запита, що му е и защо се връща. Той, обаче, я прегърна и каза:

— Ето ме, мамо, и то за винаги!

За нея това обяснение стигаше. Тя веднага се зае да угоди на сина си, за да разсѣе мрачнитѣ му мисли и да възвърне спокойствието на душата му.

Съ сръчността на идеална майка и умна жена, тя събра около Хермана всичко, което може да му на прави удоволствие. Нареди му отдѣлна стая и почна да кани момитѣ на седѣнки. Около Хермана бѣше весело, но той не го чувствуваше. Всичко, което го обикаляше не бѣше нищо, въ сравнение съ това, що го обикаляше въ Парижъ. Той не можеше да забрави, какви устица го бѣха хвалили и ценили тамъ, и, безъ да ще, сравняваше тукашния мракъ съ парижкия блѣсъкъ. Неговата душа загуби свещената си простота, заедно съ спокойствието си, и, очарована отъ суетнитѣ свѣтски удоволствия, не можеше вече да се радва на тихитѣ радости на домашното огнище.

Доротей забележи скоро, че усилията ѝ сж безполезни. Херманъ ставаше отъ день на день все по-мраченъ, а и болестъта видимо се развиваше. Най-после той отслабна толкова много, че не му се излизаше отъ кѣщи. Бедната майка повика лѣкаря да го види.

Последниятъ прегледа внимателно болния, препоръча спокойствие и развлѣчения и се оттегли. Доротей го проследи до пѣтната врата и го замоли да ѝ каже отъ що е боленъ синътъ ѝ.

— Защо мълчите, господине? За Бога, проговорете! — промълви майката.

Докторътъ мълчеше и изглеждаше смутенъ.

— Истината ми кажете, докторе! — запита пакъ бедната майка.

— Истината ли? — рече лѣкарътъ.

— Добре тогава... Трѣбва да се повика свещеникътъ.

Доротей извика и падна на колѣне.

Свещеникътъ дойде на другия день да поржча ужъ нѣкой работи на Хермана, но артистътъ се само усмихна и разбра, защо е дошълъ, той самъ чувствуваше, че краятъ не е далечъ. Той разкри сърдцето си предъ пастира и му разказа всичко. Следъ като го изслуша, изповѣдникътъ се опита да го утеши, но Херманъ го прекъсна.

— Азъ умирамъ спокоенъ, отче, каза той увѣрено; предъ смъртта съмъ, съзирамъ истината и виждамъ, че възмездieto е справедливо. Искахъ да промѣня възвишенитѣ наслади на изкуството, срещу суетна слава и парични облаги; пожертвувахъ своето тихо щастие и привързаностъ къмъ близкитѣ си, за да задоволя амбицията си въ бурнитѣ свѣтски праздненства; рано или късно трѣбваше да изтърпя наказание за тѣзи заблуди. Дано само моитѣ мжки послужатъ за примѣръ на младото поколѣние. Ако нѣкой пожелае да напусне нашето хубаво село, за да тича подиръ славата въ градоветѣ, разкажете му за мене, отче; кажете му, че успѣхътъ въ живота струва много скъпо и прави хората по-нещастни и по-зли; щастливи сж само тѣзи хора, които не сж загубили свещената си простота.

Съкровището

Побълелъ старецъ и младо момиче седѣха въ бедна, но грижливо и удобно наредена стая. Редътъ, чистотата и вкусътъ замѣстяха богатитѣ мобили и придаваха на бедното жилище известна елегантностъ. Всѣко нѣщо бѣше на мѣстото си; дѣскитѣ на пода свѣтѣха отъ бѣлина; по килима нѣмаше ни едно петно; многобройнитѣ закрѣпки на скжсанитѣ вече тюлени завеси образуваха единъ видъ нашивки по тѣхъ. Нѣколко цвѣтя красѣха полуотворения прозорецъ и пълнѣха стаята съ приятна миризма.

Слънцето заходеше. Черенъ отблѣсъкъ освѣтаваше скромното жилище, освѣжаваше още повече очарователното лице на момата и си играеше съ бѣлитѣ коси на стареца.

Последниятъ се бѣше удобно разположилъ въ трѣстиково канапе, заградено съ сума малки възглавнички, изработени съ вкусъ. Пострадалитѣ му въ разни сражения крака почиваха върху ниско столче, а единствената му ржка се подпираше на масичка, на която имаше плетена съ мъниста торбичка за тютюнъ и луличка.

Само добродушието, което се четѣше по лицето на стария воинъ, бѣше въ състояние да смекчи донѣкжде смѣлитѣ му и груби чѣрти по лицето. Побълѣлитѣ му мустаци прикриваха нѣжната усмивка, що полуотваряше устнитѣ му, когато погледътъ му се спрѣше на хубавата внука.

Последната бѣше на около двадесетъ години; тя бѣше брюнетка съ миловидни и подвижни чѣрти на лицето; чувствата ѝ се рисуваха бързо и внезапно по изразителното лице, което наподобяваше бистрата вода на рѣкитѣ, позволяваща да се вижда, що има на дъното имъ.

Тя четѣше на стареца за да го забавлява, но изведнѣжъ спрѣ и се вслуша.

— Кой е? — запита старецътъ.

— Николай! — отвърна момата и разочарована наведе глава.

— Ти помисли, че иде Шарлъ, нали? — подзе старецътъ.

— Да, — каза момата и се позачерви; — той трѣбва да е излѣзълъ вече отъ работа; нали все по това време се връща?...

— Да, когато се връща... — довърши печално старецътъ.

Сюзана отвори уста да защити братовчеда си, но разумътъ ѝ подсказа да мълчи, и тя се сепна и замечта.

Инвалидътъ почна нервнo да суче мустацитѣ си съ единствената си ржка, което правѣше винаги, когато бѣше недоволенъ отъ нѣщо.

— Нашиятъ хлапакъ върви въ лошъ пжтъ, — за говори, най-после, старецътъ; — въ кжщи току се мръщи, и той не знае защо, оставя си работата и обикаля кръчмитѣ; той ще свърши зле, а и ние добро нѣма да видимъ отъ него.

— Не говорете така, чичо! Нешастие ще му докаратъ вашитѣ горчиви думи, — каза съ душевна болка момата. — Това тежко изпитание ще мине, нѣма много да трае... Отъ нѣколко време лоши мисли измжчватъ Шарла!... Той нѣма сърдце за работа!

— А защо да нѣма сърдце за работа?

— Защото, каза той, отъ работата не може нищо, да се очаква. Работникътъ не трѣбва да се грижи за бждещето, защото въ никой случай не може да се усигури; той е принуденъ да живѣе безнадеждно отъ день въ день.

— А, такава е, значи, неговата система за работа? — подзе намръщенъ старецътъ; той трѣбва да знае, че тази система други сж я открили преди него. И въ полка имаше такива философи, като него: тѣ не искаха да заминатъ съ насъ, защото цельта на нашитѣ завоевания била далечна; и влачиха се изъ болниците, преструваха се на неджгави, докато нашитѣ победоносни войски летѣха въ Мадридъ, Берлинъ и Виена. Братовчедъ ти не знае, вижда се, че, като вървятъ непрекжснато, и най-малкитѣ крачки стигатъ до Римъ.

— Ахъ, защо не може той да разбере това! — каза отчаяно Сюзана. — Азъ се опитахъ да го насърдча и да му разправа, че добриятъ работникъ все може да спе-

сти известна сума. като работи усърдно; но щомъ почнахъ да смѣтамъ, колко може да спести, той ми каза да се не залавямъ за тази работа, защото женитѣ не ги бивало за смѣтка.

— И ти се отчая, нали, драга дъще? — запита нѣжно старецътъ, — сега разбирамъ защо те заварвамъ често съ червени очи.

— Чичо, вѣрвай, че...

— Затова и не пѣшъ вече, затова забравяшъ и да поливашъ карамфилитѣ... нали?

— Чичо...

Сюзана се смути, наведе очи и почна да сгъва нервно крайчеца на вестника. Инвалидътъ прекара ржка по голата си глава и заговори ласкаво:

— Да не мислишъ, че ти се карамъ? Разбира се, че се интересувашъ отъ Шарла, той ти е братовчедъ, а пъкъ може да ти стане и...

Момата трепна нервно.

— Е, хайде, хайде, нѣма да говоримъ за това! Съ васъ, момитѣ, човѣкъ трѣбва да не знае и каквото знае! Нѣма да говоримъ вече, казахъ ти, да се върнемъ сега на предмета. Думата ни бѣше за твоя братовчедъ — нехранимайко, къмъ когото ти хранишъ такива приятелски чувства... Така е прието да се казва, нали?.. И който храни сжщитѣ чувства къмъ тебе.

Сюзана поклати глава.

— Да, едно време той хранѣше приятелски чувства, но сега... ако знаете, какъ студено се отнася съ менъ! Какъ му е неприятно да стои при мене!

— Зная, — подзе стариятъ Венсанъ умислено, — вкуси ли човѣкъ отъ бурнитѣ свѣтски удоволствия, тихитѣ семейни радости му се струватъ блудкави; както е блудкаво виното, следъ като си пилъ ракия; това ми е известно дъще; повечето мжже минаватъ презъ тамъ.

— И тѣ се изцѣрватъ отпосле, нали? — забележи Сюзана; — така и Шарлъ може да оздравѣе. Поговорете му вие, чичо, той ще ви чуе...

Старецътъ поклати недовѣрчиво глава.

— Тѣзи неджзи не се цѣрятъ съ думи, а съ дѣла; човѣкъ не може да стане изведнѣжъ благоразуменъ, както не може да стане и добѣръ войникъ: трѣбва да се кръсти въ огъня, да изпита умората, да се поизмжчи! На братовчеда ти липсва воля, защото не се стреми

къмъ опредѣлена цель; трѣбва да му се покаже цель въ живота, за да добие насърдчение; а това не е твърде лесно... Ще помисля, ще видя...

— Сега е вече той,—каза момата, като позна стъпките на братовчеда си по стълбата.

— Тогава, чети, за да не разбере, че говоримъ за него.

Сюзана се покори, но гласътъ ѝ треперѣше и издаваше голѣмото ѝ вълнение. Очитѣ ѝ следѣха буквите ѝ и устните ѝ изговаряха машинално думитѣ, но мисълта ѝ, вниманието ѝ бѣха всецѣло съсредоточени въ братовчеда ѝ, който влѣзе въ стаята и остави каскета си на масата.

Понеже четенето не се прекъсна при неговото влизане, той не поздрави, а скръсти ръце и почна да гледа разсѣяно презъ прозореца.

Сюзана продължаваше да чете, но нищо вече не разбираше отъ прочетеното.

Тя стигна до отдѣла новини, често най-противоречиви, събрани подъ заглавието *разни*. Карлъ изглеждаше, че не слуша, но последната новина, като че ли прикова вниманието му. Следъ разказитѣ за разни кражби, пожари и нещастия, идѣше следната история:

„Единъ беденъ търговецъ отъ Безансонъ, на име Пиеръ Льофевръ, искалъ непременно да стане богатъ и намислилъ да отиде въ Индия, страната на златото и безценнитѣ камъни. Той продалъ скромня си имотъ, отишълъ въ Бордо и се пазарилъ помещникъ-готвачъ на единъ американски параходъ. Минали се осамнадесетъ години и почти всички забравили бедния търговецъ. Сега, обаче, роднинитѣ се научили, че Пиеръ Льофевръ се връща, едноокъ и куцъ, следъ като успѣлъ да натрупа съ нечувани усилия и мъжи два милиона лева:

Шарлъ изслуша съ растящо внимание разказа, и не можа да се въздържи да не извика очудено:

— Два милиона!

— Съ тѣхъ ще си купи изкуствено око и изкуствена ръка,—забележи иронично стариятъ войникъ.

— Ехъ, какво щастие! — подзе работникътъ, безъ да чуе забележката на чича си.

— Но доста сѣжпо му е струвало това щастие, — прибави инвалидътъ.

— Осемнадесетъ годишни невъобразими усилия! —

повтори Сюзана, като си послужи съ израза на редактора.

— Не е важно, колко време се е мжчилъ. Достатъчно е, че е постигналъ цельта си, станалъ е богатъ, възрази живо Шарлъ.— Не е страшно да тръгнешъ по лошъ пжтъ, нито да пжтувашъ въ лошо време, ако си увърень, че ще стигнешъ до убежището; страшно е, когато този пжтъ не води за никжде...

— Значи, — подзе момата, като погледна срамежливо братовчеда си, — вие завиждате на търговеца, и бихте дали най-хубавитѣ си години, едно око и една ржка за . . .

— За два милиона лева, да, — пресѣче я Шарлъ; — разбира се! Намѣрете ми купувачъ, Сюзано, а азъ въ замѣна на това ще ви дамъ зестра, щомъ стана богатъ.

Младото момиче не отговори; то едва успѣ да скрие вълнението, що произведеха тия думи. И стариятъ Венсанъ замълча, но почна намръщено да си суче мустацитѣ.

Настѣпи дълго мълчание. Всѣки отъ актьоритѣ на тази сцена мислѣше върху току що казанитѣ мисли.

Часътъ удари осемъ и стресна Сюзана. Тя стана бързо и почна да реди масата за вечеря.

Вечерята мина тихо и печално. На Шарла се не ядѣше, защото бѣше прекаралъ нѣколко часа въ крѣчмата. Сюзана сжщо изгуби охотата си за ядене. Само Венсанъ направи честь на скромната вечеря, защото живота на бойното поле го бѣше приучилъ да не забравя да яде и всрѣдъ най-силнитѣ вълнения. Но и той скоро се наяде и се оттегли въ креслото си.

Сюзана чувствуваше нужда да остане сама, та щомъ вдигна масата, цѣлуна инвалида и си отиде въ стаята. Венсанъ и младиятъ работникъ останаха лице съ лице единъ срещу другъ.

И Шарлъ стана да поздрави чичо си за да си отиде, но старецътъ му каза да затвори вратата и да се приближи.

— Имамъ да ти говоря нѣщо, — каза инвалидътъ сериозно.

Шарлъ предвиждаше, че ще му се каратъ и застана правъ предъ стареца, но той го помоли да седне.

— Обмислени ли бѣха преди малко твоитѣ думи? — запита той, — като гледаше право въ очитѣ внука си.

Способенъ ли си ти да се трудишъ продължително, за да станешъ богатъ?

— Нима се съмнявате, чичо? — рече Шарлъ, изненаданъ отъ въпроса.

— Съгласявашъ се, значи, да работишъ търпеливо и непрекъснато, да промънишъ начина на живота си?

— Ако това може да ми докара нѣкаква полза, защо не?... Но защо ме питате?

— Сега ще узнаешъ, защо те питамъ, — каза старецътъ и отвори ширта на единъ старъ шкафъ, въ който прибираше своитѣ книжа.

Той търси известно време и, най-после, намъри и показа на Шарлъ следното съобщение, което младежътъ прочете много внимателно:

„Направени съ постъпки предъ испанското правителство, да се направятъ разкопки и се издирятъ заровенитѣ, следъ боя при Саламанка, пари по брѣговетѣ на Дуру. Изглежда, че при отстъплението, една рота отъ първата дивизия е била отдѣлена и заградена отъ вси страни, та не ѝ е било възможно да се съпротивява. На тази рота били повѣрени нѣколко каси съ пари. Командиратъ на ротата видѣлъ, че не ще може да си пробие пътъ презъ неприятеля, за да спаси паритѣ, и затова—щомъ настъпила нощта — възложилъ на нѣколцина добри войници да заровятъ паритѣ въ земята, а следъ това заповѣдалъ на отряда си да се пръсне и всѣки да се опита да се промъкне презъ неприятелскитѣ редове. Нѣколцина успѣли, наистина, да се промъкнатъ и да стигнатъ до дивизията си, но офицерътъ и войницитѣ, които зарили паритѣ, загинали въ бѣгството.

„Хора, които сж въ положение да знаятъ, увѣрять, че тѣзи каси съдържали паритѣ на цѣлъ воененъ корпусъ, около три милиона лева.“

— Да не се числѣхте и вие къмъ тази рота?—попита той заинтересувано.

— Да, къмъ нея се числѣхъ,—отвърна Венсанъ.

— И знаехте, че такива пари сж зарити тогава?

— Азъ съмъ отъ тѣзи, които капитанътъ натовари да зариятъ паритѣ, и единственъ отъ тѣхъ оцѣлѣхъ.

— Значи, можете да дадете ценни сведения, да помогнете да се намърятъ паритѣ? — подзе живо Шарлъ.

— Азъ зная даже мѣстото, дето ги зарихме, за-

щото капитанътъ ни избра мѣстото между два рѣта и една могила.

Шарлъ скокна на крака.

— Ами вие сте богатъ тогава,—извика той, забравенъ отъ радостъ,—защо мълчите? Французското правителство ще приеме непременно вашето предложение.

— Може би, ще го приеме, но пакъ нѣма надежда за успѣхъ.

— Защо?

— Защото Испания не позволява да се правятъ разкопки по брѣговетъ на Дуро. На, чети и ще видишъ!

Той даде на внука си другъ вестникъ, въ който се съобщаваше, че испанското правителство отхвърлило предложението на французското правителство за издирване депозити, зарити въ 1812 година по брѣговетъ на Дуро.

— Нѣма нужда отъ разрешение; разкопкитѣ могатъ да станатъ тайно, безшумно,—възрази Шарлъ. Кой ще ни попречи да диримъ, като откупимъ предварително мѣстото?

— Съгласенъ съмъ съ тебе, — отвърна стариятъ войникъ; — но де да намѣримъ пари за пжтуването и за покупката?

— Да се отнесемъ до нѣкои по-богати отъ насъ и да имъ повѣримъ тайната.

— Ами ако не успѣемъ? Ако заграби другъ паритѣ, както лъвътъ заграбилъ цѣлата плячка, въ баснята, която ни чети братовчедка ти? Ще се червимъ тогава отъ хората. Пъкъ представи си, че ни дадатъ и подъ сждъ, следъ като изтърпимъ толкова мъчности и не успѣемъ. Ще ни остане само мъката. Заслужава ли да се трепа човѣкъ толкова, когато му оставатъ само нѣколко години още да живѣе? По дявола милионитѣ, щомъ трѣбва толкова трудъ, за да ги спечеля! Имамъ двесте лева пенсия и — благодарение на Сюзана — стигатъ ми.

— И вий пропускате доброволно такъвъ добъръ случай?—подзе трескаво Шарлъ.—Отказвате се отъ богатството?

— Азъ се отказвамъ, но ти не трѣбва да се откажешъ; твоята работа е съвсемъ друга, — възрази старецътъ. Преди малко забележихъ, че си амбициозенъ и готовъ да жъртвуващъ много, за да станешъ милионеръ;

събери необходимата сума и азъ съмъ готовъ да дойда съ тебе.

— Да се надявамъ ли?

— Спечели две хиляди лева и ще откриемъ зарититѣ пари, защото азъ зная мѣстото

— Добре, чичо, — извика забравенъ отъ радостъ Шарль, но се съти, че отива много далече, и заговори по-спокойно:

— Ами де да намѣря пари? Азъ не мога да спестя толкова.

— Работи прилежно и донасяй право на мене надниците. Бжди увѣренъ, че ще успѣешъ.

— Ами какви могатъ да бждатъ икономитѣ на единъ работникъ, чичо?

— И азъ ще ти помогна.

— Колко години наредъ трѣбва да работя?

— Преди малко ти казваше, че си готовъ да жъртвувашъ осемнадесетъ години отъ живота си, едно око и една ржка отгоре.

— Ахъ! да знамъ, че ще успѣя...

— Да откриешъ съкровището ли? Кълня ти се въ коститѣ на малкия капралъ, че ще успѣешъ...

Тази бѣше най-голѣмата клетва на инвалида, и Шарль повѣрва, че чичо му се не шегува.

Венсанъ го насърдчи; каза му, че бждещето му зависи отъ самия него. И младежътъ си легна съ твърдото намѣрение да работи, за да спести пари.

Обаче, новиятъ проектъ възбуди въ съзнанието му толкова мили надежди, че той не можа да заспи дълго време. Цѣлата нощъ мина въ бълнувания и смѣтки, какъ да спести необходимата сума и какъ да използва бждещето богатство.

Когато Сюзана стана на другия день, братовчедъ ѝ бѣше отишълъ вече на работа.

Венсанъ забележи очудването на момата, но само поклати весело глава, защото бѣше обещалъ на младия работникъ да не издава тайната му. Освенъ това той чакаше да види, ще се заеме ли сериозно за работа Шарль.

Първитѣ месеци изтекоха много мжно. Младиятъ подвързачъ не можеше да се раздѣли съ старитѣ навици и продължителния трудъ го измчваше ужасно. Трѣбваше да изостави лекия животъ, да се откаже отъ

старитѣ си другари. Всичко това му се виждаше много мъчно, и на нѣколко пѣти му идваше да изостави намѣренята си, но целта все го примамваше още... Паритѣ у инвалида се трупаха и надеждата да постигне заветната си мечта растѣше неусѣтно у младежа, при все, че работата вървѣше много бавно.

Отъ день на день усилията станаха по-приятни. Човѣкъ мяза на корабъ, чиито платна сж страститѣ му. Оставете го на произвола на свѣтовнитѣ бури, и той ще загине непременно; направлявайте го умно, и той ще избѣгне неблагоприятнитѣ течения и подводнитѣ скали. Добритѣ навици сж неговата спасителна котва.

Така стана и съ младиятъ работникъ. Щомъ животътъ му стана по-редовенъ, и вкусътъ му стана по-скромненъ. Продължителната дневна работа го уморяваше, затова почивката подиръ вечеря му се виждаше много сладка; като не виждаше първитѣ весели компании, той почна да цени общието съ чича си и братовчедката си. Сюзана се чувствуваше сега по-свободна, и тя поднови своитѣ весели беседи съ него. Тя обръщаше вечеритѣ на вечеринки съ своя милъ характеръ, защото нищо на свѣта не я интересуваше, освѣнъ чичо ѝ и братовчедъ ѝ. Съ разни приятни изненади тя затвърдяваше връзкитѣ, които я свързваха съ братовчедата ѝ, и—за голѣмо негово очудване—той почна да я намира приятна, дори красива. Незабелязано момата му стана необходима и той не усѣти даже, какъ се промѣни целта на живота му. Той не мислѣше вече само за съкровището; мислѣше почти непрекъснато за Сюзана и се стараше да ѝ се нрави. Човѣшката душа е фотографически апаратъ: наредете предъ нея хубави, нравствени качества, освѣтете ги съ нѣжностъ,—тѣ ще се отразятъ най-точно въ нея и ще се запазятъ вѣчно. Редовниятъ животъ угаси Шарловитѣ амбиции. За по-близко щастие почна да мечтае, и начена да търси рая не въ приказкитѣ на *Хиляда и една нощъ*, а въ едно сжщество, олицетворение на преданността, което можеше да заключи въ прегръдкитѣ си.

И самъ той не забележи, какъ стана тази промѣна у него. Младежътъ остави сърдцето и разсѣдка си да го водятъ, безъ да мисли, де ще го заведатъ. Всички бзаелязваха промѣната у него, но той не съзнаваше, че есе промѣнилъ, а се чувствуваше само по-щастливъ и

по-спокоенъ. Той забелязваше у себе си само една промѣна и тази промѣна бѣше въ любовта му къмъ Сюзана; сега той бълнуваше вече само за нея и виждаше, че животътъ му безъ нея е празенъ и безсмисленъ.

Новото щастие поизмѣни плановетъ му. Той почна да гледа на милионитъ не като на целъ, а като на срѣдство да стане още по-щастливъ, и затова реши да се осведоми преди всичко дали Сюзана сподѣля любовта му.

Една вечеръ той се разхождаше изъ стаята и чу, че Сюзана и чичо ѝ говорятъ край огнището нѣщо интересно. Той се вслуша и разбра, че говорятъ за бившия му господарь, който продава сега магазина си, следъ като бѣше работилъ въ него тридесетъ години, и се готви да отиде да живѣе съ старата си жена нейде въ провинцията.

— Ето хора, които съумѣха да преживѣятъ щастливо тукъ на земята, — каза стариятъ инвалидъ. — Постоянно на работа, весели, доволни! Не имъ остана време за досада и грижа. . .

— Да, — отговори Сюзана, — рѣдко ще срѣщнешъ даже и между най-богатитъ такива щастливци.

Шарлъ се опрѣ внезапно предъ момата, като чу тѣзи думи, и я запита нѣжно:

— Значи, вие бихте искала мжжъ ви да ви обича Сюзано?

— Разбира се, че бихъ желала. . . — отговори младото момиче и се зачерви.

— Стига да речете, — подзе живо Шерлъ, — и ще намѣрите мжжъ, който да ви обича.

— Да река ли? — продума Сюзана развълнувано.

— Да, съгласете се да ми станете жена, и азъ ще ви обичамъ, — възрази младиятъ работникъ.

И, като забележи, че братовчедка му не може да проговори отъ вълнение, той заговори нѣжно:

— О, нѣма защо да се смушавате, Сюзано! Азъ отдавна искахъ да ви питамъ. . . Мълчахъ до сега, защото трѣбваше да мълча! Чичо знае защо. Но сега, безъ да ща, се издадохъ. . . Кажете ми и вие, харесвате ли ме. Не бойте се: нищо престѣпно не вършимъ. Чичо ни слуша и, както се вижда, одобрява.

Гласътъ на младежътъ затрепери отъ вълнение: очитъ му се напълниха съ сълзи. Слисана отъ щастие, Сюзана

мълчеше и не смѣше да погледне чича си, който ги гледаше дяволито и нѣжно.

Най-после старецътъ блѣсна момата къмъ Шарла и каза весело:

— Отговори му де, що мълчишъ?

— Кажи, Сюзано, харесвашъ ли ме? — подзе умилно младиятъ работникъ.

Тя отговори едва чуто и скри лицето си въ пазвата на младежа.

— Хайде де! Че толкова ли е мжчно да отговоришъ? . . . Давайете скоро ржцетъ си да ги съединя! Ха сега, цѣлунете ме! Цѣлата вечеръ оставямъ на ваше разположение да се изкажете: утре ще поговоримъ за всичко по-подробно.

И наистина, той повика на другия день внука си на страна и му каза, че необходимата за пжтуване сума е готова и че могатъ да заминатъ вече за Испания.

Шарлъ се смути и наскърби, вмѣсто да се зарадва. Да остави Сюзана, тъкмо когато му стана тя най-мила! Да се изложи на дълго пжтешествие, когато въ кжци е така весело! Младежътъ почна да проклина милионитъ; той не ламтѣше вече за богатство, откакъ намѣри щастието другаде. Той достигна земното щастие, и то безъ пари.

Шарлъ не каза, обаче, нищо на чичо си. Той му заяви, че е готовъ за пжть.

Стариятъ инвалидъ се зае да накупи едно-друго за по пжть и следъ три деня извести на Шарла, че остава само да си наематъ мѣста въ пощенската кола. Момата не бѣше въ кжци. Венсанъ се възползува отъ случая, за да отиде съ внука си да взематъ билети. Тѣ наеха кола, защото старецътъ страдаше отъ ревматизъмъ и не можеше да понася умората.

Инвалидътъ си бѣше доставилъ нарочно нѣколко броя отъ разни вестници, въ които се говорѣше за заритото на брѣговетъ на Дуро съкровище. Той се възползува сега отъ случая, че е останалъ самъ съ внука си, и го накара да ги прегледа внимателно и да види, дали случайно нѣма въ тѣхъ нѣкои важни сведения.

Младежътъ прегледа нѣколко броя и обърна внимание главно на безплоднитъ опити на нѣколцина търговци отъ Барселона да откриятъ съкровището. Той се

готвѣше да върне вестниците на чича си, когато съгледа случайно едно писмо, подписано отъ нѣкои си Дюфуръ.

— Пиеръ Дюфуръ, — повтори Венсанъ; — така се казваше дружинниятъ артелчикъ.

— Да, и тукъ се казва, че изпълнявалъ тази длъжностъ.

— Да го знае Господы! Азъ го мислѣхъ умрѣлъ! Я чети, да видимъ, що казва: той бѣше довѣреното лице на дружинния ни командиръ . . .

Вмѣсто да отговори, Шарлъ извика отъ вълнение, като изчете до край писмото.

— Какво е? Какво има? — попита спокойно Венсанъ.

— Какво ли има? — повтори младиятъ работникъ, — има това, че е излишно да ходимъ въ Испания, ако Дюфуръ не лъже.

— Защо?

— Защото каситѣ били пълни съ барутъ, а не съ пари.

Венсанъ погледна весело внука си и прихна да се смѣе.

— Така ли? Я гледай! Затова вадихме, вижда се, цѣлъ день барута отъ патронитѣ, за да го смѣстимъ въ нѣколко сандъчета . . .

— Вие знаехте значи! — пресѣче го Шарлъ.

— Какъ да не зная? Нали бѣхъ и азъ тамъ? — отвърна старецътъ добродушно.

— Тогава . . . вие сте ме лъгали, както се лъже дете, — извика работникътъ. Вие сте знаяли, че нѣма зарити пари, и при все това ми обещавахте милиони . . .

— Не, не съмъ те лъгалъ. Обещахъ ти съкровище и ще ти го дамъ; само че съкровището не е въ Испания, а е тука.

— Какво искате да кажете?

— Ще видишъ следъ малко.

Колата се спрѣ въ това време предъ единъ магазинъ и двамата пжтници слѣзоха. Шарлъ видѣ, че се намира предъ магазина на бившия си майсторъ, и се зачуди. Магазинътъ се бѣше много разхубавилъ: зданието бѣше преобоядисано, инструментитѣ и покжщнината подновени, а на вратата личеше фирмата на самия Шарлъ! Младежътъ не знаеше просто, какво да мисли отъ смайване. Въ това време задната врата на магазина се отво-

ри и на прага се показа, весела, сияйна, Сюзана. Тя покани братовчедата си да се отбие малко, да похапне, и въведе Шарла въ една хубаво наредена стаичка.

Венсанъ се наведе и пошушна на внука си:

— Ето съкровището: сигурно положение и добра жена. Паритъ си спести самъ, радвай се сега на живота! Да не ти е мжно, че те излъгахъ; ти не искаше да пийнешъ самъ отъ щастието, и азъ намазахъ чашата съ малко медъ, както правятъ дойките, за да накаратъ децата да пиятъ отъ биберона.

Семейни спомени

Бѣхъ още съвсемъ младъ, всецѣло заетъ съ сегашното, и твърде малко искахъ да зная за миналото, дори го презирахъ. Като всички свои връстници, азъ се гордѣхъ съ неизпитаната си още сила и се радвахъ самоувѣрено, че принадлежа на новото време. Задъ себе си азъ виждахъ само предразсѣдаци, суевѣрия и робство; струваше ми се, че новото поколѣние ще тури основа на истинската история, и не вѣрвахъ на старата.

Именно затова обичахъ само новото, модерното. Презирахъ старитѣ нрави и обичаи, бѣгахъ отъ бѣлитѣ коси. Трѣбва да спомена, обаче, че съмъ останалъ сираче отъ люлка и съмъ израсълъ все между чужди хора, та затова може би не се научихъ да почитамъ старитѣ. Всичко старо мразѣхъ; и стари хора, и стари вещи.

Животътъ ми течеше доста весело и азъ много рано навикнахъ да преодолявамъ мжнотиитѣ, които срѣщахъ въ живота. Чувствувахъ дори известно удоволствие въ борбата си съ несгодитѣ, както плувецътъ се бори съ наслада съ страшнитѣ морски вълни. Обаче, понѣкога започвахъ да диря убежище, за да се подслоня — и топѣлъ слънчевъ лжчъ, за да се спрѣя. Хората ми се виждаха посрѣдствени, искаше ми се да литна въ безкрайнитѣ пространства. А най-тежко ми бѣше, че бѣхъ заставенъ да мисля денонощно за поминѣка си, вмѣсто да се старая да осжществя нѣкои отъ общочовшкитѣ идеали, които ме вълнуваха.

Едно непредвидено събитие ме отне за нѣколко време отъ занятията и мечтитѣ ми. Единъ мой втори братовчедъ се помина въ провинцията и ми остави наследство. Нотариусътъ писа, че трѣбва да се ява лично, ако искамъ да се свърши по-скоро работата. Решихъ да замина съ бургонския дилижансъ, който щѣше да

ме заведе право въ селото, дето бѣше живѣлъ братовчедъ ми.

Пристигнахъ благополучно. Хубаво есенно слънце грѣеше, последнитѣ листа на дърветата красѣха още гледката, а отъ зеленината се чуваха пѣснитѣ на орача. До като стигнахъ нищо особно не ми се случи; само че близо до селото дилижансътъ ме свали и си отмина. Имаше да се върви още два километра пѣтъ, а пѣтищата бѣха ужасни и кола нѣмаше. Нощта настѣпи много скоро и студена октомврийска мъгла почна да се издига отъ долината. Опѣтихъ се намусенъ къмъ селото, като пращахъ по дяволитѣ и селото и лошитѣ пѣтища.

За жалость, сведенията, които получихъ, преди да слѣза отъ дилижанса, се оказаха недостатъчни. Пѣтекитъ изъ лозята мязаха досѣщъ една на друга. Губихъ се дълго време, докато най-последно намѣрихъ пѣтя за селото. Сега пѣкъ трѣбваше да ходя отъ врата на врата, за да се науча, де е кѣщата на покойния ми братовчедъ. А и като стигнахъ най-последно до нея, не намѣрихъ никого.

Единъ минувачъ ми каза, че г-жа Фелисите, която завеждала домакинството на братовчеда ми, отишла на черква. Трѣбваше да чакамъ на двора, докато се върне.

Това висене предъ вратата на собствената ми кѣща би ме направило да се посмѣя, ако не бѣхъ уморенъ и ако мъглата не бѣ се обърнала незабелязано въ дѣждъ. Търпението ми се изчерпа, а госпожа Фелисите още не идѣше. Най-последно една бабичка, съ требниче подъ мишница, се зададе и азъ разбрахъ, че е тя.

Присѣтствието ми, обаче, я смути и тя ме запита, кого търся.

— Госпожа Фелисите! — отвърнахъ, и зѣбитѣ ми затракаха отъ студъ.

— Госпожица Фелисите, искате да кажете, — върази малко кисело старата мома; — азъ съмъ. Какво обичате?

— Да ми отворите вратата и да ми дадете възможность да поизсуша дрехитѣ си.

И, за да предупредя всѣко възражение, казахъ ѝ, кой съмъ.

Азъ си мислѣхъ, че — като чу името ми — бабичката ще почне да се извинява, но — за мое голѣмо очудване — тя ме изгледа нѣкакъ неприязнено.

— А! Вие сте, значи. наследникътъ! — подзе тя бавно; да съобща тогава на нотариуса, че сте дошли.

— Дяволъ да ви вземе нотариуса, госпожа Фелисите! Отворете да влѣза, че измръзнахъ.

— Не може, извинете господине! — каза тя решително. — Мене повѣриха да пазя всичко. Азъ отговарямъ, не мога да ви оставя да влѣзете. Като дойде г-нъ Буасо, ще видимъ.

И, безъ да дочака отговора ми, тя се върна и изчезна презъ една малка вратичка.

Азъ почнахъ наново да мѣря двора предъ кжщата. Следъ половинъ часъ, Фелисите се появи съ единъ нисъкъ господинъ, съ очила, който каза, че билъ Буасо. Подадохъ му писмото, което той ми писа, и книгата, които установяваха самоличността ми. Следъ като прегледа при фенерчето всичкитѣ книжа и се увѣри, че съмъ *въпросната личностъ*, той ми разреши да влѣза.

Докато траеха формалноститѣ, азъ треперѣхъ на студа и проклинахъ въ себе си всички селски нотариуси, та щомъ се отвори вратата, казахъ надве-натри на г-на Буасо, че ще го намѣря утре, и влѣзохъ въ тъмния коридоръ, безъ да го поканя да ме придружи.

Старата слугиня се появи съ фенерче въ ржка и ме покани да влѣза въ една стая, която изглеждаше да е приемна Имаше едно вехто канапе, петъ-шестъ стола и две статуйки на Павелъ и Виргиния, сложени на камината, между две шарени тикви.

Студътъ и мжчнотиитѣ, които срещнахъ по пжтя, така ме разсърдиха, че, щомъ влѣзохъ въ кжщи, заповѣдахъ грубо на слугинята да запали печката и да ми приготви вечеря, а азъ трѣгнахъ да разглеждамъ кжщата.

Въоръженъ съ вехтия, изтърканъ свѣщникъ, заобиколихъ почти цѣлата кжща, но нищо особно не видѣхъ.

И кжщата мязаше на салона, въ който ме приеха най-напредъ. Избѣлѣли и пълни съ петна килими, изпъстрени съ нови крѣпки, груби и вехти мобили украсяваха пространнитѣ стаи; за еlegantностъ, чистота и удобства не можеше и дума да става. За излишенъ пжтъ се убедихъ, че нашитѣ дѣди сж били варвари; че вкусътъ и изяществото сж били неизвестни за тѣхъ.

Спалнята пѣкъ бѣше най-смѣшно наредена. Леглото мязаше на погребаленъ ковчегъ и бѣше заградено съ четири издупчени отъ молцитѣ завеси; на масата имаше

една оцърбена кана и единъ легенъ (различни, разбира се), а на масата липсваше ширтътъ; на стенигъ пъкъ висѣха портрети, които единъ познавачъ не би погледналъ безъ възмущение. Тѣ бѣха рисувани въ разни времена и представяха лица отъ всевъзможни професии: свещеникъ, търговецъ, сждия, офицеръ и благодушенъ селякъ буржуа, когото госпожа Фелисите препоръча за свой бившъ господарь.

Добрата бабичка дойде да ми каже, че вечерята е сложена, и ме помоли да мина въ трапезарията.

Направи ми впечатление и масата за ядене. Г-жа Фелисите току-що бѣ извадила отъ шкафа една бѣла покривка, цѣла набраздена съ жълти чърти, понеже е лежала дълги години сгъната; блюдата изглеждаха цѣли нашарени съ арабески, направени отъ дългогодишното тракане на вилицы и лъжицы по тѣхъ, чашитѣ пъкъ приличаха на жалки тасчета; имаше и две солници безъ долнище, пълни съ соль и пиперь.

Г-жа Фелисите ми поднесе супа безъ масло (забравила е, види се, да тури, или се е изпарило) и остатъци отъ една кокошка — квачка, по която не бѣше останало месо (отъ много тичане около малкитѣ, вижда се). Г-жа Фелисите ми каза, че господарьтъ ѝ все така ялъ, и прибави, че ще ми извади малко сирене и ябълки, като на гостъ.

Половината отъ ябълкитѣ изхвърлихъ; сиренето не ядохъ, понеже бѣше вмирисано, а отъ виното ми се вкисна душата.

Разядосахъ се двойно на проклетото пжтуване и решихъ да си легна — да се наспя поне. Старата слугиня ми просвѣти до спалнята. Погребалното легло и опушенитѣ портрети ми се видѣха още по-страшни и азъ се обърнахъ грубо къмъ г-жа Фелисите и я запитахъ, нѣма ли въ селото чиновникъ, който да продаде тѣзи вехтории на публиченъ търгъ.

— Нѣма такъвъ човѣкъ тука.

— Не става ли никога публична проданъ?

— Не зная.

— Ами какъ да постъпя тогава?

— Клисарьтъ разгласява по кржстопжтищата съ барабанче, господине.

— Добре тогава! Още утре кажете на клисаря да разгласи, че продавамъ всичко.

— Всичко? Нищо ли нѣма да запазите?

— Нищо.

— Нито рисункитѣ?

— Нито тѣхъ.

— Не бързайте да продавате, господине! Портретитѣ сж все семейни!

— Казвамъ ви, ще продамъ всичко. Лека нощъ.

И, като взехъ свѣщъта отъ ржцетѣ на г-жа Фелисите, изпратихъ я.

— Потрѣбвали сж ми тѣзи замръчкани картини! Отъ любовъ къмъ истинското изкуство и отъ омраза къмъ старото, плесенясалото, ще ги продамъ. Тѣзи хора сж виновати за застоя на изкуството, защото сж живѣли животъ простъ, лишенъ отъ всѣка привлекателностъ и поезия. Ще изхвърля варваритѣ! Нѣмамъ нищо общо съ тѣхъ, ще ги пратя по дяволитѣ!... За мене преданието нѣма значение.

Легнахъ си, но не можахъ да заспя; умората и ядоветѣ ми развалиха съня. Бѣхъ взелъ романъ да чета по пжтя; отворихъ го, но умѣтъ ми бѣше другаде, та нищо не разбрахъ. Взехъ списъка на имотитѣ и на паритѣ отъ наследството и почнахъ да ги разглеждамъ.

Приятна изненада ме очаквала: завещанитѣ пари бѣха много повече, отколкото предполагахъ, и азъ можехъ да се считамъ вече за богатъ човѣкъ. Това откритие ме развесели изведнѣжъ и, както гледахъ цифритѣ, заспалъ съмъ.

Едва що бѣхъ се унесълъ, стори ми се, че идатъ при мене хора, стрѣснахъ се и видѣхъ, че десетина души се приближаватъ къмъ леглото ми. Тѣ бѣха най-разнообразно облечени и азъ доста очудено забелязахъ, че по лицата и костюмитѣ много мязатъ на портретитѣ, които се готвѣхъ да продамъ. Потърсихъ съ очи по стенитѣ — да видя дали действително приличатъ, и—о, чудо! Рамкитѣ бѣха останали празни, а лицата бѣха оживѣли и ме бѣха наобиколили!

Начело излѣзе единъ старецъ, когото не бѣхъ забелязалъ по-рано на портрета. Азъ го загледахъ особно внимателно и го предизвикахъ да заговори.

— Мене ме нѣма на портретъ,—каза той,—азъ живѣхъ въ времето на феодалитѣ, а тогава кой би помислилъ да рисува портрета на единъ робъ? Азъ виждахъ, че свободнитѣ хора сж по-щастливи, и съ трудъ и по-

стоянство изкупихъ свободата си. Благодарение на това щастливо обстоятелство, единъ отъ синоветѣ ми се изучи и стана свещеникъ.

Свещеникътъ излѣзе напредъ и продължи кротко.

— Беднитѣ и потиснатитѣ имаха нужда отъ утеха. Азъ имъ услужихъ, доколкото можахъ: просвѣщавахъ народа, учихъ го да обича правдата, а презъ това време нашето семейство се издигна и зае видно мѣсто между добритѣ търговски семейства.

Другъ събеседникъ издигна гласа си:

— Положението пъкъ на семейството азъ повдигнахъ,—каза той важно;—като синдикъ на корпорацията, къмъ която се числѣхъ, азъ добихъ много изгоди за нашата корпорация; съюзихме се, защитихме правата си и образувахме буржуазията, която създаде закона за общинитѣ, споредъ който жителитѣ на всѣка община иматъ право да се грижатъ за сѣдбинитѣ си.

— А пъкъ азъ, — подзе съседътъ му, — помогнахъ на закона да надвие каприза на правосъдието — да подчини силата. Властницитѣ преклониха глава предъ сѣдебната властъ и правдата възтържествува...

— Правосъдието не преви силата, а я взе за своя първа помощница,—каза офицерътъ—потомцитѣ на роба препасаха, най-после, сабитѣ и се заловиха да отбраняватъ родината и правдата! Когато родината и правдата станаха общо достояние, народътъ самъ се научи да пролива кръвта си за тѣхъ; като станаха всички войници, разликата между съсловията изчезна.

— Нашитѣ дѣди,—каза братовчедътъ, който ме правѣше свой наследникъ,—придобиха много изгоди за потомцитѣ си, а азъ се наехъ да имъ доставя пари, и затова работихъ прилежно, като мравка. Благодарение на пестеливостта, натрупахъ доста пари: шесть пѣти увеличихъ паритѣ, които ми остави баща ми. А благодарение на честността на г-жа Фелесите, моето наследство ще стигне небутнато до наследника ми. Като осигурявамъ бѣдащето на своя наследникъ, азъ му давамъ възможность да се развие умствено и да се грижи и за другитѣ, а не само за себе си, — което е, споредъ мене, истинско щастие. Той ще съумѣе да използува паритѣ, ако е достоенъ за тѣхъ, и ще пази, вѣрвамъ, въ дълбочината на сърдцето си малко признателность къмъ този, който е напечелилъ пари за него. Вѣрвамъ сжщо, че

нѣма де се подиграва съ стареца, а ще го благославя, че му е далъ възможность да бжде полезенъ на ближния си.

Последнитѣ думи той произнесе така ясно и високо, че азъ трепнахъ и се събудихъ.

Портретитѣ си стоеха на мѣстата, свѣщъта догаряше, списъкътъ на вещитѣ се търкаляше по земята: сънувалъ съмъ!

Презъ време на съня съвѣстъта и разсъдака ми напомниха нѣща, които азъ не трѣбваше да забравямъ, а именно, че тѣзи портрети сж символъ на миналото и напомнятъ услугитѣ на отдѣлнитѣ вѣкове и народни класи. Тѣ отбелязваха, така да се каже, стѣпките на времето по пътя на напредъка. Тѣ пѣеха хвалебни пѣсни за дѣлата на дѣдитѣ ми, но азъ не ги разбрахъ.

Сега, обаче, изведнѣжъ изтрезнѣхъ и такова умиление почувствувахъ, че прострѣхъ ржце къмъ изтърканитѣ образи и промълвихъ:

— Простете, стари труженици! Чакъ сега разбрахъ, колко ви дължа! Разкошната сегашна жътва дължимъ на семената, що вие посѣхте; сега виждамъ, че най-важниятъ лостъ на напредъка е преданието. Простете, вие, които нѣмахте щастие да видите науката въ разцвѣта ѝ, вие—що пролѣхте кръвта си за нея!

Нови познанства

Презъ единъ влаженъ септемврийски день дъждътъ спрѣ, най-после, следъ като плиска като изъ ведро, цѣль день; гжста мъгла покри небето и докара много рано нощъта.

По стръмнитѣ пжтеки, шо дѣлятъ Белвилъ отъ Лионъ, два едри коня теглѣха този день тежккъ дилижансъ. Коларитѣ вървѣха отъ дветѣ му страни и често често спираха конетѣ да си почиватъ. Пжтницитѣ бѣха слѣзли, по молбата на кондуктора, и, вървѣйки пешкомъ, проклинаха и дъжда, и пжтищата, и конетѣ, и всичко: така мжчно се вървѣше изъ калъта.

Двама отъ пжтницитѣ се умориха много, та се спрѣха да си починатъ и заговориха помежду си, като близки. Единиятъ бѣше петдесетъ годишенъ, засмѣнъ и кроткъкъ човѣкъ; другиятъ бѣше по-младъ, но изглеждаше по-умисленъ. Щомъ се спрѣха, по-младиятъ обгърна съ погледъ покритото съ мъгла поле и каза на братовчеда си:

— Какво време и каква лоша година! Едва влѣзе рѣката въ коритото си, и ето сега нови наводнения и нови загуби.

— А, ще се оправи времето, Гонтрane, джгата се подаде, нѣма вече да вали.

— Е, да, подаде се джгата; вие все хубавото виждате: чудна мания!

— Вие пѣкъ много хубаво ли правите, като виждате само лошото въ свѣта и бързо-бързо се отчайвате?

— Какъ да не се отчайвамъ, Жакъ, като гледамъ какъ вървятъ работитѣ въ свѣта? Де е благоденствието, де е мирътъ? Де е справедливостъта? Не слушаме ли постоянно, че ставатъ убийства, кражби, пожари и наводнения? Човѣкътъ само зло върши въ свѣта, а и при-

родата му помага, вмѣсто да му прѣчи. Дори и неодушевенитѣ предмети се стремятъ да разрушаватъ: и стихитѣ, сѣщо като царетѣ, не могатъ да живѣятъ въ миръ.

— Да, но като всѣко нѣщо, свѣтътъ си има и лоши и хубава страна. Вмѣсто да гледате димящия вулканъ, спрете морния си погледъ надъ златиститѣ ниви, що зефирътъ люлъѣ предъ нозетѣ ви, и кажете, не е ли хубавъ Божиятъ свѣтъ.

— Кой знае! — отвърна печално Гонтранъ.

— Какъ, кой знае? Вие самиятъ не сте ли щастливъ?

— Хората ме смѣтатъ за щастливъ, но азъ не съмъ. Вмѣсто да ме облагодетелствува иначе, сѣдбата щѣше да направи много по-добре, ако ми бѣше подарила щастие.

— Че какво ви липсва? Богатъ сте, всички ви почитатъ, близки до сѣрдцето хора ви обичатъ. Какво искате още?

— Да, — подзе Гонтранъ; — това богатство ми отвори дѣлото, за което отивамъ въ Маконъ; и тази хубава слава не можа да ме спаси отъ хорскитѣ нападки по дѣлото; а пъкъ за близкитѣ до сѣрдцето ми — по-добре ще е и да не говоримъ...

— Какво? Лоши ли сж?

— Скарахъ се съ сестра си.

— Нищо, ще се предобрите.

— Не, не! Омръзна ми да ѝ вода смѣткитѣ. Не искамъ да слушамъ вече глупавитѣ ѝ планове,

— Ами тя е чудна жена! Защо ѝ се сѣрдите?

— Охъ, зная, че вие ще намѣрите утеха за всѣка моя несгода, само защото не ви се ще да ме слушате, че се оплаквамъ. Но спрете, защото полека-лека ще изкарате, че въ свѣта всичко е наредъ, само че азъ не зная да му се радвамъ.

— Моля, отвърна Грюжелъ;—много нѣща въ свѣта не ми се харесватъ, както и вамъ се не харесватъ. Но азъ мисля, че ние нѣмаме право да се възмушаваме, защото животътъ е тайна, която никакъ не разбираме! Дохождатъ минути, когато се питамъ, дали Богъ ни не праща нарочно нещастията, за да направи хората по-добри. Ако хората не боледуваха, ако бѣха напълно щастливи, увѣренъ съмъ, че щѣха да бждатъ двойно по-жестокосѣрдечни и зли. Тѣ биха разчитали на тѣле-

сната си сила и не биха търсили любовта на ближния, защото не биха имали нужда от нея. Немоощта кара хората да се сближаватъ, да си помагатъ, да се обичатъ. Скръбта е могща връзка между хората; ней дължимъ често най-благороднитъ и нѣжни чувства.

— Добре, добре,— възрази Гонтранъ, като не можете да ми докажете че въ свѣта върви всичко по медъ и масло, ще почнете да търсите, разбира се, добро и въ злото.

— Ще търся. Защо не? И бждете увѣрени, че ще намѣря, защото злото въ свѣта не е безусловно. Не прави ли лѣкаря балсамъ за рани отъ разни отровни растения? Защо да не извлечемъ и ние полза отъ негодитъ и страститъ? Вѣрвайте Дарвоне, че и въ най-бедната *човѣшка руда* ще намѣрите люспица злато.

— Бихъ желалъ да видя, колко люспи злато ще намѣрите въ *рудата*, що ни заобикаля!—извика Гонтранъ. — Да разгледаме една по една тѣзи мостри отъ *човѣшка руда* и да се произнесемъ после за качеството на нашия народъ, който се счита за най-цивилизуванъ.

— Признайте, че случаятъ, който ще изучаваме не е отъ най-благоприятнитъ.

— Нѣма нищо. Да отдѣлимъ златото отъ *рудата*, моля ви се. Колко люспи злато се надявате да извлѣчете, да речемъ, отъ негова милость, търговеца на едъръ добитъкъ?

Грюжелъ погледна напреде си и видѣ търговеца, че гризе пилешко крило. Той бѣше пълень човѣкъ, носѣше синя блуза и обичаше да си хапва повечко.

— До сега вече седемъ пѣти яде и още припаси има! Щомъ се наяде—заспива, а пробуди ли се, — започва отново да яде. Споредъ мене той не заслужава да го наречемъ и глупакъ:—той е мелница за храна. На, видѣхте го и вие: мълчи, като пуякъ, и само яде.

— Затова пъкъ другарѣтъ ни съ кожения каскетъ никакъ не млъква.

— Ехъ, пази Боже! Тази заранъ се качи въ дилижанса и кондуктора го изпжди вече отъ империала, а и ние го препратихме въ друго купе. Ужасно дрънкало! За два часа ни разправи отъ край до край историята си. Знаемъ вече, че се казва Пиеръ Лепре, че е отъ двадесетъ години комисонеръ на колониални стоки въ окръжитъ Енъ, Изеръ, Сона, Лоара и Рона, и че се е женилъ три пѣти. Поне да говори само

за себе си, ами щомъ свърши своята история—иска непременно вие да му разкажете своята. Бъбривъ и любопитенъ до прекаленостъ. Той ви говори непрекъснато и ви не пита, дали ви е приятно да го слушате; но заговорите ли му, веднага ви пресича. А гласътъ му—пискливъ, като пищялка: лошо ми става, като го слушамъ, вѣрвайте! Ето ви неговитѣ златни люспи!

— Не е лошъ човѣкъ, клетиятъ. Обича повечко да си бѣбри: това му е, — каза Грюжелъ.

— Споредъ мене, той има само една заслуга—и тя е, че отъ време на време ядосва г-ца Атенаисъ дьо Лощере. Чакай само да не забравимъ да поговоримъ и за тази чудна спѣтница. Следъ като крѣска дълго време, за да ни накара да слѣземъ отъ колата, та да олекне ужъ на конетѣ, тя си остана спокойно вжтре, защото я било страхъ да си не измокри краката.

— Не трѣбва да ѝ издирваме: вижда се че, самотниятъ животъ я кара да се грижи само за себе си: нейното сърдце не може вече да обича...

— Не може да обича ли? Лъжете се, братовчедо: г-ца дьо Лощере обича безкрайно... себе си. Като че цѣлиятъ свѣтъ е създаденъ само за да ѝ угажда. Г-ца дьо Лощере не може да разбере, какъ смѣятъ хората да се грижатъ за себе си и за личнитѣ си удобства. Тя е отъ тѣзи мили създания, които — като чуватъ, че става на пѣтя убийство—обрѣщатъ се на другата страна и роптаятъ, че имъ развалятъ съня за такива дребни работи.

Грюжелъ се готвѣше да възрази, но пѣтницитѣ стигнаха въ това време на върха на могилата; кондуктора спрѣ колата и почна да кани пѣтницитѣ, да се качватъ колкото е възможно по-бързо. Единъ куриеръ донесе новината, че не е възможно да се мине Рона при Вилфраншъ, защото е излѣзла отъ брѣговетѣ си и трѣбва да се обиколи покрай Ансъ. Куриерътъ разправи още, че по-първиятъ дилижансъ не направилъ така и потъналъ; говорѣло се дори, че мнозина се издавили. Заѣщастие, последната новина научихме само нѣколцина, иначе би се повдигнала цѣла тревога. Обаче, пѣтницитѣ все пакъ се развълнуваха, като узнаха, че ще се заобиколи толкова много.

— Проклятие ни преследва! — заговори Гонтранъ, жомуто дългиятъ пѣтъ бѣше дотегналъ.

— Предвиждахъ, че така ще стане, господине,—за-

говори Пиеръ Лепре, който догонваше сега спътниците си, защото не можеше да върви бързо.—Още преди да тръгна се научихъ, че притоците сж придошли; чакай да видимъ дали ще успѣемъ да минемъ и при Ансъ, или ще ни заварятъ водитѣ на Азергъ и Бревана. Кондукторе, отде ще минемъ? Презъ гората на село Оинъ ще минемъ ли? Познавамъ кмета на селото... — сухъ, високъ и винаги пуши. Ама чакай! Щѣхъ да забравя да попитамъ. Преди да стигнемъ въ Ансъ, нѣма ли да се спремъ да починемъ въ нѣкое село?

— Нѣма да се спираме, — отвърна сурово кондукторътъ;—и безъ това закжснѣхме цѣли осемъ часа.

— Добре. Ами де ще вечеряме тогава? — попита дебелиятъ търговецъ на едъръ добитъкъ.

— Нѣма да вечеряме, господине.

— Азъ не мога безъ супа,—изкрѣска г-ца дьо Лошере, като се подаде изъ прозоречи на дилижаса;—въ петъ часа трѣбва да изямъ поне една супа.

— Нищо не сме хапнали отъ заранята, — завикаха всички пътници.

— Качвайте се по-скоро, господа! — извика кондукторътъ. — Нѣма време за губене. Не се шегувайте съ наводненията, особено нощно време! Нѣмамъ време да се давя за ваше удоволствие.

— Да се давите ли?—извика г-ца дьо Лошере. — Господи! Защо не ни предупредихте по-рано? Бързайте, кондукторе! Вие отговаряте за живота ми! Ще се оплача на властитѣ...

Дилижансътъ тръгна и пресѣче излиянията на старата мома. Госпожица Атенаиса се тръшна на мѣстото си и зариде.

Жакъ Грюжелъ счете за длъжностъ да ѝ обясни, че—като обиколятъ—опасността се избѣгва, защото Рона нѣма да се минава.

— Ами де ще вечеряме?—попита по-успокоена г-ца дьо Лошере.

— Кондукторътъ кзва, че ще спремъ въ Ансъ, — подзе разговора Лепре; — ама каквито сж пътищата! Като се каже *междуселски пътища*, разбира се вече, че сж лоши! И представете си, че окржжниятъ инженеръ ми е познатъ. Много добъръ човѣкъ, синъ му се ожени въ единъ и сжщи день съ голѣмия ми синъ. Не вѣрвамъ да стигнемъ и до утре въ Ансъ.

Пжтниците почнаха да се бунтуватъ; тѣ не ядоха заранѣта, защото разчитаха да вечерятъ въ Вилфраншъ, та затова сега негодуваха. Съ свойствената си живостъ, Гонтранъ предлагаше дори да слѣзатъ на сила въ близкото село и да вечерятъ. За щастие, обаче, търговецътъ на едъръ добитѣкъ уреди по-лесно въпроса.

— Вечеря имамъ и съмъ на вашитѣ услуги, — заяви той на всеуслишание.

— Какъ? Нима за всички имате вечеря? — попита Лепре.

— За всички, гражданино. Ще имате три вида ястия и едно сладко, безъ да смѣтамъ ракийката.

Той почна да вади отъ куфара си разни пакети и непрекъснато си близѣа устнитѣ, докато ги отвори. Всѣкакви припаси, чисто завити и завързани, се появиха на сцената.

— Чудесна вечеря! — каза г-нь Лепре и помогна на търговеца да развърже пакетитѣ. Бога ми господинъ... извинете, какъ се казвате?

— Барюо.

— Бога ми, господинъ Барюо, много добре се храните!

— Защо съмъ богатъ, — каза съ известна гордостъ дебелиятъ търговецъ, — ако се не храня добре? Впрочемъ, г-цата и нашитѣ спжтници ще кажатъ, дали сж вкусни закускитѣ.

Грюжелъ се обърна и погледна знаменателно Гонтрана.

— Ето златнитѣ люспици, които търсихме, — му каза той усмихнато.

— *Златни люспици ли?* — рече Брюо; — извинете, но това сж сосиски отъ трюфели¹⁾

— Господата искатъ да кажатъ, че за гладни хора тѣзи сосиски злато струватъ, — обясни смѣещъ се Пиеръ Лепре; — тѣ говорятъ образно, г-нь Барюо. Моятъ синъ учи красноречие, та ми разяснява понѣкога тѣзи работи. Само че, извинете... Да поканимъ най-напредъ госпожицата да си вземе.

Предложиха на гаспожица дьо Лошере да си вземе, а тя обърна едно по едно всички кжсчета и избра, най-последно, най-хубавитѣ. Обаче, все пакъ се оплакваше

¹⁾ Подземна гжба (*Tuber melanosporum*)

отъ негодитѣ на пжтуването. За да я утеши Барюо ѝ предложи чашка старъ конякъ; обаче, г-ца дьо Лошере извика просто отъ възмущение.

— Конякъ ли да пия! За каква ме вземате, господине?

— Предпочитате, може би, вино отъ френско грозде, — попита добродушно търговецътъ.

— Нито вино, нито конякъ! — заяви гордо госпожица Атенаиса;—азъ пия само чиста вода.

И, като се обърна къмъ Грюжелъ, продължи шепнешкомъ :

— Простакъ. Взелъ да ми предлага конякъ, като че пиперливитѣ му ястия не ми изгориха достатъчно гърлото! Сигурна съмъ, че ще се разболѣя отъ това ядене.

Следъ това тя обърна гърба си на търговеца, положи си една възглавница и заспа.

Дилижансътъ се движеше едва-едва по издълбанитѣ пжтища. При всичко, че валѣше, бѣше много студено и нѣмаше ни една звезда на небето. Лепре се съвзе следъ хубавия обѣдъ и почна да говори още по-охотно. Никой не му отговаряше, но той все продължаваше да дрънка и не се интересуваше твърде, дали го слушатъ.

Това непрекъснато бѣрене, бавното пжтуване, мракътъ и студътъ изостриха нервитѣ на пжтниците и тѣ почнаха да се прозяватъ и пѣшкатъ нетърпеливо. Дарвонъ пѣкъ не можеше да се побере въ кожата си отъ ядъ. Десетъ пжти вдига и спуща стора на вратата, мѣсти се, излиза, влиза и на съмване не можа вече да се стърпи и извика :

— Далъ бихъ десетъ дена отъ живота си, само да мога да стигна веднага!

— Ето, стигнахме вече въ Ансъ, — рече Грюжелъ.

— Я, наистина! — викна Лепре, който бѣше позадрѣмалъ. — Хей, кондукторе! Колко време ще се бавимъ тука?

— Петъ минути.

— Отворете вратата! Има време, колкото да стисна ржката на началника.

Отвориха вратата и Барюо слѣзе да купи това-онова за ядене. Комахай въ сжщото време се приближи и началникътъ на пощенското бюро и попита, има ли свободно мѣсто въ колата.

— Има едно мѣсто, — отговори Грюжелъ.

— Какъ? Да не би да дойде нѣкой новъ пѣтникъ?
— извика госпожица дѣо Лошаре, която едва сега се пробуди.

— Единъ пѣтникъ за Лионъ моли да му намѣримъ мѣсто.

— Ами не видите ли, че нѣма мѣсто? — викна старата мома; — тукъ и безъ това е много тѣсно, господинъ кондукторе, колата ви е много малка, ще се оплача въ администрацията. . .

— Ето новиятъ ни другарь, — каза Грюжелъ, като съгледа презъ прозореца новъ човѣкъ. Г-нъ Лепре разговаря вече съ него.

— Ухъ, военень! — извика госпожица дѣо Лошаре.

— Подофицеръ отъ стрелцитѣ.

— Ахъ, Господи! Дано не дойде въ нашето купе! Чудно нѣщо! Защо не каратъ военитѣ да ходятъ пешкомъ?

— Много жестоко би било да ги каратъ да вървятъ пешкомъ въ такова лошо време, госпожице.

— Това имъ е работата, тѣ не се уморяватъ. Въ общественитѣ кола човѣкъ е изложенъ на най-неприятни съседства. . . освенъ всички други несгоди. Не може човѣкъ да хапне топла храна, не може да спи отъ тѣснотия... Не разбирамъ, защо нѣкой отъ тѣзи господа не отиде горе на империала.

— Въ това влажно време ли?

— Нѣма нищо, тѣ сж мжже. . .

— Действително, на госпожицата ще стане по-широко, — забележи иронично Дарвонъ; тя ще стори много добре, ако покани новия ни съпѣтникъ да отиде на империала.

— Азъ! Да говоря съ войникъ! — каза гордо госпожица Атенаиса. — Никога! Предпочитамъ да се измжча!

— Ето го войника, — я пресѣче Жакъ.

Предъ вратата се появи подофицерътъ, последванъ отъ началника на бюроа, съ когото продължаваше да се кара. Той бѣше пѣргавъ момъкъ, съ много самохваленъ говоръ и войнишки обноски, които се не понавиваха, на прѣвъ погледъ още, Дарвону. Подофицерътъ се оплакваше, че чакалъ колата отъ снощи и на-

грубяваше при всѣка дума началника, който пъкъ се държеше крайно стѣснено и скромно. Най-после се качи въ колата, следъ като кондукторътъ му заяви, че тръгва.

Като се изправи, обаче, на вратата, той погледна въ купето и промъмра:

— Чудесна сбирщина! Ако и другото купе е като това. . . Ей, кондукторе, ами жени нѣма ли, бе?

— Безобразникъ! — избѣбра госпожица Атенаиса дьо Лошаре.

— Впрочемъ, въ време на пътуване не трѣбва да бждемъ много взискателни; нека се задоволимъ съ каквото имаме, — каза превзето подофицерътъ и чакъ тогава влѣзе въ купето.

Гонтранъ се наведе къмъ Грюжела и му пошѣпна:

— Този типъ допълня отлично нашата рѣдка сбирка.

— Внимавайте да ви не чуе! — отвърна Жакъ.

Дарвонъ сви презрително рамене.

— Не се боя отъ самохвалцитѣ: презирамъ ги. На тоя господинъ трѣбва да дадемъ да разбере, че е нетърпимъ.

Обаче, Барюо се качи въ колата безъ Лепре. Кондукторътъ го почака малко, прати да го повикатъ отъ кръчмата и потегли, безъ да го дочака, като видѣ, че се много бави. Г-ца дьо Лошере се радваше най-много, защото ѝ стана по-широко; обаче радостта ѝ не трая дълго. Подофицерътъ остави първото си мѣсто и седна до нея. Старата мома прибра веднага роклята си и спусна вуала си. Подофицерътъ се обърна веднага къмъ нея и ѝ каза подигравателно:

— Я вижте! Госпожата се бои да я не гледамъ.

— Може би, — отвърна сухо Атенаиса.

— Госпожата нѣма, обаче, защо да се бои. Тя вижда, че дброволно се лишавамъ отъ удоволствието да я гледамъ.

— И, като забележи, че госпожица дьо Лошере се възмушава отъ дъното на дущата си, той продължи,

— Това го казвамъ заради нейното здраве, тъй като госпожата ще се задуши съ този вуалъ; още повече, че тукъ е много задушно и трѣбва да се отвори прозорецътъ.

— Не позволявамъ! — подзе живо госпожица дьо

Лошере, — докторътъ ми забрани изрично да се излагамъ на студъ.

— А пъкъ моятъ докторъ ми забрани изрично да стоя въ задушенъ въздухъ, — възрази момъкътъ и почна да отваря прозореца.

Обаче, старата мома се развика, че прозорецътъ е най-близо до нея, че само тя има право да го отваря и затваря, и потърси помощъ у другитѣ пѣтници.

Колкото и да бѣше лошо разположенъ къмъ госпожица дѣо Лошаре, Дарвонъ предпочете да вземе нейната страна и да се скара съ подофицера. Свадата би взела страшни размѣри, ако Грюжелъ не се намѣси и, главно, ако не отстѣпи мѣстото си при другия прозорецъ на младежа.

Подофицерътъ се съгласи, най-после, да промѣни мѣстото си и едва затаи злобата си противъ Гонтрана.

Гонтранъ Гарвонъ не бѣше твърде отъ отстѣпчивитѣ и търпеливитѣ. Пъкъ и неприятноститѣ по пѣтя възбудиха още повече неговата болнава спривавостъ: вследствие на това, възникнаха всевъзможни недуразумения между него и подофицера, и се обѣрнаха, най-после, въ истинско скарване.

Гонтранъ бѣше оставилъ на полицитѣ надъ главата на подофицера, разни дребни вещи; подофицерътъ поиска да се махнатъ оттамъ, защото му прѣчатъ. Гонтранъ отказа да ги премѣсти.

— Не искате, значи, да ги махнете? — извика, следъ разгорещенъ споръ, подофицерътъ.

— Не искамъ, — отговори Дарвонъ.

— Добре, тогава ще ги изхвърля, — каза момъкътъ и протегна ржка за единъ вързопъ.

Гонтранъ му стисна яко ржката.

— Отваряйте си очитѣ и мислете, какво правите, господине! — каза той съ промѣненъ отъ вълнение гласъ, защото отъ какъ сте дошли, чудите се какъ да ме извадите отъ търпение. Още съ влизането си вие пожелахте да играете ролята на тиранинъ и почнахте да ни изглеждате безочливо и да ругаете; но не съмъ азъ, който ще ви оставя да си разигравате коня, както си щете.

— Брей! Да не би да ме заплашвате? — попита подофицерътъ и изгледа презрително Гонтрана.

— Съвсемъ не, — каза Грюжелъ, който почна да

се безпокои за края на свадата, — братовчедъ ми ви забелзява само, че. . .

— Не приемамъ забележки отъ цивилень, — го пресъче военниятъ.

— Цивилнитъ пъкъ не сж длъжни да търпятъ вашитъ дивашки обноски.

При тѣзи думи подофицерътъ трепна и се зачерви отъ ядъ

— Де ще спрете, господине? — попита той съ треперящъ отъ яростъ гласъ.

— Въ Лионъ, — отговори Дарвонъ,

— Добре, тамъ ще ми дадете обяснение.

— Съгласенъ съмъ.

Жакъ се изплаши и поиска да се намѣси, обаче, братовчедъ му и подофицерътъ го пресъкоха въ единъ гласъ и повториха, че ще се обяснятъ въ Лионъ.

Въ сжщото време се чуха виковетъ на господинъ Лепре и до дилижанса долетѣ кабриолетъ, покритъ съ калъ. Госпожица дьо Лошере погледна презъ прозореца.

— Господи! Какво нещастие! — извика тя. — Г-нъ Лепре ни догони. Сега ще стане пакъ тѣсно.

Щомъ настигна дилижанса, комисонерътъ на колониални стоки скочи отъ кабриолета и се изправи на вратата на колата.

— Така а? Тръгвате, безъ да чакате пжтниците! — завика той ядосано на кондуктора, който му отвори вратата.

— Три пжти ви предупредихъ, — възрази кондукторътъ.

— Предупредете шестъ пжти, господине! Предупредете дванадесетъ пжти: думитъ ли ви се свидятъ? Можехъ ли да оставя началника на бюрото, докато ми разправяше за станалото съ вчерашния дилижансъ нещастие? Защото, господа, вие не знаете още, че дилижансътъ е потъналъ вчера въ Рона.

— Потъналъ!—повториха въ единъ гласъ всички.

— Добре, добре,—го пресъче кондукторътъ, — качвайте се!

— Не, не е добре! — подзе Пиеръ Лепре. Не виждате ли, че всички се безпокоятъ?

— Качвайте се, не се бавете! . . .

— Помислете, какъ ще се безпокоятъ женитъ ни, като се научатъ за вчерашното произшествие!

— А бе, качвайте се!...

— И колко още подробности щѣхъ да науча, ако не бѣха дошли да ми кажатъ, че сте заминали, безъ да ме чакате!...

— Ние като че и сега ще направимъ сжщото, — каза изгубилиятъ всѣко търпение кондукторъ.

— Хайде де! Вижъ та го направи! — каза Лепре и побърза да се качи. — Малко ми дойде друскането въ кабриолета, та още... Хайде, кондукторе, карай!

Пжтницитѣ обсипаха съ въпроси търговеца на колониални стоки и той разправи дума по дума всичко, що бѣше чулъ; после изведнѣжъ пресѣче думата си, както правѣше често, и се обърна къмъ младия подофицеръ, кагото едва сега позна:

— Господине, азъ имахъ честъта да ви видя вече въ Ансъ, нали?

— И азъ сжщо, — отвърна подофицерътъ.

— Крайно съмъ доволенъ, че ви виждамъ пакъ, — каза Лепре. — Такъвъ е моятъ нравъ, че обичамъ отъ сърдце военщината, и щѣхъ да служа съ удоволствие въ войската, ако родителитѣ ми не бѣха откупили замѣстникъ, който да служи вмѣсто мене.

Обаче, въ това време госпожица Атенаиса му пресѣче приказката, като му забележи, че е цѣлъ измокренъ.

— Мъглата, да я вземе дяволъ, ме измокри, — каза той и почна да си бърше дрехитѣ съ една кърпа.

— Ами качва ли се човѣкъ така измокренъ въ обществена кола? — подзе негодуваща г-ца дьо Лошере; — щомъ сте се измокрили вече, стойте поне вънъ.

— Та да се изсуша, а? — попита засмѣно Лепре. — Благодаря, не ми трѣбва; стига ми и толкова. Пъкъ и коларътъ ми бѣше пиянъ, та безъ малко щѣше да ме търкули въ рѣката.

— Ахъ, Господи!

— То щѣше да е продължение отъ вчерашното нещастие. Можеше пъкъ да се намѣринѣкой мжжага — да ни излови като риби! Чудно ли е? Случвали сж се такива работи. Въ време на голѣмото наводнение, преди три години, единъ работникъ не спаси ли петима души, които щѣха да се удавятъ въ Гиотиера?

— Спомнямъ си го много хубаво, — каза Грюжелъ;

— най-добриятъ приятелъ на братовчеда ми бѣше въ колата.

— Така ли? — попита стрелецътъ.

— Да, и той дължи сега живота си само на младия работникъ.

— Ахъ! Подробноститѣ на тази случка сж ужасни — подзе горещо Дарвонъ. — Коньтъ се изплашилъ и повлѣкълъ колата къмъ най-дълбоката страна на рѣката; тѣлпата гледала отъ брѣга, но не смѣла да помогне; петимата души въ колата разбирали, че загиватъ.

— Ба! — пресѣче го стрелецътъ, — имало е, може би, и такива, които съ плуване биха могли да се спасятъ въ краенъ случай.

Гонтранъ не благоволи да отговори.

— Колата вече потъвала, когато се явилъ работникътъ съ лодката. Той съ голѣма мъжа я насочвалъ по страшнитѣ вълни на Рона. На три пжти лодката щѣла да се обърне и тѣлпата викала отъ брѣга: — „Връщай се, ще загинешъ!..“ — Но той не чувалъ и съ голѣма сръчностъ стигналъ най-после до колата.

— Съ голѣми усилия и сръчностъ, може би; но сигурно и съ голѣма радостъ... — добави подофицерътъ.

— Разбира се, — отговори Грюжелъ, защото забележи нетърпеливо движение у Гонтрана, та се побоя да се не поднови свадата; — само че този видъ радости сж дѣлъ на смѣлитѣ хора.

— Похвална постъпка! — се обади госпожица дьо Лошере; — атворътъ ѝ трѣбва да е получилъ добро възнаграждение.

— Извинете, госпожице, — каза Дарвонъ, — но работникътъ е търсилъ, вижда се, награда за великодушната си постъпка само въ себе си, защото веднага следъ избавлението се оттеглилъ, безъ да приеме нищо отъ спасенитѣ.

— Трѣбвало пъкъ и да му платятъ, нали? — забележи подофицерътъ.

— Знае ли се поне името му? — попита Лепре.

— Знае се: той се казвалъ Луи Дюрокъ.

— Извинете! Какъ казахте? Луи...

— Дюрокъ.

Лепре се обърна къмъ подофицера и извика:

— Вашето име!

— Името на господството му ли? — попитаха въ единъ гласъ пжтниците.

— Луи Дюрокъ, *африканецътъ*; той самъ ми каза въ Ансъ, че така го викатъ; пъкъ и азъ видѣхъ на кифара му, че пише сжщото.

— Е, та що?— попита засмѣно Дюрокъ, Луи Дюрокъ ме викатъ, ами какъ?

— Възможно ли е?—го пресѣче Гонтранъ.—Да не би вие да сте...

— Въпросниятъ работникъ? Да, господа, азъ съмъ, нѣма защо да го крия, но нѣмаше защо и да го казвамъ. Осемъ дена следъ случката постъпихъ на служба и заминахъ съ полка въ Алжиръ; именно затова не можахъ да се видя съ избавенитѣ, обаче, сега вече вървамъ да ги срещна въ Лионъ.

— Азъ ще ви заведа у тѣхъ!—каза живо Дарвонъ и протегна ржка на подофицера; — защото отсега нататкъ искамъ да бждемъ приятели, господинъ Дюрокъ.

— Приятели? Ние ли?—извика момъкътъ и погледна съмнително Гонтрана.

— Моля, забравете миналото!—рече Гонтранъ. — Готовъ съмъ дори да призная, че азъ съмъ виновень...

— Не, не!—го пресѣче Дюрокъ,—азъ съмъ по-виноватъ, защото ви предизвиквахъ и, Бога ми, сега съжалявамъ. Войнишки нрави, какво да го правишь? Искаме на цѣль свѣтъ да покажемъ, че се не боимъ, и затова на всѣка дума сочимъ сабята; въ сжщность, обаче, зло никому не бихме сторели. И така,—да се предобримъ, господине.

Подофицерътъ стисна сърдечно ржката на Гонтрана; Лепре пъкъ стисна неговата ржка.

— Браво!—извика той;—вие сте истински фанцузинъ... Сжщо и господството му, а между французи свада не бива. Крайно съмъ доволенъ, че се запознахъ съ васъ, господинъ Дюрокъ. Ами знаете ли, че добре направихъ дето ви принудихъ да си кажете името, което между скоби казано, вие доста неохотно сторихте. Безъ мене свѣтътъ нѣмаше да знае, какъвъ човѣкъ сте.

— И право е,—забележи Грюжелъ; — ако господинъ Лепре не бѣше така приказливъ, братовчедъ ми нѣмаше да знае, съ какъвъ човѣкъ има работа. Виждате, Гонтране, че случаятъ подържа чудесно моето положение, и че азъ трѣбва най-много да тържествувамъ.

Колата пристигна въ Лионъ и спрѣ.

Много роднини бѣха наизлѣзли да срещатъ спътницитѣ. Вчерашното нещсатие бѣше силно разтревожило духоветѣ.

Тъкмо слизаше отъ колата, Дарвонъ чу, че нѣкой го вика, и се обърна: сестра му извика радостно и го прегърна, като забрави отъ вълнение свадата помежду имъ.

И двамата се прегърнаха просълзени и, като се погледнаха въ очитѣ, разбраха че се обичатъ.

На излизане отъ пощенското бюро тѣ срещнаха спътницитѣ отъ дилижанса. Барюо и Лепре поздравиха; Луи Дюрокъ обеща да ги посети; само г-ца дѣо Лошере не ги и погледна, защото бѣше много заета съ нѣщата си.

— Ето единственото възражение на моето учение, — каза Жакъ Грюжелъ и песочи старата мома. — Всичкитѣ ни спътници се повдигнаха съ нѣщо въ очитѣ ни: лакомиятъ ни нагости, бѣбрицата ни откри една интересна тайна, сприхавиятъ ни доказа, че е и храбъръ, но хладниятъ егоизъмъ на госпожицата не ни послужи за нищо.

— Не, той ме научи да ценя преданността и нѣжнитѣ обноски, — отговори Гонтранъ и притисна ржката на сестра си до сърдцето си; — ще усвоя и азъ вашето учение, братовчедо: отъ днесъ азъ вече вѣрвамъ, че всѣко нѣщо въ свѣта има добра и лоша страна, само че трѣбва да се стараемъ да виждаме добрата.

Неизлъскани алмази

Младъ момъкъ вървѣше бавно изъ гората, която дѣли Сентъ-Марио-Минъ отъ Рибовиле, и не обръщаше внимание нито на късното време, нито на мъглата, що покриваше околността.

По зеления му костюмъ, по коженитѣ гетри и по красиво прехвърлената презъ рамо пушка, човѣкъ би го взелъ за ловецъ, ако не се подаваше отъ ловджийската му чанта книга, която да го издава, че е мечтателъ и гони дивечъ, само за да може да се лута самъ изъ гората. Съзерцателната безгрижностъ на походката му доказваше, че мнимиятъ ловецъ гони въ криволицитѣ на гората приумицитѣ на своята мисль.

Отъ нѣколко минути мисльта му се носѣше около оставенитѣ въ Парижъ роднини и приятели. Мечтателтъ си блѣнуваше за своето хубаво ателие, украсено съ рѣдки картини и статуи; за чуднитѣ нѣмски пѣсни, които сестраѣму пѣеше, за скръбнитѣ стихове, които той декламираше при бледата свѣтлина на лампата, и за безкрайно приятнитѣ разговори, въ които всѣки изливаше най-задушевнитѣ си чувства и въ които преживѣлицитѣ се изследваха, разглеждаха и тълкуваха въ най-живи и пламенни образи. Защо остави той това избрано общество и тѣзи скъпи удоволствия? Защо се затвори доброволно въ това елзаско село? Вещественитѣ изгоди отъ стоенето му въ именията не го ли водятъ къмъ друга загуба, много по-опасна: умствено падение? Не бѣше ли по-добре да изтърпи парична загуба, отколкото да понася сега мъжнотиитѣ и несгодитѣ на селския животъ? Какво ще стане съ изтънчения и даровитѣ човѣкъ, ако заживѣе между простаци?

Заетъ съ тѣзи мисли и съ други подобни тѣмъ, Арнолдъ дьо Мунстеръ продължаваше да върви, безъ да знае, де отива. Обаче, мъглата се превърна полека

лека на дъждъ и почна да прониква до коститѣ на момъка, докато го накара да се свѣсти и да се занимае малко съ действителността. Той се забърза, но забеляза, че не върви по пжтеката, а на посока, и се замисли. Следъ малко той се опита да се оправи, но се забърка още повече въ гората, тъй като се бѣше вече стъмнило; а и отъ мъглата нищо се не виждаше.

Момъкътъ почна вече да се отчайва, когато отдалече се чува звънци и следъ малко на съседната пжтека се появи талига, карана отъ дебелъ човѣкъ въ синя блуза.

Понеже колата се приближаваше, Арнолдъ се спрѣ да я чака и попита коларя, далече ли е Серзбергъ.

— Серзбергъ ли? Надявамъ се, че нѣмате намѣрение да спите тамъ тази вечеръ,—каза коларьтъ.

— Напротивъ, имамъ такова намѣрение, — възрази младежътъ.

— Въ замъка Серзбергъ, а?—подзе събеседникътъ му; ще ви трѣбва желѣзница, защото отъ тукъ до замъка има най-малко шестъ километра, а при това време и при тѣзи пжтища, то прави цѣли дванадесетъ.

Младежътъ почна да разправя, че е излѣзълъ рано и незабелязано се отдалечилъ отъ замъка, като е мислилъ, че се приближава къмъ него. Грѣшката бѣше непоправима, тъй като най-близкото село бѣше на километъръ разстояние и Арнолдъ не знаеше пжтя. Той се принуди да приеме поканата на новия си познайникъ и да тръгне съ него.

По пжтя поетътъ се опита да завърже разговоръ съ коларя, но Мозеръ не обичаше да говори твърде и изглеждаше, че нито мисли, нито чувствува като другаря си. Когато Арнолдъ му посочи великолепния небосклонъ, що се откриваше на излизане отъ гората, обагрень отъ последнитѣ лжчи на слънцето, селянинътъ се намръщи.

— Утре ще имаме лошо време,—каза той и се загърна съ ямурлука си.

— Отъ тука трѣбва да се вижда цѣлата долина,—рече младежътъ, който гледаше да различи въ мъглата подножието на хълма.

— Ахъ, да!—каза Мозеръ и поклати глава;—малко е високъ гребенътъ, та нищо не може да се види. Ето нѣ едно безплодно изобретение!

— Какво изобретение?

— Планинитѣ! Кое друго?

— Вие предпочитате, значи, да нѣма планини?

— Я вижѣ! Ами разбира се! Питате ли ме, какъ ми е мжно за конетѣ?

— Имате право,—каза малко презрително Арнолдѣ,—азъ забравихъ за конетѣ! Богъ е трѣбвало да помисли и за тѣхъ, когато е създавалъ свѣта.

— Не зная, дали Богъ е трѣбвало да помисли за това, — подзе спокойно Мозеръ, — но инженеритѣ сж длъжни да го взематъ предъ видъ, когато правятъ пж-тища. Конѣтъ е най-добриятъ приятелъ на земеделѣца, господине... безъ да искамъ да докачамъ воловетѣ, които сжщо сж ценни.

Арнолдѣ погледна селянина.

— Значи, въ всичко, което виждате около себе си, вие цените само това, отъ което можете да извлечете полза? Гората, планинитѣ, облацитѣ: нищо не ви интересува, значи, само по себе си? Не се ли спирате понѣкога да се любувате на залѣзващото слънце, или на обсипаното съ звезди небе?

— Азъ ли да се спра? Не пиша календари. За какво ми сж звездитѣ и залѣзващото слънце? За мене най-важното е да си изкарамъ поминѣка. . . Господинѣтъ не желяе ли чашка вишновка, хемъ французка?

Селянинѣтъ подаде оплетена стъкленица, обаче, Арнолдѣ отказа да пие. Той започна да съжالياва дори, че е послушалъ коларя, та е трѣгналъ съ него, и захвана да презира грубитѣ и положителни убеждения на селянина. Възможно ли е да бждатъ неговитѣ подобни тѣзи хора, заети единствено съ нуждитѣ на живота, слѣпи за окржжаващата ги природа, приковани къмъ земнитѣ облаги и интереси? Какво е за тази печална половина на човѣшкия родъ поетичниятъ свѣтъ, дето душата на младежа търсѣше най-възвишени наслади? Насочвана само отъ своя нагонъ, тази половина не е ли осждена да живѣе вънъ отъ рая, въ който неговата надарена природа го е поставила? Тѣзи хора живѣятъ като него, обаче, каква разлика между тѣхнитѣ души и неговата! Възможно ли е да чувствува той нѣкои отъ тѣхнитѣ стремежи? Арнолдѣ не допушаше такова нѣщо. Колкото повече размишляваше, толкова повече се

Вуйчо отъ Америка.

убеждаваше, че на малцина е дадено да се радват на неземнитѣ хубости на поезията, и че мнозинството живува въ границитѣ на прозата.

Следъ тѣзи размишления, той почна да се отнася нѣкакъ презрително къмъ водача си и престана да му говори. Мозеръ и не забележи дори промѣната и почна да си свирка съ уста, като пресичаше отъ време на време пѣсенъта, за да подкара по-силно конетѣ.

Така тѣ стигнаха до чифлика. Шумътъ на звънциѣ извести на домашнитѣ, че колата иде, и на прага на кжщата се появиха едновременно едно момче и една жена на срѣдна възраст.

— Баща ви иде! — каза жената, като се обърна къмъ стаята, и въ единъ мигъ нѣколко деца заобиколиха съ весели възгласи баща си.

— Чакайте! Чакайте малко! — каза селянинътъ, — и извади една кошница отъ колата. — Оставете Фрица да разпрегне!

Обаче, децата продължаваха да обсаждатъ баща си и викаха всички въ единъ гласъ. Той се наведе, цѣлуна ги едно по едно и запита безпокойно:

— Ами Жанъ де е?

— Тука съмъ, татко, — отговори нѣженъ гласецъ отъ кжщи; — мама не дава да излѣза, защото е влажно вънъ.

— Стой си, стой си! — каза Мозеръ и, като метна поводитѣ върху разпрегнатитѣ коне, тръгна бързо къмъ детето. — Ето ме, миличко! Влизайте, влизайте всички, че и нему се иска да излѣзе.

Тритѣ деца изприпкаха при майка си, която държеше Жана.

Детето бѣше така обезобразено отъ страдания и болки, че не личеше, на колко години е. Цѣлото му тѣло бѣше изкривено и главата му се подаваше между две грозни рамена. Краката му бѣха изсъхнали и не можеха да поддържатъ жалкото тѣлце, та две патерици ги замѣстваха.

Като видѣ баща си, детето прострѣ радостно гънкитѣ си ржжици и лицето на чифликчията просия отъ любовъ. Той прегърна детето и въ нѣженъ поривъ го притисна до сърдцето си.

— Охъ, моето мишенце! — извика той. — Цѣлуни татка, цѣлуни го хубаво! . . . А, така! . . . — Какъ е той отъ вчера, жено?

Майката поклати глава.

— Кашлица пуста — не го оставя, пошепна тя.

— Нѣма ми нищо, тате, — каза детето, — Луи влачи много бързо колата, та се поуморихъ, затова кашляхъ, ама азъ съмъ добре, много добре; чувствавамъ се много силенъ.

Селянинътъ го остави внимателно на земята, грижливо нагласи патеричкитѣ и го загледа любовно.

— Не намирашъ ли, жено, че Жанъ е порастналъ? — каза той, като човѣкъ, който има нужда отъ утеха. — Походи малко, Жане, походи, моето момче! Ето нѣ, сега по-бързо ходи. Ще се поправи, жено, ще видишъ! Само малко търпение се иска.

Чифликчийката не отговори, но въ погледа ѝ, хвърленъ случайно къмъ неджгавото дете, Арнолдъ прочете такова дълбоко отчаяние, че цѣлъ изтрѣпна; добре че Мозеръ не съгледа вълнението на сплътника си.

— Хайде, да видимъ сега, кому какво да дадемъ, — каза селянинътъ: — за всички има по нѣщо. Наредете се и протѣгайте ржце!

Той извади три хубаво препечени симида; три радостни възгласа се изтрѣгнаха и шестъ ржце се протегнаха, за да ги взематъ, обаче, ржцетѣ се отдрѣгнаха едновременно, като по заповѣдь, и три детски гласчета запитаха:

— Ами на Жана?

— Нѣма за Жанъ нищо, — отвърна весело Мозеръ; — другъ пжтъ пжкъ нему. . .

Но детето се смѣеше и се стараеше да надзърне въ кошницата. Чифликчийката отхлупи тържествено кошницата и извади едно кравайче, посипано съ бадеми и нашарено съ захарчета.

Всички извикаха отъ възторгъ. Дори и Жанъ се зарадва, бузитѣ му се зачервиха отъ вълнение и той протегна весело ржка, за да вземе кравайчето.

— Хареса ти се, а? — каза селянинътъ и засия като видѣ, че детето се радва. — Яжъ, момчето ми; яжъ, кравайчето е много сладко.

Той сложи кравайчето въ ржката на детето и го гледѣ, до като то отиде при другитѣ деца; тогава се обърна и каза на Арнолда:

— Той ми е най-голѣмиятъ; болката го малко изкриви, но пакъ е хитро и умно дете; отъ насъ зависи да го направимъ ученъ човѣкъ.

Арнолдъ слушаше тѣзи наивни изрази на родителска обичъ и се чудѣше. Чифликчийката повика една слугиня да нареди масата, а Мозеръ стѣкна огъня и покани младежа да се огрѣе.

Близо до огнището висѣше рамка, въ която бѣше залепенъ сухъ върбовъ листь. Мозеръ забележи, че Арнолдъ разглежда листата, та каза:

— Мощитѣ ли гледате? Това е листь отъ плаещата върба, която расте надъ гроба на капрала! . . . Единъ търговецъ отъ Стразбургъ, войникъ отъ старата гвардия, ми го даде. За сто жълтици го не давамъ.

— Значи вие отдавате особно значение на този споменъ, — каза ловецътъ. — Бойната идея ви се нрави.

— Азъ не разбирамъ отъ идеи, — възрази селянинътъ. Само зная, че се бихъ въ славния четвърти коненъ полкъ, и че противникътъ ни даде да разберемъ при Монмирай. Отъ нашиятъ ескадронъ останахме само осемъ души. Ама капралътъ ни поздрави, като мина край насъ! Поздрави ни, да господине! Кажете следъ това, не е ли приятно на човѣка да умре за него? Ахъ, баща на войницитѣ бѣше той!

Селянинътъ напълни лулата си. Той продължаваше да гледа съ благоговение рамката и върбовия листь. Въ спомена за славното минало на капрала, той четѣше романа на своята младостъ. Мозеръ си припомняше борбитѣ въ време на империята, парадитѣ на Шанъ дьо Марсъ; мнимитѣ успѣхи на така наречената *французка война*, изкупени съ поражението при Ватерлоо; заминаването на великия победенъ и агонията му на острова Елена. Тѣзи образи отъ миналото се нижеха въ въображението на чифликчийата и челото му почна да се бърчи; прѣстътъ му натискаше все по-силно отдавна напълнената лула и той почна да свири маршъ.

Арнолдъ не смути мислитѣ на стария войникъ и чака да заговорятъ пакъ той.

Вечерята, обаче, развали реда на мислитѣ му. Мозеръ подаде столъ на госта си и седна срещу него.

— Хайде, скоро подавай супата, жено! — извика той, — че не съмъ ялъ цѣль день, та цѣль волъ глътвамъ, безъ да го дъвча.

И, за да потвърди думитѣ си, той се зае веднага да сърба супа съ свинска масъ, насипана въ огромна паница, пълна до горе.

Отъ дългото скитане изъ гората Арнолдъ бѣше толкова [изгладнѣлъ, че съвсемъ забрави гънкия си парижки вкусъ; той се наяде хубаво съ свинско месо и си пийна обикновено винце, което му се много хареса. Месото бѣше така вкусно, а виното така отваряше охота, че той пиеше, за да яде и ядеше, за да пие. Вечерята ставаше все по-весела, когато селянинътъ вдигна внезапно глава, като че ли си е спомнилъ случайно за нѣщо и каза :

— Ами Фаро де е? Не съмъ го виждалъ откакъ съмъ дошълъ.

Чифликчийката и децата се спогледаха.

— Но какво има? — запита Мозеръ, като забележи тѣхното смущение, — де е кучето? Какво се е случило? Ще ми отговоришъ ли, най-после, Доротейо.

— Не се сърди тате! Страхъ ни бѣше, затова не ти казахме нищо, — обади се Жанъ, — Фаро излѣзе и се не върна вече.

— Тѣй ли? Ами защо ми не казахте веднага? — извика селянинътъ и тупна съ пестникъ по масата. — Видѣхте ли го поне, нажде отиде?

— Къмъ рибарника отиде. — Кога го видѣхте?

— Следъ обѣдъ.

— Трѣбва да му се е случило нѣщо, — каза Мозеръ и скочи отъ мѣстото си. . . — Клетото животно е комахай слѣпо, а покрай рибарника има много пещъни ями! Донеси ми кожуха и фенера, жено: трѣбва да намѣря Фаро, та макаръ и да го намѣря мъртавъ.

Доротейа скочи веднага да изпълни заповѣдта, безъ да забележи на мжжа си, че е вече късно и че времето е много лошо.

— Толкова ли пѣкъ обичате това куче? — попита Арнолдъ, зачуденъ отъ това бързане.

— То услужи много на Доротеиния баща, — отговори Мозеръ и запали лулата. — Като се връщалъ единъ день отъ Потруа и джебоветъ му били пълни съ пари (тѣкмо билъ продалъ волове), четирима души го нападнали и искали да го убиятъ, за да го обератъ. Да не е билъ тамъ Фаро, убийството щѣло сигурно да стане. Преди да умре, дѣдо ми ме повика и ме замоли да гледамъ кучето, както бихъ гледалъ нѣкое отъ децата му, — така се изрази той. . . Азъ му обещахъ и ще бжде позорно да не удържа обещанието си. . .

— Хей, Фрице! Дай ми желъзния бастунъ . . .
 — Много ще ми е мжчно, ако се е случило нѣщо лошо на Фаро. . . Животното е отъ двадесетъ години въ нашето семейство. . . познава всички ни по гласоветъ . . . и ни припомня за дѣдото. . .

Мозеръ се уви въ кожуха си и излѣзе. Шумътъ отъ почукването на желъзния бастунъ се изгуби всрѣдъ шумоленето на вѣтъра и дъжда.

Следъ дълго мълчание, чифликчийката предложи на ловеца да го заведе да си легне, но Арнолдъ пожела да дочака Мозера. Той почна да се интересува отъ човѣка, който му се стори толкова простъ отъ начало.

Обаче, времето минаваше, а Мозеръ все още се не връщаше. Децата заспаха едно по едно. Жанъ сжщо отиде да спи, следъ като почака доста време баща си. Доротей се безпокоеше много и само излизаше да гледа, иде ли мжжъ ѝ.

Арноледъ се мжчеше да я успокои, но тя не слушаше и току корѣше Мозера, че не се пазѣлъ, че се жъртувалъ за всички, та дори и за кучето, че не помислялъ за живота си и за здравето си. Обаче, тѣзи укори приличаха повече на похвали. А безпокойството растѣше отъ часъ на часъ. Най-лоши предчувствия мжчеха жената. Презъ нощта кучето вило; единъ бухѣлъ кацналъ на кумина; случката ставаше въ вторникъ, день сждбоносенъ за тѣхното семейство. Тя толкова много се мжчеше, че Арнолдъ ѝ предложи да отиде да срещне мжжа ѝ. Дори Доротей почна да буди Фрица — да придружи госта. Обаче, чуха се стжпки и чифликчийката извика:

— Мозеръ е! — и не можа да каже нищо повече отъ вълнение.

— Хей, отваряй скоро, жено! — завика чифликчийката отвънъ.

Тя изтича да отвори, и на прага се появи Мозеръ съ слѣпото куче на ржце.

— Ето го! — извика той радостно. — Благодаря ти, Боже! Азъ мислѣхъ, че нѣма да го намѣря; клетото животно бѣше паднало въ една пропасть.

— И ти слѣзе та го извади? — каза Доротей.

— Ами тамъ ли да го иставя? — възрази храбриятъ чифликчия. — Смъкнахъ се внимателно и го изнесохъ на ржце, като дете; само че фенерътъ остана тамъ.

— Нещастнико! Че ти си изложилъ живота си на явна смъртъ! Какъ не помисли?... — извика Доротея. Мозеръ вдигна рамене.

— Ба! — каза той безгрижно. — Който не рискува, не може и да спечели. Намѣрихъ Фаро, то е важното за сега. Ако ни гледа дѣдо отъ небето, знаешъ ли колко ще се радва?

Това размишление, изказано едва ли не равнодушно, трогна Арнолда и той протегна ръка на селянина.

— Вие имате чудно сърдце, — каза му той.

— Защото спасихъ кучето ли? — рече Мозеръ. — Колко души съмъ спасилъ азъ отъ тѣзи пропасти! Когато бѣхъ младъ, правѣхъ го съ удоволствие, но сега не мога вече: натежѣхъ... Хей, жено! Дай ми една чаша конякъ! Дай и бутилката: конякътъ суши отведнѣжъ, като слънцето, а пѣкъ азъ съмъ виръ вода....

Доротея донесе бутилката и чифликчията пѣ за здравето на госта си; следъ това всички отидоха да си легнатъ.

На другия день времето се оправи; небето се изясни; птичкитѣ зачуруликаха весело по дървесата, още мокри отъ дъжда.

Като слѣзе отъ стаята на тавана, въ която бѣ прекаралъ нощта, Арнолдъ видѣ при вратата, че се припича на слънцето Фаро, а Жанъ му ниже огърлица отъ шипки. Чифликчията пѣкъ се чукаше съ чаша вино съ единъ просякъ, а Доротея пълнѣше торбата на сиромаша.

— Хайде, дѣдо Анри, да приемъ още по една чаша! — казваше селянинътъ и пълнѣше чашата на бедняка. Ти имашъ още дългъ пѣтъ; трѣбва да пийнемъ, за да се съвземешъ.

— У васъ човѣкъ и безъ да пие, добива сила; малко кжщи въ енорията даватъ милостиня, както даватъ вие, а нѣма нито една, дете милостинята да иде право отъ сърдцето, като у васъ.

— Мълчи, дѣдо Анри! — пресѣче го Мозеръ. — Такива работи говорятъ ли се? Дѣдо Господъ ще сжди дѣлата ни. Пийни си! Ние сме и другари, съслуживци; нали служихме заедно при *капрала*?

Старецътъ само поклати утвърдително глава и чукна чашата си съ чашата на чифликчията.

И, следъ като си тръгна, Мозеръ го гледà, докато закриви въ съседната улица, па въздъхна и каза:

— Още единъ човѣкъ изхвърленъ на пжтя. Ако щете вървайте, господине, но като видя такива хора да просятъ отъ кжща на кжща, кръвта ми кипва! Защо не съмъ богатъ да ги нахраня всичкитѣ, да се чукна съ всѣки отъ тѣхъ, както се чукнахъ съ дѣдо Анри? Както щете, ама на човѣка призлѣва, като гледа свѣтовнитѣ неправди, и ако не е мисълта за двойна награда на небето, увѣррявамъ ви, че не би могло да се живѣе.

— Ахъ! Не губете тази надежда! — каза Арнолдъ, — защото тя крепи и утешава. Дълго време нѣма да забравя часоветѣ, прекарани у васъ, и надѣвамъ се — тѣ да не бждатъ последни.

— Стига да обичате, — каза чифликчията; — ако леглото не е много твърдо и ако смилате добре нашата пушена сланина, елате пакъ! Ние ще сме доволни.

Мозеръ се сбогува сърдечно съ младежа, показва му пжтя и го гледѣ, докато закриви по другата пжтека.

Арнолдъ вървѣ нѣколко време, съ погледъ впитъ въ земята, но — като стигна до върха на рѣтлината, обърна се и, като съзрѣ кумина на гостоприемната кжща, развълнувано каза:

— Да благослови и закриля Богъ жителитѣ на тази кжща! Гордостъта ми не даваше и да подозирамъ нѣжни чувства и душевни достоинства у тѣзи хора, но у тѣхъ намѣрихъ образци за подражание. За отсъствието на поезията сждѣхъ по външни признаци, а ето че истинската поезия се криела въ сърдцата. Азъ съмъ неопитенъ наблюдателъ, защото въ гордостъта си подритнахъ камънчетата, безъ да забележа, че тѣ били алмази.

LIBRARY OF THE ...

1110

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...
6. ...
7. ...
8. ...
9. ...
10. ...
11. ...
12. ...
13. ...
14. ...
15. ...
16. ...
17. ...
18. ...
19. ...
20. ...
21. ...
22. ...
23. ...
24. ...
25. ...
26. ...
27. ...
28. ...
29. ...
30. ...

...
...
...

ПРИКАЗКИ ОТЪ ЦЪЛЪ СВЪТЪ

Прераказани отъ Николай Райновъ.

(Одобр. М. И. Пр. № 37,643, год. 1931)

1	Дървото на приказитѣ . . .	лв. 30
2	Добрата фея, весели прик. . .	„ 30
3	Кристалниятъ дворецъ . . .	„ 30
4	Вълшебни приказки . . .	„ 30
5	Златното гърне, и др. . . .	„ 30
6	Царски приказки	„ 30
7	Морската царица и др. . . .	„ 30
8	Златната рибка и др. . . .	„ 30
9	Торба приказки за русалки	„ 30
10	Книга на чудесата, ...	„ 30
11	Магьосникътъ и др.	„ 30
12	Източни приказки	„ 30
13	Зеленото джудже и др. . . .	„ 30
14	Индийски приказки	„ 30
15	Царица роза, и др.	„ 30
16	Персийски приказки	„ 30
17	Славянски приказки	„ 30
18	Хубави стари приказки	„ 30
19	Северни приказки	„ 30
20	Стариятъ гарванъ и др	„ 30
21	Омагьосаното царство и др. „	30
22	Златни сърдца	„ 30
23	Морски деца и др.	„ 30
24	Седемтъ чудовища	„ 30
25	Алмазитъ на Изтокъ	„ 30
26	Бисерна огърлица и др.	„ 30
27	Вуйчо отъ Америка	„ 30
28	Най-хубавитѣ бълг. приказки	60

Най-хубавитѣ басни за деца, отъ Т. Траяновъ	лв. 30
Пешо Чорлавиятъ смѣшни и печални истории	„ 30
Чичо Томовата колиба, отъ Бичеръ Стоу . . .	„ 50
100,000 „Защо“, отъ М. Илинъ съ 95 рисунки	„ 30
Три деца около свѣта, отъ К. Линчъ	„ 60

Пълнѣятелогъ се изпраща при поискване отъ
Ст. Атанасовъ — София, ул. Н. Рилски 36.